

ปมเชือก

พุทธทาส ภิภขุ

ศึกษาพุทธธรรม

ภิภขุ บัญญานันทมุนี

ตายแล้วเกิดจริงหรือ

ภิภขุ ธรรมานันทะ

เอก เล็ก ป่าณะลักษณะ จัดพิมพ์

นการพระราชทานเพลิงศพ

ามาตย์โท ขุนขยัันวรรณวินิจ

งัศการที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๐๕

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961129213

ปมเบื้อง

วันที่ 11 คสค 137

- พุทธทาส ภิกขุ -

เลขทะเบียน 0669.

เลขหมู่

๑๗
ข ๖38 ๒/ ๑๕๖๕

ศึกษาพุทธธรรม

- ภิกขุ บัญญานันทมุนี -

ตายแล้วเกิดจริงหรือ

- ภิกขุ ชัมมานันทะ - สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

ผลอากาศเอก हरिन หงสกุล
มอบให้ห้องสมุดรัฐสภา

นาวาอากาศเอก เล็ก ปาณะลักษณะ จัดพิมพ์

ในการพระราชทานเพลิงศพ

รองอำมาตย์โท ขุนขยันวรรณวินิจ

ณ ฌาปนกิจสถานกองทัพอากาศ

(วัดพระศรีมหาธาตุ)

วันอังคาร ที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๐๕

คุณพ่อ

รองอำมาตย์โท ขุนชยันวรณวินิจ (ชั้น ปาณะดักษณ) คุณพ่อของเรา เป็นบุตร นายเหมือน นางแจ้ เกิดที่บ้านตำบลบางโพเหนือ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๐๘

เมื่อเยาว์วัย ได้รับการศึกษาตามฐานะและสิ่งแวดล้อมในสมัยนั้น ต่อมาเมื่อมีอายุสูงขึ้น ได้เข้ารับราชการในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ และได้ใช้เวลาว่างศึกษาภาษาอังกฤษกับครูชาวอังกฤษจนมีความรู้ในภาษาที่ใช้การได้ในสมัยนั้น

คุณพ่อ ได้เข้ารับราชการ ในกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ตั้งแต่ ๓ เมษายน ๒๔๓๓ และได้ลาออกจากราชการเมื่อ ๓๑ มีนาคม ๒๔๖๘ ตำแหน่งสุดท้ายเป็นนายเวรกรมบัญชีการ คุณพ่อได้ถึงแก่กรรมเมื่อ ๕ มิถุนายน ๒๔๘๖ ด้วยโรคชรา สิริรวมอายุได้ ๘๕ โดยมี

ระหว่างที่คุณพ่อมีชีวิตอยู่ ได้อบรมเลี้ยงดูมาเป็นอย่างดีเท่าที่มีความสามารถกระทำได้ ท่านได้สั่งสอนและให้การศึกษแก่ลูกทุกคนตามความสามารถและสติปัญญาของลูกแต่ละคน คำ

ส่งสอนอบรมของคุณพ่อที่ได้ให้แก่ลูก ๆ นั้น มีคุณค่าแก่ลูกทุกคน
เป็นอนุสรณ์ประการ ซึ่งพวกลูกค่านั่งถึงอยู่เป็นนิจ

ในด้านพระพทธศาสนา คุณพ่อเป็นผู้ฝึกฝนทำนุบำรุงอยู่
ตลอดชีวิต เป็นผู้ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติควรตามคำสั่งสอนของสมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยเดชกุศลผลบุญที่คุณพ่อประกอบไว้
ในชีวิต กับสรวัตถประโยชน์ที่เกิดจากหนังสือเล่มนี้ ขอจงเป็น
ผลานิสงค์ดีดลบรรดาลให้คุณพ่อประสบสุขในภพหน้าด้วยเทอญ.

จากลูก

ปมเชื่อง

พุทธทาสภิกขุ

ส่วนที่เกี่ยวกับการประกอบกรรมชั่ว

ในการพิจารณาทางฝ่ายจิตใจ เพื่อกันหาต้นเหตุแห่งการ
ประทุษร้ายเบียดเบียน หรือการประกอบอกุศลกรรมทุกชนิดนั้น
อาจมีทางพิจารณากันได้หลายทาง แล้วแต่ความถนัด. แต่
ข้าพเจ้ารู้สึกว่ ในฐานะที่เราเป็นพุทธบริษัท ควรจะได้
พิจารณากันถึงมูลรากอันสำคัญที่สุด **สมมติของสิ่งมีตรฐูสภา** หากแต่มีก็จะไม่ค่อย
มีผู้สนใจไปถึง อยู่อย่างหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าเชื่อว่า อาจจะเป็น
หนทางแก้ไขมูลเหตุแห่งการ ประกอบอาชญากรรม
ได้โดยตรง, และอาจขยายต่อขึ้นไปตามลำดับ จนกระทั่งถึง
การทำความดีงาม, แล้วเลยขึ้นไปจนถึงระดับ ความ
หลุดพ้น หรือโลกุตตรธรรม ได้โดยไม่ต้องมีการ
เปลี่ยนแปลงแนวของการปฏิบัติ หรือการศึกษา.

สิ่งซึ่งเป็นมูลแห่งการกระทำทุก ๆ สิ่ง ที่กล่าวมา
ก็คือ ความรู้สึกที่เป็นสัญชาตญาณชนิดหนึ่งที่ เป็นความยึดถือว่า
“ฉันเป็นฉัน” อันประจำอยู่ในสันดานสัตว์ทั้งหลาย นั่นเอง
ความรู้สึกยึดถือว่า “ฉันเป็นฉัน” อันประจำอยู่ในส่วนลึกของ
สันดานสัตว์ทั่วไป ถ้าเรียกอย่างบาลี ก็เรียกว่า อัสมีมานธ.

๑. ความรู้สึกที่เป็นสัญชาตญาณในทันที มีความหมายตามพยัญชนะ
คือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเอง หรือเกิดขึ้นแล้วเองประจำสิ่งที่มีชีวิตทั้งหลาย. คำว่า
“ญาณ” นั้นมีความหมายเป็นกลางๆ คือใช้ได้ทั้งรู้สึกและรู้สึก. (มีจลาญาณ = รู้สึก
สัมมาญาณ = รู้สึก). สิ่งที่เรียกว่า ญาณ ซึ่งเป็นคำกลางๆ จึงได้แก่
“การไหว” หรือ “การเคลื่อนไหว” ของใจ, เมื่อเคลื่อนไหวหรือไหวเอง ชนิดที่
เป็นไปตามธรรมชาติล้วนๆ. เราบัญญัติเรียกกันในที่นี้ว่า สัญชาตญาณหรือ
สัญชาตญาณ ซึ่งแปลว่า ญาณที่เกิดขึ้นเอง หรือญาณที่การเกิดขึ้นเอง ตาม
ธรรมชาติ. สัญชาตญาณแห่งการยึดถือว่ามีตัวของตัว นับว่าเป็นสัญชาตญาณ
แม่บท แห่งสัญชาตญาณอื่นๆ ทั้งหมด. เด็กทารกเอาศีรษะเข้าไปโดนเสา
เข็มนเอง ก็โกรธเสอา คือเมื่อใครไปตีเสาให้แทน จึงหายร้อง นี่เป็น
ตัวอย่างของสัญชาตญาณแห่งการมีตัวตน ที่ถือแม่แต่ในเสานั้นว่ามีตัวตน,
หรือเด็กข้างโนนาฬิกา คิดว่ามีชีวิต, เด็กคงใจจะพดกับต้นไม้หรือสิ่งใด ๆ
ก็เพราะเข้าใจว่าสิ่งนั้น ก็เป็น “ตัวตน” อีกฝ่ายหนึ่ง เช่นเดียวกับเด็กเอง.
เมื่อมีสัญชาตญาณในการยึดถือตัวตนเช่นนั้นแล้ว สัญชาตญาณอื่นๆ ที่รองลงไป
ก็มีตามๆ กันขึ้นมาได้เพราะอาศัยสัญชาตญาณ “ต้นคอ” อันนี้; เช่น
สัญชาตญาณของการแสวงหาพวก หาอาหาร หนีภัย สืบพันธุ์ หวงถิ่น ฯลฯ
เป็นต้น ทั้งหมดนี้ อิงอาศัยอยู่บนความยึดถือตัวตน ซึ่งเป็นสัญชาตญาณดั้งเดิม,
และเราเรียกรวมๆ กันทั้งหมดว่า สัญชาตญาณหรือการเคลื่อนไหวของจิตที่มีพฤติกรรม
ตัวเอง.

เป็นความยึดถือว่า ตัวมี ตัวเป็น อยู่กะเขาด้วยคนหนึ่ง และ
ตัวมีความเด่นเป็นของตัว หรือ ต้อง มีความเด่นเป็นของตัวอยู่
กะเขาด้วยเหมือนกัน อย่างเด็ดขาด.

สิ่งที่ต้องทำความเข้าใจต่อไป ในขั้น ก็คือว่า
ความยึดถือว่า "ฉันเป็นฉัน" นี้ จะต้องควบคู่กันอยู่ หรือ
เลยไปถึงความยึดถือที่ว่า ตัวมีความเด่นอย่างมนุษย์คนหนึ่ง
หรือสัตว์ตัวหนึ่ง เสมอไป อย่างที่จะแยกกันไม่ได้ ท่านอง
เคียงกับการเผาไหม้ กับความร้อน เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ได้
ฉันใดก็ฉันนั้น. แต่ว่า สัตว์นั้น ไม่จำเป็นต้องมีความรู้
ความเด่นที่ถูกตองนั้นคืออะไร; ย่อมจะถือเอาความมีตัวของเขา
เอง ตามความหมายหรือตามความรู้สึกของเขาเอง ฉะนั้นแหละ
คือความเด่นแห่งตัวเขาที่จะต้องมี. อึดมีมานะ หรือความรู้สึกที่เป็น
สัญชาติญาณ อันยึดถือว่า "ฉันเป็นฉัน" และ "ต้องมีตัวฉัน
เด่นอยู่" ซึ่งควบคู่กันอยู่นั้น, ซึ่งบางทีก็เรียกอีกอย่างหนึ่ง

โดยถือเอาตามอาการที่แสดงออก ว่า “อหังการ” ก็ตาม, นับว่าเป็นรากฐาน ที่ควรถูกสมมติเรียกกันในภาษาจิตวิทยาว่า “ปมเชื่อง” หรือ Superiority อันแท้จริง ในฐานะที่เป็นตัวประธานอันยิ่งใหญ่ จนรู้สึกว่ายิ่งใหญ่กว่าสิ่งทั้งปวง, หรือเป็นตัวแท้ของชีวิต ที่จะแบ่งตัวออกเป็นวิวัฒนาการต่างๆ ด้วยความทะเยอทะยานใฝ่สูง. อัสมีมานะ หรือความรู้สึกที่เป็นตัว “ปมเชื่อง” อันนี้เอง ที่เป็นมูลเหตุอันสำคัญซึ่งรวบยอดของการทำความชั่ว, การทำความดี, หรือทั้งทำบุญและทำบาป, แต่เป็นความตรงกันข้ามจากการเข้าถึงพุทธธรรมหรืออินพพาน

๑. อหังการ, คำนี้ในต้น มิได้หมายอย่างในภาษาพจนานุกรม ซึ่งหมายถึงความของหงอ. คำว่า อหังการ ตามศัพท์ทางศาสนานี้ หมายถึง การทำความดีคิดว่ามีตัวตน, เป็นของสิ่งเดียวกันกับ อัสมีมานะ. คือความยึดถือหรือสำคัญว่ามีความ หรือตัวตนของเราอันเป็นความยึดถือซึ่งลึกลับประจำสันดาน จะขาดไปโดยสิ้นเชิง ก็เมื่อเป็นพระอรหันต์แล้วเท่านั้น, พระอรหันต์ นอกนั้นก็ยังมีแต่เพียงเบาบาง เพราะมี อหังการอยู่ข้างใน ล้นออกมาเป็นการถือตัวหรือของหงอได้อย่างหนึ่ง ภาษาพจนานุกรม จึงเรียกเอากิริยาอันนี้ว่า อหังการไปเสีย. แต่ที่ต้น อหังการ ทำให้เกิดอะไรได้ทุกอย่างที่เกี่ยวกับชีวิต, ซึ่งในบทความนี้ เรียกมันว่า “ปมเชื่อง,” ซึ่งท่านจะได้อ่านต่อไป ว่ามันทำอะไรได้ทุกอย่าง.

๒. การใช้คำๆ นี้ในต้น อาจไม่เหมือนกับที่ผู้อื่นใช้กันในตอน โดยวงกว้างแคบกว่ากัน หรือคนลึกกว่ากันก็ได้. ผู้อ่านต้องถือเอาความหมายหรืออรรถาธิบายเป็นเกณฑ์ ไม่ควรถือเอาคำตัวๆ เป็นเกณฑ์. คำ Superiority คำนี้ โดยมากใช้กันกับกิริยาภายนอกของอหังการ, แต่ข้าพเจ้าใช้กับตัวอหังการ เสียเองทีเดียว.

โดยตรง." ฉะนั้น เราควรจะได้พิจารณาถึง "คุณ" ของ "ปมเชื่อง" นี้โดยละเอียด เพื่อช่วยกันหาทางแก้ไขปัญหา ยุ่งยากของมนุษยชาติทั้งหมด เท่าที่จะช่วยกันทำได้คนละไม้คนละมือ.

อัสมีมานะ หรือ "ปมเชื่อง" นี้เป็นทั้งมูลเหตุ และเป็นทั้งปัจจัย เครื่องสนับสนุน จรรโลงใจ อันแรงกล้าที่สุด ที่ทำให้สัตว์มีความยึดมั่น และพยายามรักษา "ความมีตัว" และ "ความเด่นของความเป็นตัว" หรือ "อหังการ" ไว้อย่าง มั่นคง. เมื่อสัตว์นั้น ๆ รักษาหรือสงวนความเด่นของตัว โดย ไม่คำนึงถึงการรักษาของผู้อื่นบ้าง การกระทำอันนั้นมักกระทบ ผู้อื่น และเราเรียกกันว่า การทำชั่ว หรือทำบาป หรือ การประกอบอาชญากรรม, แล้วแต่กรณี. แต่ถ้าเรามี ความรู้ความฉลาดอยู่ส่วนหนึ่ง ในการรักษาความมีตัวของเรา พอที่จะไม่ให้กระทบคนอื่นแล้ว การรักษาความมีตัว หรือความ เด่นของเรา แม้เพื่อตัวเราเอง ก็กลายเป็น ความดี หรือเป็น

๓. ทำดี หรือทำชั่ว นั้นคนทำด้วยความคิดถือตัวตน; ไม่มีอะไรมาก ไปกว่านั้น. ส่วนการลถถึงนิพพานนั้น เป็นการทำลายความคิดถือตัวตน ฉะนั้น จึงพ้นไปจากการทำดีทำชั่ว; จึงกล่าวว่า อัสมีมานะเป็นหัวใจทำดีทำชั่ว แต่ตรง กันข้ามกับนิพพาน ซึ่งเป็นการทำลายอัสมีมานะเสียโดยสิ้นเชิง.

การทำบุญกุศลไป. ดังเราจะเห็นได้ ในรายที่คนบางคน “ทำบุญ” จนหมดเนื้อหมดตัวในทางทรัพย์สินสมบัติ ก็เพื่อไปมีตัว หรือมีความเด่นของตัวอีกทางหนึ่ง, เพราะอำนาจอัสสัมชานะ หรือด้วยอำนาจความดีของ “ปมเชื่อง” นี้ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “อหังการ” หรือเลยไปถึง “มมังการ” แล้วแต่กรณี, (แต่แล้วก็ไม่พ้นจากการที่จะก่อให้เกิดปัญหาที่ยากแก่สังคมอยู่ตามเคย.) เมื่อสิ่งทั้งสองนี้ คือทั้งทาสและทาสี ล้วนเกิดมาแต่ความผลัดกันของความรู้สึกในปมเชื่องของตนเช่นนั้นแล้ว ความมัวเมาในเรื่องทั้งสองนี้ ก็มีได้เป็นได้ เท่าๆ กัน มีความรุนแรงอย่างเดียวกัน เพราะมาจากต้นตออันเดียวกัน กล่าวคือสัญชาตญาณแห่งการหลอเลียง วิชาปมเชื่องของตัวตนนั่นเอง.

ส่วนในด้านตรงกันข้าม ก็คือการบั่นทอนความรู้สึก ดังกล่าวบนลงไปเสีย หรือถึงกับนำออกจากสันดานจนหมดสิ้น

๑. มมังการ คือการทำความขี้ดคิดว่า “ของตน” เป็นของเนื่องเป็นอันเดียวกันกับ อหังการ อย่างที่จะแยกกันไม่ได้. คือเมื่อมี อหังการ หรือความขี้ดคิดว่าตัวตนแล้ว ความขี้ดคิดว่าของตนก็ไม่ไปไหนเสีย จักคงอยู่เป็นเงาตามตัวกันอยู่ฉนั้น, เพราะอย่างน้อยที่สุดก็ทำการขี้ดถือตัวตนนั้นเอง ว่าเป็นของตน. ส่วนการขี้ดถือสิ่งของภายนอก เช่น บุตรภรรยาว่าเป็นของตนนั้น เป็นมมังการชั้นหลังๆ ที่อ่อนหรือรองลงมา.

ไม่มีสัตบุรุษชาตญาณในการยึดถือปมเชื่องเหลืออยู่. การทำเช่นนั้น
 เรียกตามโวหารพระศาสนาว่า "อสมิมานุตฺต วิณโย" เป็นการ
 ทำให้จิตไม่ตกอยู่ภายใต้ความเป็นทาสของการเลี้ยงรักษาปมเชื่อง
 ของตนไว้, จึงนำไปสู่ศานติ อันแท้จริง หรือนิพพาน, อย่างที่
 พระองค์ได้ตรัสไว้ว่า อสมิมานุตฺต วิณโย เอตฺ เว ปรมํ สุขํ
 ซึ่งแปลว่า "การนำออกเสียได้ ซึ่งอสมิมานะ นั้นเป็นความสุข
 อย่างยิ่ง เว้ย;" และบรมสุขในที่นี้ก็คือนิพพานนั่นเอง; ฉะนั้น
 การไม่มีปมเชื่อง จึงอยู่เหนือความคิดความชั่ว เหนือบุญ
 เหนือบาปหรือเหนือโลกทั้งปวง จึงได้เรียกว่า โลกุตตร-
 ธรรม หรือ พุทธธรรมอันเป็นสิ่งที่ทำให้เป็น
 พระพุทธเจ้า. ส่วนในทางตรงกันข้าม: ความมีปมเชื่อง
 ก็คือ อวิชาโดยตรงนั่นเอง จึงเป็นสิ่งที่อยู่คนละฝั่งกับ
 นิพพาน หรือการไม่มีปมเชื่อง, อย่างกะฝั่งกับฝั่งโน้น.

ในตอนแรกนี้ สิ่งที่จะพิจารณากันก็คือปัญหาที่ว่า ปม
 เชื่อง เป็นมูลเหตุอันสำคัญแห่งการประกอบ
 อาชญากรรม หรืออกุศลกรรมทั้งหลายอย่างไร.
 ส่วนข้อที่ว่า ปมเชื่องเป็นมูลเหตุแห่งการกระทำความชั่ว และข้อที่ว่า

การไม่มีปมเชื่องเสียเลย เป็นสิ่งที่อยู่เหนือความคิดและความ
ชั่วโดยประการทั้งปวง อย่างไรก็ตามนี้ ควรจะได้พิจารณากันใน
ตอนหลัง.

ในการที่จะพิจารณาในข้อที่ว่า ปมเชื่องเป็นมูลเหตุแห่ง
การประกอบกรรมชั่วอย่างไรโดยละเอียดนั้น เราจะต้องพิจารณากัน
กันไปตั้งแต่ “ปมเชื่อง” ชั้นต้น ๆ ต่ำ ๆ ที่แสดง ออกมา
เป็น สัญชาตญาณของสัตว์ (Animal Instinct) ทั่ว ๆ ไปเสีย
ก่อน, เพื่อจะได้รู้จักสิ่งที่เรียกว่าปมเชื่องนี้โดยชัดเจน และทำ
ให้เข้าใจสิ่งที่เรียกว่าความชั่วโดยเฉพาะได้ง่ายเข้า.

บรรดาสิ่งที่มีชีวิตเป็นรูปร่างชัดเจนแล้ว นับ

ตั้งแต่ต้นไม้จนมาถึงสัตว์และคนตามลำดับ ล้วนแต่มีปมเชื่อง
หรืออสมิมานะมาด้วยเสร็จทั้งนั้น จะต่างกันก็เพียงแต่
สูงหรือต่ำกว่ากัน; และที่ตาจนยากที่จะสังเกตได้ ก็คือของสิ่งที่มี
ชีวิตชั้นพืช. แม้พระพุทธรูปเจ้าทรงบัญญัติวินัยปรับโทษภิกษุที่ฆ่า
สัตว์และฆ่าพืชเท่ากันและอย่างเดียวกัน พวกก็ไม่จำเป็นที่จะต้อง
อ้างขอนขณินยน์ว่าสัตว์และพืช มีชีวิตและอสมิมานะมาด้วยกัน

เพราะเหตุว่า เรามึนหนทางที่จะสังเกตเอาเอง จากอภิปักริยา
ของสิ่งนั้น ๆ โดยการแสดงออกมาทางวัตถุหรือกิริยาท่าทางอยู่
เพียงพอแล้ว.

ต้นไม้อัสสัมมานะ หรือความถือว่าตัวมีตัว หรือความ

ปรารถนาในการมีความเด่นของตัว โดยแสดงออกมาทางการต่อสู้
ดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอด ดิ้นรนเพื่อสืบพันธุ์ ดิ้นรนหาอาหารและ
อื่น ๆ ซึ่งสัญชาตญาณเหล่านี้เป็นเพียงสัญชาตญาณชั้นรอง หรือ
ชั้นสองเท่านั้น ไม่เหมือนกับอัสสัมมานะ ซึ่งควรจะจัดเป็น แม่

แห่งสัญชาตญาณทั้งหลาย หรือจัดว่าเป็นตัวสัญชาตญาณ

แท้ เพราะว่าสัญชาตญาณรอง ๆ เหล่านี้ ออกมาจากอัสสัมมานะ
คือ ความรู้สึกว่า ฉันเป็นฉัน หรือ ฉันมีตัวฉัน นั้นเอง. และความ
ยึดถือใน "ตัวฉัน" นั้นแหละคือความรู้สึกที่เป็น "ปมเชื่อง."
เมื่อความรู้สึกว่าฉันมีตัวฉัน กับความยึดถือในตัวฉัน เป็นสิ่ง
ที่แยกออกจากกันไม่ได้เพราะเป็นสิ่งเดียวกัน จึงเป็นการถูก
ต้องเพียงพอ ที่จะเรียกอัสสัมมานะว่า ปมเชื่องของแต่ละ
ชีวิต ที่ทำให้แต่ละชีวิต (แม้กระทั่งต้นไม้) ต่างมีความ
ทะนง ในความมีตัวของตัว และเป็นมูลเหตุแห่ง วิวัฒนาการ
หรืออีโวลิวชันของชีวิตนั้น ๆ เรื่อย ๆ ไปไม่สิ้นสุด.

อัสมีมานะของสัตว์ ก็มีลักษณะการ อย่างเดียวกับ
 ของพืช เป็นแต่ว่าสูงชันมากกว่า ชัดเจนกว่า แสดงออกเป็น
 ผลมากกว่า เพราะเคลื่อนไหวได้โดยสะดวก เราจึงแลเห็นอาการ
 แห่งปมเชื่อง หรือการหล่อเลี้ยงปมเชื่องของสัตว์ ได้ชัดเจนกว่า
 ของพืช. สัตว์ประเภทที่มีเลือดนุกสุรนแรง เช่น ปลาจำพวก
 ปลากัด หรือไก่ประเภทไก่ชน เหล่านี้ล้วนแต่มีอัสมีมานะชัดเจนกว่า
 สัตว์ประเภทอื่น. สัตว์ประเภทนี้ จะแสดงปมเชื่องหรืออัสมีมานะ
 ออกมารุนแรง ก่อนอายุขนาดที่มความรู้สึกในการสืบพันธุ์. ลูก
 ปลากัดพันธุ์แท้จะรู้จัก "วางโต" ตั้งแต่เมื่อตัวมันยังยาวเพียง ๕-๖
 มิลลิเมตร เมื่อมีการแยกเลี้ยงเป็นรายตัว หรือแม้เลี้ยงรวมกลุ่ม
 กันไว้แต่พวกขนาด ๕-๖ มิลลิเมตรด้วยกันในขวดแก้ว. ลูกไก่อยู่
 จะวางท่าโตต่อกัน ตั้งแต่เมื่อเริ่มมีขนชุดที่ต่อมาจากชุดที่ออก
 มาจากไข่ ซึ่งนกกระเจอกหนุ่มสาวก็ทำเช่นนั้นไม่เป็น. ปลากัด
 หนุ่มที่เลี้ยงถึงที่ จะแสดงอาการวางโตแม้แก่มนุษย์ที่เพียงแต่เข้าไป
 ไปมองดูเฉย ๆ ใกล้ขวดโหล, มันแสดงปมเชื่องหวงถิ่นมากกว่า
 มุ่งหมายจะต่อสู้หรือหวงคู่. สุนัขจะวิ่งเข้าวางโตต่อกันทุกแห่งที่
 "เพียงแต่เห็นกัน." เหล่านี้ล้วนแต่เป็นอำนาจของอัสมีมานะ หรือ
 ปมเชื่องที่แสดงออกมารุนแรงจนถึงกับรู้สึกว่าการปรากฏตัวของ
 อีกฝ่ายหนึ่งนั้น คือการลดปมเชื่องของตัว. ฉะนั้นโดยไม่ต้อง

มีการบาดหมางกันมาก่อน ความรู้สึกที่เป็นไปในทางผลักดันหรือเหยียบย่ำ ก็เกิดขึ้นในใจของสัตว์เหล่านั้นเสียแล้ว ด้วยเหตุสักว่าการปรากฏตัวของอีกฝ่ายหนึ่ง; ซึ่งความมีอัสมิมานะทำให้เกิดความรู้สึกว่า การปรากฏตัวนั้น กระทบกระเทือนปมเชื่องของตน. นักเองที่กำลังเมาปมเชื่อง จึงอยากจะชกนักเลงอีกฝ่ายหนึ่ง ด้วยเหตุที่ความปรากฏตัวแก่สายตาของตนเท่านั้น, โดยไม่ต้องมีเหตุผลอะไรมากกว่านั้น. นี่คือผลของอัสมิมานะ หรือปมเชื่อง ที่เป็นไปรุนแรงโดยไม่ต้องมีตัว หรือเครื่องกระตุ้นอย่างใดเข้าช่วย ให้มากไปกว่าลำพังอำนาจแห่งสัญชาตญาณแห่งการยึดถือตัวตน กล่าวคือ อัสมิมานะนั้นเอง.

อัสมิมานะของคน ก็อย่างเดียวกับสัตว์ เป็นแต่รุนแรงและพิเศษแนบเนียนไปกว่านั้น เพราะมีความต้องการอย่างอื่น ๆ หลายอย่าง เข้ามาแทรกแซงทั้งในทางสนับสนุน และขัดขวาง. คนหรือสัตว์ก็ตาม ย่อมมีความรู้สึกยึดถือตัวตน เป็นรูปร่างแห่งความคิดอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่เสมอ แล้วแต่ระดับของจิตใจ ที่ผ่านสิ่งแวดล้อมหรือการศึกษาอบรมมาอย่างไร. ความสำคัญว่า “ฉันเป็นฉัน” หรือ “ฉันมีตัวฉัน” นั้น คงมีอยู่เท่ากัน, แต่ “รูปร่าง” แห่งตัวฉันนั้น ต่างชีวิตต่างก็

จะถูกกิน. สัญชาติญาณแห่งการป้องกันตัว โดยทางต่อสู้ หรือหนีภัยก็ตาม เป็นการสงวนตัวเองของปมเชื่อง. ถ้าในกรณีที่ เห็นว่าความเชื่องของตนอยู่กับผู้อื่น การต่อสู้อาจจะถึงกับสละ ชีวิตเพื่อความปลอดภัยของผู้อื่นก็ได้. การต่อสู้ทั้งหมดทุก ๆ อย่าง จึงคือความต้องการจะเชื่องของปมเชื่องทั้งสิ้น. หรืออย่างน้อยก็ เพื่อรักษาเอาความเชื่องไว้. สัญชาติญาณแห่งการรุกราน เมื่อได้โอกาส มีความหมายทำนองเดียวกับสัญชาติญาณ แห่งการสืบพันธุ์ ทนเองด้วยกามารมณ์ กล่าวคือการแผ่อำนาจ ตามใจตัวเพื่อให้ถูกบำเรอ. การรุกรานนั้นมิใช่เพื่อกามารมณ์ ล้วน ๆ แต่เพื่อสัญชาติญาณแห่งความต้องการจะเชื่อง ซึ่งเป็น สัญชาติญาณที่มีอำนาจแรงกล้า เป็นสมบัติประจำตัวของ ชัศมีมานะ หรือปมเชื่อง, อาชญากรรมคือการรุกราน จึง เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย. เหตุนี้เอง ชีวิตทุกชีวิต จึงมีปกติ สันดานไม่ ชอบคู่แข่งกัน ที่แสดงตนออกมา ด้วยอาการสักว่าปรากฏขึ้นในสายตา, และมีความริษยา คู่แข่งขันเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุเพียงสักว่าได้เห็นกันด้วยตา เท่านั้น; และอาจจะเกลียดชังแม่แก่คู่สืบพันธุ์ ขนมาได้ทันที ในเมื่อคู่สืบพันธุ์ฝ่ายหนึ่ง ทำตัวเป็นคู่แข่ง

บน. ชั่ง ด้วยอำนาจของ “ปมเชื่อง” หรือ อสมิมานะ ที่ต่างชีวิตต่างมีนั่นเอง.

สำหรับ สิ่งที่เราเรียกว่า “มิตรภาพ” นั้น เป็นเพียง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในเมื่อต่างฝ่ายต่างรู้สึกว่า ต่างฝ่ายต่างจะช่วย หล่อเลี้ยงปมเชื่องของกันและกัน. เมื่อฝ่ายใดแสดงอาการผิดไป จากความรู้สึกที่เป็นมิตรภาพของอีกฝ่ายหนึ่งจะหมดไปทันที. แต่ ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งยอมตัวลงไปเป็นผู้หล่อเลี้ยงปมเชื่องของอีกฝ่ายหนึ่ง ให้มากกว่าธรรมดาหรือมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่งให้มากแล้ว มิตรภาพ ของอีกฝ่ายหนึ่ง ก็จะทวชนจนกลายเป็น ความรัก หรือ ความ เอ็นดูปราณี ไป. เมื่อสุนัขตัวหนึ่งหมอบกราบเข้าไป แม้จะเป็น สุนัขพลัดถิ่นมา สุนัขอีกตัวหนึ่งก็ปราณี หรือยอมรับเป็นลูกน้อง. สุนัขตัวเล็กหรือตัวเมียทกล่าไปสัมผัสจมูกสุนัขหัวโจกได้ ก็เพราะ มันแน่ใจว่า สุนัขหัวโจกยอมรับรองในความมีปมเชื่องของมันด้วย เหมือนกันแล้ว. เราจะเห็นได้ว่า กฎเหล่านี้เหมือนกันทั้งคน และสัตว์; แต่ทำไมในคนนั้น แนบเนียนกว่ามากมาย เพราะ คนมีมารยาทมากกว่าสัตว์.

ระดับปกติของปมเชื่อง. เมื่อคนใดหรือสัตว์ตัวใด ยังอาจมีความรู้สึก ว่า ตนยังมี “ตัวตน” ของตน ตามความหมายของตนเต็มรูป ไม่แว้าแห้วง เราจะเรียกว่า **ปมเชื่องของสัตว์ตัวนั้น** ยังอยู่เต็ม ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ตามความรู้สึกของสัตว์ตัวนั้นเองเป็นเกณฑ์. นับว่าเป็นระดับปกติ. พอมีคู่แข่งชนเข้ามาปรากฏในสายตาเท่านั้น มันจะรู้สึกตามสัญชาตญาณว่า ปมเชื่องของมันถูกกระทบกระเทือน หรือลดต่ำกว่าระดับปกติไปเสียแล้ว โดยการมีผู้ทกลามายินดี, จึงมีความคิดต่อสู้ป้องกันหรือแบ่งปมเชื่องของตนเต็มที่. ยิ่งเมื่อมันเป็นฝ่ายแพศวดยแล้ว ปมเชื่องของมันก็ลดลงไปอย่างน่าใจหายเหลือน้อยมาก จนมันรู้สึกหนาวหรือเป็น **ปมด้อย.**

แต่ที่จริงนั้น ปมด้อยไม่มี, มีแต่ปมเชื่องที่ลดตัวลงไปอยู่ในระดับต่ำ, เช่นเดียวกับที่ตามความจริงนั้น ในโลกนี้ความเย็นไม่มี มีแต่ความร้อนที่อยู่ในระดับต่าง ๆ กันเท่านั้น ซึ่งเรารูกันอยู่แล้วว่า แม้ระดับที่หนาวเป็นน้ำแข็ง คือ ๐ เซนติเกรดนั้น ก็ยังมีความร้อนอยู่ถึง ๓๑ ฟาเรนไฮต์ ซึ่งยังเป็นจุดที่อยู่สบายสำหรับสัตว์ทออาศัยอยู่ตามขวโลกเหนือ. ถ้าปราศจากความร้อนโดยสิ้นเชิงแล้ว สิ่งมีชีวิตต่างๆที่มีอยู่ในโลก

ก็มีไม่ได้. สิ่งทีเรียกว่าปมต้อยก็เช่นเดียวกัน : สิ่งทีเรียกว่า

ปมต้อยนั้น ทีแท้ก็คือ ปมเชื่องในระดับหนึ่งเท่านั้น

เอง เพราะมันยังเอาไปใช้ข่มสัตว์ตัวอื่นทีรอง ๆ ลงไปได้อีก
มากมายหลายชั้น ดังเราจะเห็นได้ในเมื่อเลี้ยงลูกสัตว์เล็ก ๆ
รวม ๆ กันมากมาย. ปมต้อยหรือความหนาว จึงเป็นเพียงมายา
ทีเกิดขึ้นเพราะความเข้าใจเอาเอง ตามความรู้สึก ของสัตว์
นั้น ๆ. มีอาชญากรรม หรือแม้กตลกรรมตามหลักแห่งศาสนาอยู่
ไม่น้อยราย ทีผู้ทำ ทำลงไปโดยไม่มี ความหมายอะไร นอกจาก
เป็นการขดเชยความลดของปมเชื่อง หรืออหิมมานะของตน
เท่านั้นเอง.

สิ่งทีจะกระตุ้น หรือ ตัดทอนปมเชื่องของสัตว์
ตัวใด ให้ทวีโดย ๑๐๐ ขึ้นไป หรือให้ลดต่ำกว่า ๑๐๐ ลงมานั้น
ย่อมมีได้ ทั้งจากธรรมชาติ และจากทีมนุษย์ทำเอาเอง,
มีได้ทั้งทางวัตถุและทางจิต, มีได้ทั้งทีเกิดขึ้นภายในตัวเอง
และทีมาจากสิ่งแวดล้อมรอบตัวภายนอก, และมีได้ทั้ง
โดยบังเอิญ หรือโดยเจตนาของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง. ดัง
เหล่านั ได้แก่ภูมิประเทศ บ้านเรือนทีอยู่อาศัย เครื่องใช้ตย

หยูกยา สุรายาเมา ความคิดนึก และสิ่งที่ยั่วให้คิดถึง โรคภัย
ไข้เจ็บ ความมั่งมีศรีสุข มิตร สัตว์ บัญหาในครอบครัว
บัญหาของสังคม ฯลฯ.

สิ่งสำคัญ ที่จะต้องสนใจเป็นพิเศษ นั้น อยู่ที่กฎ
ของธรรมชาติอันตายตัวที่ว่า เมื่อปมเชื่องของสัตว์คว
โค ถูกกระทบกระเทือน ทำให้เขารู้สึกว่าม
ลกลบไปแล้ว, เขาก็ต้องหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งมา
ชดเชยหรือกลบเกลื่อน กวายนางแห่ง
สัญชาตญาณโดยเกิดจาก แม้โดยไม่ต้องมี
เจตนาอะไรมากมายนัก แต่เป็นไปด้วยอำนาจแห่ง
สัญชาตญาณล้วนๆ อย่างแรงกล้า ก็เป็นที่เกิดของ
อาชญากรรมใหญ่น้อยขึ้นได้แล้ว. ชายหนุ่มพวกที่ได้รับ
การชานานามว่าพวกอกหัก ก็คือผู้ที่ปมเชื่องของเขา ถูกหญิงที่
เขารักทำลายให้แบนไป. เมื่อเขาหมดทางที่จะเอาชนะหัวใจของ
หญิงผู้นั้นให้ได้จริงๆ แล้ว เขาก็หาทางอื่นที่จะพยองปมเชื่องของ
เขา. สิ่งใดที่ทำให้ปมเชื่องกลับสูงขึ้นมาได้ เขาก็จะต้องคว้าเอามา

ทันที และทำได้โดยไม่ต้องรู้สึกตัว เช่น ใช้วัตถุเป็นเครื่องกระตุ้น
 ใต้แก้มสุรา, เขาจึงดื่มสุราได้โดยไม่มีควมหมายอะไรที่ปรากฏชัดแก่
 เขา แต่ความจริงเป็นความต้องการอันแรงกล้าของสัญชาตญาณ
 ที่ต้องการจะชดเชยปมเชื่องที่ซัดลงไป เราจึงได้เห็นคนเหล่านั้นดื่ม
 สุราอย่างผิดประหลาดและไม่มีความหมายอะไรแก่ใครเลย นอก
 จากแก่อสัญชาตญาณล้วน ๆ. ทนอีกทางหนึ่ง แทนที่เขาจะพุง
 ปมเชื่องของเขาให้กลับมามีรสสุรา เขากลับกลบเกลื่อนความซัด
 แห่งปมเชื่องของเขาด้วยการล้างชีวิตหญิงผู้นั้นเสีย เพราะเป็นมูล
 เหตุแห่งการทำให้ปมเชื่องของเขาตกลงไป เขาจึงไม่กลัวกฎหมาย
 หรืออำนาจของอะไรหมด. เราจึงได้เห็นการฆ่าคนได้ง่ายๆ เหมือน
 การตบยุงตัวหนึ่ง. ก็ถ้าหากว่าในสันดานสัตว์ปราศจากปมเชื่อง
 หรืออัสมีมานะ ดังว่านแม่เพียงชนที่หยาบๆ นั้นเท่านั้น ก็
 จะ “เป็นสุขอย่างยิ่งเว้ย” จริงหรือไม่ทำนอจมองเห็นเอง.

สิ่งที่พิเศษไปกว่านี้อีก ก็คือว่า สัญชาตญาณ
 แห่งการชดเชย หรือกลบเกลื่อนการชดของปม
 เชื่องนี้ มีกำลังรุนแรงมาก ถึงกับทำอย่างไร
 เสียก็ยอมให้จนได้! เมื่อเอาโดยตรงไม่ได้ ก็เอา

โดยอ้อมออกมาออกไป เราจึงได้เห็นอาการที่เมื่อดวงดวงหนึ่ง ทำ
 อะไรแก่ดวงดวงที่เของกว่าตนไม่ได้ ก็หนีไปได้เบี่ยงเอากับดวงดวง
 ที่เล็กกว่า ทั้งดวงดวงดวงนั้นไม่มีความเกี่ยวข้องของหรือมีความผิดอะไร
 เลย; และแมน ก็เป็นมูลเหตุแห่งการประกอบอาชญากรรมได้
 เท่ากัน. เราจึงได้เห็นอาชญากรรมอันร้ายกาจ ที่ไม่มีความ
 หมายอะไรแก่ใคร บางรายเกิดขึ้นอย่างไม่น่าจะเป็นได้. เพียง
 แต่ดวงดวงหนึ่ง มาปรากฏตัวอยู่ต่อหน้าต่อตา ในขณะที่ดวงดวง
 ดวงหนึ่ง ถูกทำให้ปมเชื่องของเขาลดลงไปโดยอำนาจของอะไรก็
 ตาม เท่านเท่านัน ก็สามารทำให้ดวงดวงเพียงแต่มาปรากฏตัว
 อยู่เฉยๆ นั้น ถูกฆ่าตายก็ได้. คนๆ หนึ่งอาจถูกตบหน้าหรือยิง
 กว้านก็ได้ ด้วยเหตุที่เมื่อเขาแอบไปเห็นคนอื่นคนหนึ่ง ทำ
 การชะล้างอวัยวะหรือโรคที่ชาติต้องการจะปกปิด, และกลายเป็น
 อาชญากรรมได้. สัญชาติญาณแห่งการปกปิด ความลดของ
 ปมเชื่องของดวงดวงนั้น เราเรียกกันว่า **ความอาย**, และเป็น
 สัญชาติญาณที่อำนาจ พยายามเป็นมูลเหตุแห่งอาชญากรรม
 ทั้งหลายได้เท่ากัน. ผู้รักษาความยุติธรรมของกฎหมาย ควรจะ
 เอาใจใส่ไว้เท่ากับมูลเหตุอันอื่น ๆ. สุนัขตัวเล็ก ๆ อาจถูกสุนัข
 ที่แพ้วอนมาไล่เบี่ยงแก่เกอเขาเมื่อไรก็ได้. แม้แต่สุนัขที่ทำการ
 แก่เกอเป็นแล้ว. ทำให้มันจะไม่เป็น. แมนก็เช่นบ่อเกิดแห่ง

ชาชญากรรม. และ การแก๊เกือ เป็นสิ่งที่จะต้องมีได้ทุกเมื่อ
 ด้วยอำนาจแห่งสัญชาตญาณ กล่าวคือ การชดเชยหรือกลบ
 เกดอณการชดุดลงแห่งปมเขื่องของสัตว์น้เอง. ถ้าจะสรุปเรียก
 สั้น ๆ ก็คือว่า น้ันแหละคือพิษสงของ ปมเขื่อง หรือ
 อัสมิมานะ ที่พระพุทธรเจ้าตรัสว่า “นำออกเสียได้ เป็นความ
 สุขเวัย!”

ของมีนเมาทุกอย่าง เป็นสิ่งที่กระตุ้นและส่งเสริม
 ปมเขื่อง. ถ้ากล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ความเมาน้ันแหละคือการ
 สูงขึ้นไปของปมเขื่องโดยวิธีหนึ่ง. ธรรมชาติของเมาน้ันมีลักษณะ
 เป็นสิ่งกระตุ้น (Stimulant) อยู่ตามธรรมชาติ. แม้จะทำให้มี
 การลดต่ำกว่าระดับเดิม ในตอนหลังก็ตาม แต่ในตอนแรกก็ได้ทำ
 ให้สูงจนเป็นที่พอใจแก่ผู้เสพ. ความครมใจในเวลาเมาน้ัน
 น้ันคือความรู้สึกว่าสูงในทางปมเขื่องของผู้น้ันหรือสัตว์ตัวน้ัน
 และเป็นสิ่ง ที่อาจได้มา โดยง่าย ด้วยราคา ไม่น้กับาท ก็สดางค์
 คนจึงหนนปมเขื่องของตนเล่นด้วยของมีนเมา น้ับ
 ตั้งแต่บุหรินไป จนถึงสุราย้าฝั้น. ถ้าหากของเมานี้ได้
 ทำให้เกิดความรู้สึกว่าสูงในทางปมเขื่องแล้ว จะไม่มีใครในโลกน้ัน

เสพของมีนเมาเลย หรือของมีนเมาทำนองนี้จะเกิดขึ้นในโลก
ไม่ได้. เมื่อมุ่งถึงใจความแล้ว ของเมาก็คือของที่กระตุ้น
ปมเชื่องหรืออัสมิมานะโดยวิธีต่างๆ กัน.

ของเมาที่เป็นวัตถุ ก็กระตุ้นทำให้เกิดผลทางระบบ
ประสาท ผ่านไปจนถึงความรู้สึกในใจว่า “ฉันทุชั้น” แล้ว
ก็ครมใจหรือพอใจ. ของเมาที่เป็นนามธรรม เช่นสรวเสริญ
เกียรติยศชื่อเสียง เป็นต้น ก็กระตุ้นอย่างเดียวกัน ให้เกิดผล
ทำนองเดียวกัน แม้จะผิดแปลกกันโดยอาการ; จึงทำให้คนกล้า
ลงทุนซื้อหามา เช่นนักการเมืองที่ลงทุนทุกอย่างเพื่อหาชื่อเสียง
ใส่ตน หรือนักบุญภักย์สละชีวิตหาชื่อเสียงใส่ตน นี่คืออิทธิพล
ของของเมา! สรวมอยู่ทั่วไป และราคาไม่เท่าไร คนจึงดื่มสรว
ได้โดยง่าย เพื่อรสคือความครมใจ (หรือความสูงของปมเชื่อง)
ซึ่งเป็นรสที่ตงตุดอยู่ไม่เนื่อย. ถ้าใครไม่มีทางได้มาซึ่งความสูง
ของปมเชื่อง โดยทางอื่นที่บริสุทธิ์ดีธรรมและโดยง่าย ก็มักจะ
หันมาหาของเมาเช่นสรว หนนปมเชื่องของตนเดินไปพลาง จน
กระทั่งกลายเป็นนักตม. แท้จริง สิ่งที่จะหนนปมเชื่องให้สูงโดย
บริสุทธิ์ดีธรรมนั้นก็มีอยู่มากมาย แต่ว่าล้วนแต่เป็นของยาก
หรือได้ต่อนานๆ ไม่ทันใจของคนหนุ่มทั่วๆ ไปที่ไว้การศึกษา

หรือศีลธรรม จึงทนความยั่วยวนของของเมา ที่อาจให้รสความ
สูงของปมเชื่องได้ทันทีทันควัน โดยการเสียดต่างก็ไม่ก่สต่างคน
ไม่ได้; เราจึงได้เห็นคนกินเหล้ามากขึ้นทุกที โดยเฉพาะตาม
ชนบท ได้ลุ่มลุ่มไปจนถึงผู้หญิงชานา. ของเมาจากมีเสน่ห์ใน
ตัวมันเอง กล่าวคือการกระตุ้นความรู้สึกในด้านปมเชื่อง
ดังกล่าวมานี้ จึงกลายเป็นนายคนได้ และกินกันกระทั่ง
พวกเทวดา. แต่แล้วความเมาในปมเชื่อง หรือความบ้าชนิดหนึ่ง
ระดับหนึ่งนั่นเอง ได้เป็นทางมาแห่งอาชญากรรมต่างๆ ไม่ว่าจะ
ความเมาจากของเมาจากอย่างวัตถุ เช่นสุรา, หรือเมาจาก
อย่างนามธรรม เช่นเสียงสรรเสริญ. ถ้าผู้ใดบังคับตัวไม่ได้
สิ่งเหล่านี้กระตุ้นได้เมื่อใดแล้วก็มีโอกาสที่จะประกอบอาชญากรรม
ได้ทงน. การกระตุ้นปมเชื่องให้สูงนั้นมีได้ทงอย่างโสมม และ
อย่างสะอาด. ถ้าเป็นอย่างโสมมก็เรียกว่าทำชั่ว, ถ้าทำอย่าง
สะอาด ก็กลับเรียกว่าทำดี.

การเสพติด นี้คือผลของการเคยชินในการดื่มรสแห่ง
ความฟูของปมเชื่อง ขณะที่ถูกหนุนให้สูงขึ้น แล้วแต่ว่าเขาจะได้
ใช้สิ่งใดเป็นเครื่องหนุนปมเชื่องของเขาอยู่เป็นปกติ. ถ้าใช้สิ่งที

บริสุทธิคุณธรรมหนุน กัดดีในรสของปมเชื่องที่ถูกหนุนอยู่ด้วยการทำดี. แต่ในกรณีที่ไม่ได้ใช้ความดีหนุน เพราะเป็นของยากหรือไม่ทันใจ เกิดไปใช้ความชั่วหนุน ก็จะต้องติดในรสของปมเชื่องที่ถูกหนุนอยู่ด้วยของชั่ว เช่นสุรายาเมา เป็นธรรมดา, ซึ่งมีมากมาย เพราะมีได้โดยง่ายทุกหัวระแหง. ยิ่งเมื่อรัฐบาลแห่งประเทศนั้นๆ เป็นผู้ต้องการเร่งปริมาณการผลิตสุราเสียเองแล้ว ของเหล่านี้ก็ไหลมดยิ่งขึ้น; การเสพติดในการหนุนปมเชื่อง, ซึ่งเป็นความต้องการอันแรงกล้าอย่างหนึ่งของสัญชาตญาณ, โดยอาศัยของชั่ว จึงท่วมทับไปหมด เป็นการเพิ่มปริมาณของอาชญากรรมไปในตัว จนทำนบแห่งขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามกั้นไว้ไม่ไหว หรือพังทะลายหมดไปๆ. ความเคยชินหรือเสพติดจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนชนิดที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะว่าของเมานั้นกระตุ้นในระยะแรกๆ และทำให้มีการตกต่ำในระยะปลายๆ ออกไป จนทำให้รู้สึกไม่สบาย จนต้องเพิ่มใหม่หรือกระตุ้นใหม่ อย่างนี้เรื่อยไปๆ จนเป็นความเคยชินหรือเสพติด ซึ่งผู้ติดบุหรี่หรือติดอะไรๆ ก็ตาม ย่อมทราบความชั่วมันดี. ของมันเมามีเสน่ห์และมารยาตดังนี้ จึงสามารถยึดหัวใจคนทั้งโลกไว้ได้ ให้มีความเมาอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างเป็นของประจำตัว. ความเมาในด้านนี้เราจะได้วินิจฉัยกันในตอนหลังๆ. แต่เราต้องไม่ลืมว่า ความเมา

นั่นคือ รัสของปมเชื่อง ที่ถูกหนุ่ให้สูงขึ้นไปด้วยสิ่งใดสิ่ง
หนึ่งตามความต้องการของสัญชาตญาณ ซึ่งเมื่อไม่ได้ด้วยดี
ก็ต้องเอาด้วยหัวหรือที่ใกล้ ๆ มือ. และสิ่งใดที่ขัดขวาง
กระแสรความต้องการของสัญชาตญาณแล้ว ย่อมเป็นมูล
เหตุแห่งอาชญากรรมได้โดยง่ายทุกเมื่อ. นั่นคือพิษสงของ
ปมเชื่องหรืออัสมีมานะ!

เด็ก ๆ แม่ที่เป็นขนาดจิ๋ว ก็มีอาการของปมเชื่อง

แสดงออกมาให้เห็นชัดและมีความต้องการอันแรงกล้า ที่จะให้
ปมเชื่องของตนปรากฏและถูกสนับสนุน. เมื่อได้รับการสนับสนุน
ก็มีอาการเมาในรสของปมเชื่องที่ถูกสนับสนุนเหมือนกัน. ถ้าเขา
ไม่หิวเกินไป เขาจะเพลิดเพลินในการที่ปมเชื่องของเขาถูกสนับสนุน
ยิ่งกว่าที่จะนึกถึงอาหาร. หรือถ้าปมเชื่องของเขาถูกกดลงไป
ในขณะที่เขากำลังกินอาหาร เขาก็จะเลิกกินทันที. ถ้าจะมีการแบ่ง
ปันสิ่งของไม่ยุติธรรม เขาจะขว้างทิ้งส่วนแบ่งของสิ่งที่เขาได้รับ
ทันที แม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นของที่เขาอยากได้ หรืออยากกินแทบจะ
ขาดใจก็ตาม. และแม้จะเป็นมูลเหตุแห่งอาชญากรรมได้ทุกเมื่อแม้
แก่เด็ก ๆ โดยไม่ต้องกล่าวถึงผู้ใหญ่. ปมเชื่องของเด็ก ๆ
รุ่นจิ๋ว แสดงออกมาทางการอยากเป็นเจ้าของ, อยากทำลาย,

อยากทำเอง, อยากอวดความสามารถ, อยากสอนคนอื่น, อยากได้ชื่อว่าตัวทำถูกเองโดยไม่ต้องมีใครสอน. เด็กเล็กๆ จับตัวแมลงได้ก็จะฆ่าให้ตาย เช่นเดียวกับลิง, ซึ่งอันนี้เป็นสัญชาตญาณที่เป็นความต้องการของปมเชื่อง. เมื่อได้มาสิ่งใดลงไป ก็จะได้รสของการที่ปมเชื่องของตนสูงขึ้น ทำนองเดียวกับการกระตุ้นตัวของเมา. สัญชาตญาณอย่างสัตว์หรือ *Animal Instinct* มีลักษณะเป็นอยู่อย่างนี้ ตรงกันข้ามกับการมีศีลธรรมที่มนุษย์ต้องการ, เราจึงต้องมีระบบสำหรับอบรมคนมาตั้งแต่แรกคลอด. ถ้าปล่อยตามธรรมชาติผลจะเป็นอย่างไร ก็พอจะทายกันได้.

เด็กยิ่งโตขึ้นมา ก็ยิ่งอยากไม่ให้ใครดูใครว่าหนักขึ้น. มีเด็กจำนวนมากนี้กดขี่คู่แข่งอยู่ในใจเมื่อถูกดูหรือลงโทษ, และมีเด็กจำนวนไม่น้อยจะทำวิธีการ "ไต่ดิน" กลืนแก๊ส หรือทำลายครูประจำชั้นของตนเอง ทุกขณะที่เขาโกรธขึ้นมา. โดยเฉพาะในชนบทที่ประชาชนยังไร้การอบรม, บิดามารดาเองเสียอีก ที่สนับสนุนความต้องการของเด็กในเมื่อครูลงโทษดูถูก. เด็กตามชนบทส่วนมากจะนั่งตากกระบิบ ไม่ยอมตอบคำถาม เพราะอำนาจ

ของสัญญาตญาณที่รู้สึกว่าการถูกถามนั้น เป็นการ
ลดปมเชื่องของตัว. ยิ่งการต้องตอบแล้ว ยิ่งลดมากลงไปอีก.

คนโตจนกระทั่งบวชพระบวชเณร ก็ยังมีลักษณะ
ดังกล่าวอยู่เต็มที ทำให้ลำบากอย่างยิ่งแก่การอบรมสั่งสอน.
เมื่อมีบั้งคับหนักเข้า บางคนจะถึงกับก่ออาชญากรรมขึ้นใน
ทันใด. พระเณรที่มาจากเด็ก ๆ ที่ไม่เคยเข้าโรงเรียน หรือ
เข้าชนิดพอไปที จะมีลักษณะเช่นว่านมาก จนการบวชคราว
หนึ่งของตนแทบจะไม่ได้รับประโยชน์อะไรคุ้มกัน. คนประเภทนี้
ไม่ยอมถามข้อที่ตนสงสัยกะครูบาอาจารย์ แม้ครูจะขยันขยอให้
ถาม, เพราะรู้สึกว่าการถามนั้น ทำให้ตนด้อยลงไป. ยังมี
พระเณรจำนวนไม่น้อย ที่อยากจะได้ความรู้จากเพื่อนหรืออาจารย์
แต่ไม่ยอมแสดงความประสงค์ขงหน้าหรือร้องขอให้บอก เพราะ
ปมเชื่องของตนจะลดลงไปด้วยการต้องลดตนลงเป็นอุปฐาก หรือ
เป็นทนต์นุญคน, สู้แอบฟัง "ฟรี" ไม่ได้ แม้จะต้องคอยเก็บ
เล็กผสมน้อย ก็ยังเป็นการดีกว่าที่จะแสดงออกไปว่าตนไม่รู้
อะไร และทั้งต้องการจะให้ยังคงเป็นความลับอยู่ว่าตนรู้มาจาก
ใคร เพื่อให้มีส่วนว่าตนคิดเอาเองหรือรู้เอง. เราเรียกชื่อความ
รู้สึกอันนี้กันอย่างผิด ๆ ว่า ความละเอียดครุ. ความจริง

ความกระตือรือร้นทั้งหมดนี้ ทุกอย่างเป็นเพราะความต้องการของการของปมเชื่องหรือสัญชาตญาณแห่งความรู้สึกว่า "ฉันเป็นฉัน" หรืออึดมีมานะนั่นเอง. เมื่อถูกบีบบังคับเข้าโดยไม่ถูกวิธี หรือไม่เหมาะสมกาลเทศะ ก็กลายเป็นทางเกิดของอาชญากรรมชนในวัดหรือโรงเรียนได้ทุกเมื่อ. ที่กล่าวนี้ เพื่อต้องการให้สังเกตถึงพิษสงของปมเชื่อง เป็นพิเศษ ว่ามันเป็นสิ่งใดลงรากไว้ตั้งแต่แรกกำเนิด รอคอยเตรียมพร้อมสำหรับจะเป็นมูลเหตุแห่งอาชญากรรมทั้งหลายเรื่อย ๆ มา ด้วยอาการอย่างไร.

คนหนุ่มคนสาว หรือสัตว์ทชนถึงขีด เป็นหนุ่มเป็นสาวนั้น ความต้องการของปมเชื่องยิ่งรุนแรงหนักเข้า ในทางที่จะให้สิ่งแวดล้อมมาหล่อเลี้ยงหรือบำรุงความต้องการของตัวเอง. เพศผู้ต้องการให้ได้รับการบำรุงจากเพศเมียตามความใคร่ของตน ทางสัมผัสทุกอย่างที่จะทำการหล่อเลี้ยงได้. แม้เพศเมียก็มีความต้องการทำนองเดียวกัน จึงมีการผ้อผ้นกันในการทำหน้าตามัธยมชาติบังคับมา และเราเรียกความต้องการชนิดนี้ของปมเชื่องว่า **กามารมณ์**. กามารมณ์ที่ถูกต้อง จึงเป็นการผ้อผ้นประนีประนอม ขอมรับนับถือปมเชื่องของแต่ละฝ่ายเท่าๆกัน และช่วยหล่อเลี้ยงซึ่งกันและกัน. ถ้าหากฝ่ายหนึ่งต้องทำไป

เพราะการถูกบีบบังคับ จนปมเชื่องลดตัวไป กามารมณีย่อมไม่มี
 แก่ฝ่ายนั้น. เพราะฉะนั้น ตัวสิ่งที่เรียกว่า “กามารมณืแท้”
 นั้น ก็คือปมเชื่องที่ถูกสนับสนุนให้ได้ตามใจตัวเองถึงขีด
 สุดนั่นเอง หาใช่เพียงแต่รสชาติของการสัมผัสทางผิวกายไม่.
 ถ้าฝ่ายหนึ่งหยิ่งจองหองถือตัว ปรามปมเชื่องของฝ่ายหนึ่งราบ
 ลงไป กามารมณืก็ไม่ได้ล้าพังการสัมผัส แม้จะมีรสชาติพิเศษ
 เพียงใด. ความรักกระจัดกระจายหมด เมื่อปมเชื่องของอีกฝ่าย
 หนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายถูกกระทบกระเทือนจากกันและกัน. ความ
 รักทรงตัวอยู่ได้เมื่อปมเชื่องของฝ่ายนั้น ๆ ถูกหล่อเลี้ยงไว้เป็น
 อย่างสูง. การเป็นทาสของความรัก มีความหมายตรงที่
 ต้องยอมหล่อเลี้ยงปมเชื่องของคู่รัก. พอปมเชื่องถูกเหยียบ
 ย่ำ แม้จะรักกันอยู่อย่างไม่มีอะไรเปรียบ ก็ทะเลาะวิวาท
 กันได้ในนาทีต่อมา. สิ่งที่เราเรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า
 กามารมณืนั้น อยู่ใต้อำนาจความตองการ
 ของปมเชื่อง ที่จะคงความเชื่องของมันไว้,
 หาใช่ปมเชื่อง หรือ “อหังการ” นี้ อยู่ใต้อำนาจ
 อำนาจของกามารมณืไม่; จึงเมื่อจะกล่าวให้ตรง
 ตามที่เป็นจริง ก็ควรจะกล่าวว่า กามารมณืที่แท้ นั้น ก็คือความรัก

ปมเชื่องได้แสดงความเชื่องออกไปในทางแสดงอำนาจบาทใหญ่ เพื่อตามใจตัวเอง ให้สิ่งแวดล้อมบำเรอตนจนถึงระดับสูงสุดต่างหาก. การที่อวัยวะของคนหนุ่มสาวขยายตัวเต็มที่เพื่อกิจการอันนี้ เมื่อถึงวัย, ควรจะถูกเข้าใจว่าเพื่ออำนวยความสะดวกการแสดงความเชื่องของปมเชื่องในฝ่ายนี้โดยตรง แทนที่จะเข้าใจว่าเพื่อรสของกามารมณ์ โดยเฉพาะจะถูกกว่า. ความลดของปมเชื่อง ย่อมหักห้ามกามารมณ์ได้ฉบับปล้นเสมอ! เพราะฉะนั้น การขัดขวางทางกามารมณ์ จึงได้แก่การขัดขวางปมเชื่องที่จะแสดงความเชื่อง และมีอำนาจรุนแรงในทางก่ออาชญากรรมได้ตามกรณี. ปมเชื่องจึงเป็นตัวการหรือต้นเหตุแห่งอาชญากรรมแม้ในรายที่เกี่ยวกับกามารมณ์อยู่นั่นเอง หากใช้คำพิงรสนชาติของกามารมณ์ล้วนๆ ไม่. ถ้าเราเข้าใจกามารมณ์ถูกต้อง จะเห็นว่าเป็นสิ่งที่ยังไม่น่าหนักหรือความหมายเลย จนกว่าจะไถ่แลกเอาความต้องการจะแสดงถึงความเชื่องของปมเชื่องเข้ามาเกี่ยวของด้วย. นักจิตตวิทยาแห่งยุคปัจจุบันบางคณะ วางกฎเกณฑ์ลงไปว่า

การกระทำทุก ๆ อย่างของสัตว์ เนื่องมาจาก กามารมณ์ หรือมีกามารมณ์ เป็นมูลเหตุอยู่ในส่วนลึกทงตน; * ขอน โดยทั่ว ๆ ไป เราพอจะมองเห็นได้ว่ามีความจริงอยู่เป็นส่วนใหญ่. แต่กฎเกณฑ์อันนี้ ย่อมนำไปใช้ไม่ได้กับสัตว์ประเภทที่ จนถึงขีดพันอำนาจของกามารมณ์แล้ว แต่ยังมีอหังการมมังการ เหลืออยู่ เช่นพวกพรหม เป็นต้น. สัตว์ประเภทนี้ พันชาติจาก ฐานะที่ปมเชื่องของตนจะแสดงความเชื่อทงให้ถูกบำเรอ ด้วย วัตถุแห่งกามารมณ์ แต่ยังมีเหลืออยู่สำหรับหาความเชื่อทงในทาง ที่สูงขึ้นไปกว่านั้น. สัตว์พวกนี้จึงถูกจัดไว้ในพวกสัตว์ชั้นสูง ๆ ขึ้นไปกว่ามนุษย์ธรรมดาหรือเทวดาธรรมดา.

คิ้วตัวเมีย ยู่กันไปได้ กระทั่งเป็นพ่อบ้านแม่เรือนนั้น หาใช่เพราะอำนาจแห่งกามารมณ์ไม่ แต่ที่อยู่กันไปได้ ก็เพราะปมเชื่องของแต่ละฝ่าย ได้รับความเอื้อเฟื้อจากแต่ละ ฝ่ายอยู่. แม้ในรายที่ภรรยาข่มขืนสามีอย่างกะทาศ ก็หาใช่ เพราะสามีทนอยู่เพื่อเห็นแก่กามารมณ์ไม่. ปมเชื่องของสามีถูก ลดไปในทางดำนนั้น แต่ต้องไปมีทางออกด้านใดด้านหนึ่ง โดย เฉพาะเช่นด้านสังคม เป็นต้น ซึ่งภรรยาใจร้ายนั้น คงไม่ได้ปิด

๑. ข้าพเจ้าถือว่า คำว่า Sex ของนักจิตวิทยา โดยเฉพาะของ Sigmund Freud นั้นตรงกับคำว่า กามารมณ์ ในที่นี้.

เสียหมดทุกแง่ทุกมุม. หรือแมตสุดแต่การทสามี่จะทนอดกลั้น
 เพื่อเห็นแก่ลูกๆ หรือข้อเสียงของครอบครัว ซึ่งเป็นภาระหน้าที่
 ของตนโดยตรง ซึ่งเป็นกรหลอเลียงรักษามเชื่องในส่วนนเา
 ไว้ ก็อยู่กันไปได้. ถ้าหากว่าฝ่ายภรรยาสามารถบีตได้หมด
 ทุกๆ ประตุจริงๆ สามี่จะต้องแยกออกไป หรือมีฉะนนั้นก็ต้อง
 ตาย; จะเป็นพระอรหันต์ผู้หมตปมเชื่องหรืออสมิมานะอยู่ใน
 ครอบครัวไม่ได้! เพราะ ปมเชื่องหรืออสมิมานะซึ่ง
 สมบูรณ์เต็มที นั่นคือ ชีวิตของปลุชนจริง ๆ. การ
 ทะเลาะวิวาทในครอบครัวเกิดขึ้นได้ เพราะฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้อง
 การปมเชื่องมากเกินไปบ้าง, เพราะต้องการจะบ้งกันปมเชื่อง
 ของตนบ้าง. ครอบครัวที่ปราศจากการทะเลาะโดยสิ้นเชิงก็คือ
 ครอบครัวแต่ละคนรู้จัก ควบคุมปมเชื่อง ของตนหาใช่เพราะ
 เห็นแก่สินจ้างเช่นกามารมณณ์เบนต้นไม้. กามารมณณ์ไม้อาจ
 ใช้เพื่อควบคุมความสงบเรียบร้อยของครอบครัว เพราะ
 เป็นการต้องการขยายตัว ของปมเชื่องที่ไม่มีขอบเขต.
 แมนกแสดงให้เห็นว่า อาชญากรรมที่เกิดขึ้นในระหว่าง
 ผู้เมียในครอบครัว ก็มีมูลมาจากปมเชื่อง หรือ
 อสมิมานะ หรืออหังการอีกนั่นเอง หาใช่ลำพัง
 กามารมณณ์ไม้.

ลูกจ้างกับนายจ้าง นั้น ตามปกติลูกจ้างจะรู้สึกว่าคุณ
 ติดยความสูงของปมเชื่องไป ตั้งแต่แรกเข้ามาเป็นลูกจ้างแล้ว
 และเก็บอยู่ในส่วนลึกของจิตใจ, ทนทำงานเพื่อจะเอาค่าจ้างไป
 หลบเลี้ยงปมเชื่องตนในทางหนึ่งในเวลาอื่น. ถ้านายจ้างสามารถ
 ทำให้เกิดโอกาสแก่ลูกจ้าง เพื่อมีโอกาสแสดงปมเชื่องของตนได้
 แม้จะในทางไหนก็ตาม จะดึงดูดให้เขาทำงานได้ดีกว่าเงินเดือน จะ
 ทำให้เขาซื้อตรงหรือรักใคร่นายจ้าง เพราะสิ่งนั้นมีนัยกับปมเชื่องของ
 เขา ตรงกันข้ามกับเงินเดือน ซึ่งกดปมเชื่องของเขา. แต่การให้
 รางวัลพิเศษหรือการขึ้นเงินเดือนอยู่ในพวกยกปมเชื่อง. ในชนบท
 บ้านนอกที่ชาวบ้านต้นโตษ มีกินมีใช้ไปตามธรรมชาตินั้น จ้างคน
 ทำงานยาก; แต่วานหรือขอแรงได้ง่าย. ข้าพเจ้าได้ประสบปัญหา
 อันขนาดด้วยตนเองแม้กระทั่งทุกวันนี้. ทั้งนี้เพราะการวานนั้น
 มีนัยเป็นการเพิ่มปมเชื่องให้เขา, การจ้างเป็นการ
 ลดปมเชื่องของเขา. ลูกจ้างจะบันดาลโทษหานายจ้าง
 เมื่อใดก็ได้ เพราะเขามีความลดของปมเชื่องเป็นทุนอยู่ในใจ
 อันเป็นมูลเหตุการทำอาชญากรรมต่อนายจ้าง. ลูกจ้างที่ทำงาน
 เต็มที่ด้วยความบริสุทธิ์ใจนั้น มีแต่เมื่อนายจ้างแสดงความนับถือ
 ในปมเชื่องของเขา ทางใดทางหนึ่งอยู่เสมอเท่านั้น นับตั้งแต่
 การวางตนเสมอ นับตั้งแต่ การกินร่วม คุยร่วมเป็นต้นขึ้นไป.

คำพังค่าจ้างอย่างเดียว ไม่ช่วยให้ลูกจ้างทำงานด้วยความสามารถทั้งหมดได้ เขาจะพยายามเอาเปรียบอยู่ทุกวิถีทาง การมอบหมายให้รับผิดชอบ การให้เป็นเจ้าน้ำที่ทอดลงคนคว่ำ หรืออะไรทำนองนี้ ส่งปมเชื่องของผู้ถูกใช้ให้เด่นลอย จนค่าจ้างกลายเป็นของไม่มีค่าไป, ลูกจ้างนิจทำงานเกินค่าจ้าง เกินเวลาและเกินอะไรทุกอย่าง. นายจ้างจึงควรคิดค้นหาทางออกให้ปมเชื่องของลูกจ้าง แสดงออกมาทางใดทางหนึ่งให้จนได้ จึงจะราบรื่น มิฉะนั้นแล้ว ก็เท่ากับเสียงตนอยู่ใกล้กับอาชญากรรมที่ลูกจ้างจะประกอบขึ้นเมื่อใดก็ได้ เพราะเขามีความลดของปมเชื่อง อันเป็นทางเกิดแห่งอาชญากรรม เป็นทุนในใจอยู่ตลอดเวลา.

ทาสและนักโทษ นั้นเป็นอีกอย่างหนึ่ง **ทาส** เป็นผู้ที่ต้องมอบปมเชื่องของตัวเองกับนาย, ปมเชื่องของตน ตนยอมให้ลด เพื่อไปเพิ่มให้นาย. ตนมีปมเชื่องที่ลดลงไปอยู่ในระดับหนึ่ง ก็พอใจแล้ว และยึดถือเขาเป็นระดับปกติของตน. **นักโทษ** หรือผู้ต้องขังเพราะมีผิด ในกรณีปกตินั้น คือผู้ที่หวังการกลับมาของปมเชื่องในอนาคต. ส่วนใหญ่ผิดจากทาสตรงที่ยังมีความคิดที่จะเขาคืนอยู่ทุกโอกาส. เนื่องจากการไม่ยอมปลดตนเอง เขา

อาจบันดาลโทษชะงัดมาเมื่อไรก็ได้. หลักการราชทัณฑ์ชนิดที่
กดปมเชื่องของผู้ต้องขังอยู่ตลอดเวลา นั้น ไม่มีทางที่จะให้
นักโทษเหล่านั้นกลับนิสัยเป็นคนดีได้ เพราะผืนความต้อง
การของสัญญาตญาณ หรืออัสมีมานะ มีแต่จะทำให้อำมหิตยิ่งขึ้น
ทุกที.

เพื่อนบ้านเรือนเคียง อยู่กันไปได้ด้วยลักษณะอันเดียว
กันกับคู่ผัวเมีย กล่าวคือต่างฝ่ายต่างช่วยเหลือเลียงปมเชื่อง
ของกันและกัน ผิดกันแต่ว่าเป็นการช่วยเหลือคนละระดับเท่านั้น.
ถ้าบ้านใดเกิดเด่นขึ้นมาเป็นพิเศษด้วยอะไรก็ตาม ควรจะหาวิธี
ยกเพื่อนบ้านเรือนเคียงนั้นให้เด่นตามด้วย อย่างน้อยที่สุดก็ให้
เกิดความรู้สึกว่าเป็นศรีสง่าของหมู่บ้านนั้น เพื่อแข่งขันกับ
หมู่บ้านอื่นและตนจะไม่ดูหมิ่นหรือทอดทิ้งเพื่อนบ้านของตน. มิ
ฉะนั้นแล้ว ก็จะเป็นทางให้เกิดอาชญากรรมเพราะการริษยา
เนื่องจากการที่ปมเชื่องของหลายๆ บ้านได้ลดลงไป. การริษยา
นั้น มิใช่เพียงแต่จะให้ความเด่นของบ้านที่เด่นนั้นลดลงมาอยู่ใน
ระดับเดิม แต่จะเลยไปจนถึงอยากให้ล้มจมสูญหายไปเสีย
ทีเดียว. ลักษณะของความเป็นเพื่อนบ้านเรือนเคียง เป็นสิ่งที่
หาไม่ได้ในเมืองที่รุ่งเรือง ด้วยการแข่งขันขยอแย่งกันอย่างตัวใคร

ตัวมัน, จะมีเหลืออยู่แต่ตามชนบทที่ธรรมชาติไม่เปิดโอกาส
 การแข่งขัน ยังจะต้องพึ่งพาอาศัยกันต่อไป. แต่ละครูสึกในทาง
 ที่จะรักษามรดกของหมู่บ้าน หมู่ ๆ ทั่ว ๆ ไปของตัวแต่ละคน.
 การรักษามรดกของหมู่บ้านนี้ ก็เป็นทางให้เกิดอาชญากรรม
 ได้กว้างขวางไปตามส่วน, เพราะอำนาจสัญญาอนุญาตการรักร่ม
 หรือ ปมเชื่องร่วม. ความสัมพันธ์กันในทางบุญคุณ ของ
 เพื่อนบ้านเช่นนี้ ยังเป็นไปในทางช่วยส่งเสริมปมเชื่องของกัน
 และกัน ด้วยการจำต้องพึ่งพาอาศัยกัน. ยังมีความเห็นแก่ตัว
 ของปมเชื่องนั่นเองเป็นสมมุติฐาน. ยังมีใช้ความรู้สึกของผู้ที่เป็น
 บุรพการี หรือ กตัญญูกตเวทีต่อกันและกันแท้. จึงยังอาจ
 ผลงผลอบันดาลโทษชั้นเมื่อใดก็ได้โดยง่าย. ซึ่งทุกคนจะต้อง
 สังวรระวัง. ความรักเพื่อนบ้านยังมีใช้ เมตตากรุณา
 ยังเป็นเพียงความรักที่เกิดจากการต้องพึ่งพาอาศัยกัน. จึงยัง
 ไม่มีอำนาจพอที่จะหักห้ามการ บันดาล โทษะ หรืออะไรทำนองนั้น
 เหมือนความเมตตากรุณาแท้. เพื่อเป็นทางป้องกันอาชญากรรม
 เราจะต้องสำรวจระวังความสำคัญในทางบุญคุณกันนี้. อย่าอ้าง
 ชนเพื่อเรียกรองเอาจากกัน. โดยให้ฝ่ายหนึ่งเกรงใจตัวให้มากเกินไป.
 ส่วนความสัมพันธ์ทางบุญคุณที่บริสุทธิ์. เช่นระหว่างบิดามารดา
 กับบุตรเป็นต้นนั้น. เป็น กตัญญูกตเวที หรือ เมตตากรุณา

ที่บริสุทธิ์ ซึ่งสามารถบีบบังคับปมเชื่องของอีกฝ่ายหนึ่งได้มากกว่าอย่างมากมาย. แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ก็ยังจำเป็นที่จะต้องสังวรไว้เหมือนกัน ว่าแม่จะอยู่ในขนาดที่เป็นกตัญญูต่อกตเวทีบริสุทธิ์ หรือเมตตาบริสุทธิ์แล้ว ก็เชื่อว่าจะสามารถบีบบังคับอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งยังคงมีปมเชื่องที่มิได้ควบคุม หรือควบคุมไว้มิได้ ได้โดยเด็ดขาดก็หาไม่. ยังคงเป็นทางมาแห่งอาชญากรรมได้ดวยันเอง เพียงแต่ว่าน้อยลงไปกว่า. ^{๒๕๔} ทั้งนี้เพราะว่า การรู้สึกตัวว่าเป็นหนี้บุญคุณเขานั่น เป็นการลดของปมเชื่อง, และตรงกันข้าม, การรู้สึกตัวเป็นเจ้าหนี้บุญคุณเขานั่น เป็นการฟูของปมเชื่อง. สัญชาติญาณเกี่ยวกับเรื่องนี้ ย่อมมุ่งให้คนที่เป็นฝ่ายเป็นหนี้บุญคุณนั้น หาทางยกปมเชื่องของตนให้ลดลงไปให้สูงขึ้น ด้วยการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าไม่ได้ทางดีก็หาทางร้าย. ในทางดีเป็นเรื่องบุญกุศล ใจกล้าขวางหน้า. ในทางร้ายก็คือกลบเกลื่อนบุญคุณของผู้อื่นที่มียุเห็นของตนเสีย ด้วยกิริยาที่เรียกกันว่า **เนรคุณ**. แต่ส่วนมาก ย่อมเป็นไปในระดับกลาง คือตอบแทนเสียเท่าที่จะไม่ให้ใครกาหน้า ได้ว่าเป็นคนเขาเปรียบผู้อื่น อย่างที่เรียกกันว่า “หมูไปไก่อมา.” แม้อาการที่เรียก

ว่า “หมูปูไก่อมา” นึกคิดขึ้นได้ ก็ด้วยอำนาจของการรักษา
 เหลี่ยมของปมเชื่องของตนเองเป็นส่วนใหญ่ จึงยังมีโช
 ธรรมชาติ! ส่วนการที่ตนต้องตกเป็นหนี้บุญคุณด้วยความสมัคร
 ใจ และไม่มีทางสู้มัน เป็นเพราะตนต้องการอาศัยปมเชื่องของ
 ฝ่ายโน้น เป็นเครื่องยกปมเชื่องของตนขึ้น เพราะตนหมดความ
 สามารถในกรณีพิเศษเช่นนั้นจริง ๆ เป็นการลงโทษด้วยปมเชื่องที่
 น้อยกว่า เพื่อบำบัดปมเชื่องที่สูงกว่า ซึ่งเราเรียกกันว่า
ความสวามิภักดิ์, ดังเช่นที่พุทธบริษัทมาต่อพระพุทธเจ้า,
 หรือศาสนิกเหล่าอื่นที่นับถือพระเป็นเจ้า มีต่อพระเป็นเจ้าของเขา.
 เขาเห็นว่า การเป็นสาวก หรือการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพระ
 เป็นเจ้านั้น เป็น “ความเชื่อง” ที่เชื่องกว่าปมเชื่องทั้งหมดที่เขา
 กำลังมีอยู่ใน بدن. ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่า แม้ความยอมสวามิภักดิ์
 ก็ไม่มีอะไรที่พ้นไปจากการแสวงหา หรือการรักษาปมเชื่อง
 ของตนอีกนั่นเอง.

เมื่อใดที่จิตนึกถึงลักษณะของสิ่งที่เรียกกันว่า ปมเชื่อง
 มากพอที่จะเข้าใจหรือรู้จักสิ่ง ๆ นั้นแล้ว เราจะได้พิจารณาพุ่ง
 ไปยังตัวสิ่งที่เรียกว่าอาชญากรรม หรือ อุกุศลกรรมโดยตรง. คำ
 ว่า อาชญากรรม ในที่นี้ หมายความว่าความผิดทุกอย่าง

ที่สมควรจะได้รับโทษ เนื่องจากการทำผิดต่อสังคม, และ
 อุกุศลกรรม นั้น หมายถึงการประพฤติผิดต่อตนเองเป็นส่วน
 ใหญ่. แต่เพื่อให้เร็วเข้า จะรวมกล่าวไปเสียด้วยกันควบคู่
 กันไป.

ใน การมิตติลหำประการและอบายมุข นั้น เรา
 อาจแยกดูได้ดังต่อไปนี้:—

การมาสัตว์ ที่เป็น การมาเพื่อความสนุกมือ
 ก็คือความต้องการจะเซื่องของปมเชื่อง หรืออดัมมานะที่รู้สึก
 “ฉันเป็นฉัน,” “แกไม่มีค่าอะไร,” ทำนองเดียวกับลิงจับแมลง
 ด้วและเล่นฉีกเล่น. การมาเพื่อเป็นอาหาร ก็เพื่อเลี้ยงปม
 เชื่องของตนไว้ด้วยการกินผู้อื่นดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น. ความ
 เพ่งเล็งแต่ปมเชื่องของตนอย่างเดียว ได้ทำให้ไม่คำนึงถึงความมี
 ตัวตน หรือปมเชื่องของผู้อื่น. แม้ความอยากหรือความหิว ก็
 คือปมเชื่องที่กำลังเดือด. ในกรณีที่เป็น การมาพ่นกันเพื่อ
 ชัยชนะ ในการรบพุ่ง หรือต่อสู้กันนั้นย่อมแสดงชัด อยู่แล้วว่าเป็น
 ความต้องการเซื่องของปมเชื่องโดยตรง โดยไม่มีสิ่งใดปน. การ
 มาเพื่อป้องกันตัว ก็คือการป้องกันปมเชื่องของตนดังที่กล่าว

แล้ว ทั้งทางวัตถุ และทางนามธรรมคือบ่วงก้นเกียรติ. การฆ่าเพื่อ
 บ่วงก้นตัว จึงยังคงมีมูลมาจากปมเชื่องอยู่อีกนั่นเอง. แม้ที่สุด
 แต่ การฆ่า เพราะถูกบังคับใช้ให้ทำ ก็มีมูลจากการ
 บ่วงก้นตัว หรือทำไปเพราะเห็นแก่ตัว. การฆ่าเพื่อคนรัก
 ก็เพื่อให้คนรักคงเหลือเคียงปมเชื่องของตนไว้ ดังที่กล่าวไว้ใน
 เรื่องกามาวรมณ์. เราจึงเห็นได้ว่า อาชญากรรมคือการฆ่า
 นั้นมาจากความต้องการของปมเชื่องโดยตรง.

การลักขโมย ที่เป็น การลักเพื่อการแก้แค้น นั้น
 เป็นการต่อสู้ชนิดหนึ่ง เพื่อยกหรือบ่วงก้นปมเชื่องของตนเช่น
 เดียวกับการฆ่าเพื่อต่อสู้หรือบ่วงก้น. การลักเพื่ออาชีพ หรือ
 เป็นอาหารนั้น เพราะความต้องการของปมเชื่องเช่นเดียวกับการ
 ฆ่าสัตว์เพื่อเป็นอาหาร. การลักเพราะนิสัยสนุก ก็ทำนอง
 เดียวกับการฆ่าเรอปมเชื่องของตน โดยไม่ต้องนึกถึงใครอื่น.
 การลักเพราะขบเคี้ยวทำงาน จนกระทั่งความจนบังคับให้
 ลักนั้น ก็เพื่อเห็นแก่ปมเชื่อง เพราะที่จริงแล้ว ความขบเคี้ยว
 นั้น คือการสงวน ปมเชื่อง ของคนเรา โดยวิธี อันผิด

ทาง. การลักเพราะถูกบังคับ ก็เพื่อให้สิ่งบังคับตน
ช่วยเหลือเพียงปมเบื้องของตน เช่นเดียวกับการฆ่าที่ทำไปเพื่อคน
ใดคนหนึ่งนั้นเหมือนกัน. การลักขโมยทุกประการ จึงมี
มูลรากอันแท้จริงมาจากความตึงการของปมเบื้อง.
การทุจริตต่อหน้าที่หรือคื่น ๆ ที่เป็นการเบียดบังเอาประโยชน์มาหา
ตัวโดยไม่ชอบธรรม สงเคราะห์รวมเข้าในการลักทั้งสิ้น.

การประพฤตินิดในกาม แทบทั้งหมด เป็นเพราะ
ความต้องการของปมเบื้อง ในอันที่จะให้ตนได้รับการบำเรอจาก
สิ่งแวดล้อม โดยไม่มีขอบเขตจำกัด. การประพฤตินิดในกามนี้
มิได้หมายเฉพาะเรื่องเพศของผู้ใหญ่อย่างเดียว. แม้เด็กเล็กๆ ที่
ยังไม่มีควมรู้สึกเรื่องเพศ ก็ต้องจัดให้มีเท่ากัน คือ การล่วง
เกินของรักของคนอื่น ด้วยการจับฉวยลูกคำเป็นต้น.
เช่น เด็กคนหนึ่ง รักตุ๊กตาหรืออะไรของเขาก็ตาม
แม้ที่สุดแต่ดินสออย่างสุดใจ เด็กอีกคนหนึ่งต้องไม่
ล่วงเกินด้วยการจับฉวยเป็นต้น ซึ่งทำให้เด็กที่เป็น
เจ้าของรู้สึกเช่นเดียวกับที่คนรู้สึกกันในเมื่อมีใคร
มาทำชั่วด้วยภรรยาของตน. ฉะนั้น ในการให้เด็ก

สมาทานศีลขอทสามน แม้จะเป็นเด็กเล็ก ๆ ก็ต้องอธิบาย
 ความหมายแก่เขาเช่นนั้น คือ “ไม่ล่วงเกินในของรัก
 ของผู้อื่นทุกชนิด” การล่วงล้ำเข้าไปในเขตของรักของผู้อื่น
 ก็คือความต้องการของปมเชื่องที่ไหลไปเกินขอบเขต หรือไม่มี
 ขอบเขต ในการที่จะแสดงความเชื่องของตน ด้วยการให้ตนได้
 รับการบำเรอโดยทุกทาง. ส่วน การล่วงเกินเพราะการแก้
 แค้น หรืออะไรในทำนองนั้น ย่อมเป็นเช่นเดียวกับการฆ่าเพื่อ
 ความแก้แค้นเป็นต้นดังกล่าวแล้ว. **นิสัยสันดานเจ้าชู้**
แต่กำเนิด ก็ไม่มีอะไรมากไปกว่าการเมापมเชื่อง ด้วย
 ความล้าคัญผิด ขนาดเป็นโรคจิตชนิดหนึ่ง. **ความหน้ามืด**
ในทางกามารมณ์ ที่เป็นอันตรายของสังคมอยู่บ่อย ๆ ก็คือ
 ความเด็ดขาดของ ปมเชื่อง ในทางที่ต้องการ ให้ตัวมันเอง ได้รับ
 การบำเรอ ตามธรรมชาติของปมเชื่อง, หากแต่ว่าในกรณีเช่นนั้น
 สูงถึงขนาดปราศจากความสำนึก.

การพูดเท็จ นั้นคือการขโมยทางอ้อมด้วยวาจา,
 หรือสิ่งที่ใช้แทนวาจา เช่นหนังสือหรือท่าทาง, เพื่อให้ประโยชน์
 นั้นตกมาเป็นของตนหรือพวกของตน. ผิดจากนั้นไปเป็นการพูดเท็จ

แม้ว่าจะพูดไม่จริง. แม้ในกรณีที่พูดเท็จเพื่อล้างผลาญคู่ต่อสู้
 นั่นก็เพื่อความฉวยชัยของคู่ต่อสู้นั้น เป็นประโยชน์แก่ฝ่ายตน
 คือตนได้ชัยชนะโดยง่ายหรือโดยเร็ว, และตนหมดศัตรู ซึ่งนับ
 ว่าตนได้รับประโยชน์มากมาย. ฉะนั้น การพูดเท็จจึงคือความ
 ต้องการของปมเชื่องโดยตรง ในการที่จะได้ซึ่งเพราะเขาของ
 ผู้อื่นมาเพิ่มให้แก่ตนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม. การเล่นนิทาน
 โทกหก ก็เพื่อให้ตนได้ซึ่งในทางนั้น จนใคร ๆ สู้ไม่ได้.
 อาชญากรรมคือการพูดเท็จ จึงมีมูลรากมาจาก
 ปมเชื่อง หรืออัสมิมานะโดยตรงอีกเหมือนกัน.

การพูดคำหยาบ คือการแทงหรือยิงด้วยปาก. ทุกกรณี
 มีมูลมาจากโทษะ, การกล่าวคำหยาบหรือคำด่า นั่นคือ “พิษ”
 ที่ปมเชื่องพ่นออกมา. มันพ่นออกมา เพราะอีกฝ่ายหนึ่งเขาไม่
 ยอมหลอเลียงปมเชื่องของตนนั่นเอง. ในบางกรณีก็ใช้ท่าทางแทน
 ปาก แต่มูลเหตุก็เป็นอย่างเดียวกัน. ในกรณีที่เป็นการรับใช้
 หรือรับจ้างด่า ก็เพราะจะเอาค่าจ้างมาเลี้ยงปมเชื่องของตัวเอง
 หรือเห็นเป็นเกียรติ.

การพูดสื่อเสียด หรือการยุให้คนแตกสามัคคีกัน ย่อมหวังผลเช่นเดียวกับการพูดเท็จ. แม้เป็นเพราะนิสัยสนุก ก็ไม่พ้นจากการที่จะมมลมาจากการทริสกว่า คนอนพากันซัดต่อยลงเท้าใด ตนกจะเด่นชนเพียงนั้น. หงหมดนนกคอคความเชื่องของตน.

การพูดเพื่อเจือ จนเขาพากันรำคาญ, หรือแม่ที่สุดแต่คนเขาชอบฟัง, นักเพอชวดเก่งอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะเป็นความเชื่อทลนไหลออกมาภายนอก โดยใช้เครื่องควบคุมด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง และเราเรียกกันว่าเป็นโรคชนิดหนึ่ง.

การตีมน้ำเมา เป็นการกระตุ้นความเชื่องโดยใช้วัตถุเป็นเครื่องช่วยดังทกลาวมาแล้วข้างต้น เพื่อผลคือ ความรู้สึกว่าตัว "เชื่อง" อย่างเดียว จนกระทั่งเสพติด คือติดในความรู้สึก "เชื่อง" นั้นเอง. หรือมีฉะนั้น ก็เป็นการยกปมต้อยของบุคคลทั้งหมดความสามารถจะยกชนโดยทางอื่น. ความเมาคือความรู้สึกว่า "เชื่อง". เมื่อ "เชื่อง" แล้ว ก็อยากจะทำอะไรตามใจตัวเองต่าง ๆ จนเป็น อาชญากรรมสองข้อ.

การเหี่ยวกลางคืน คือความดึมน หรือความเคียดในตัว ในการที่จะทำอะไรตามใจตัวของปมเชื่องในด้านกามารมณ์; เป็นทางมาแห่งความผิดสองชั้น. เนื่องจากกลางคืนเป็นเวลารว่าง ที่ผู้มีความต้องการตรงกันจะออกแสวงหาโอกาส ให้ความเชื่องของตนได้รับการบำเรอ, ตลาตนัดพบกิตติตนเองโดยปราศจากการขัด. ปมเชื่องมีอำนาจบันดาลความเป็นไปทางกามารมณ์, การเหี่ยวกลางคืนเป็นเพียงอุปกรรมของกามารมณ์ทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย, จึงเป็นไปเพื่อปมเชื่อง หรือความเห็นแก่ตัวตนเช่นเดียวกับ การแสวงอย่างอื่น ๆ.

การตุมหรสพ เป็นการทำให้ปมเชื่องได้รับ “รส” แห่งการกระตั้นชนิดหนึ่ง ทำนองเดียวกับของมีนเมาเสพติด. แม้ว่าจะเป็นมหรสพชวนโคก ก็ทำให้เกิด “การไหว” ทางใจ แก่ใจเช่นเดียวกับเรื่องยั่วชวน. ปมเชื่องต้องการให้มีอะไรไป ทำให้ “ไหว” อยู่เสมอ ในทำนองเป็นการบำเรอซบถล่อม. เรื่องของมหรสพ จึงเป็นเรื่องของปมเชื่อง โดยตรง ไม่ว่าจะ เป็นมหรสพชนิดไหน. มหรสพที่เป็นการศึกษาชั้น แม้จะอยู่ในเกณฑ์ ที่ได้รับการยกเว้น ก็ไม่ควายที่จะเป็นการ “ซบถล่อม” บางชนิดให้ แก่ปมเชื่องออกส่วนหนึ่ง. ผู้ที่ไม่อยากจะเบ็นทาสของผทมอง

ไม่เห็นตัว ควรจะได้รับการอบรมให้ความเข้าใจในเรื่องนี้
ตามควร.

การเล่นการพนัน เป็นของที่มีเสน่ห์อย่างยิ่งเนื่องจาก
เป็นสิ่งเร้า “ความไหว” หรือ อาเวศ ของจิตยิ่งกว่าที่สิ่งอื่น
ใดจะทำได้ในเวลาหรือการลงทันทเท่ากัน. เมื่อการพนันกำลัง
ดำเนินอยู่ในคนที่ยังไม่รู้ว่าเป็นอะไรหรือชนะได้หรือเสีย ย่อมกระตุ้น
ความไหวของจิตถึงขีดสุด ทำนองเดียวกับกามารมณ์, แต่ว่ายืด
ยาวไม่รู้สร้างยิ่งกว่ากามารมณ์ และอาจทำซ้ำ ๆ ได้ถี่และเร็ว
กว่ากามารมณ์ เพราะไม่ต้องเนื่องด้วยชวาระซึ่งมีสมรรถภาพ
จำกัด. ผู้ที่มีสติลากินแบ่งรัฐบาลไว้ในครอบครอง ก่อนถึงวัน
ออกย่อมได้รับ “รด” ของการเร้าใจให้ไหวอย่างยิ่งเรื่อย ๆ ไป
ทั้งกลางวันและกลางคืน จนกว่าจะถึงวันออกสลาก. บางคนก็ไม่
สนใจที่จะตรวจสอบจริงจึงด้วยซ้ำไป เพราะได้รับรดของการเร้า
นั้นเพียงพอเสียแล้ว. แต่แล้วก็ยินดีเพื่อจะซื้อใหม่อีก. ครั้นถึง
ระยะที่การพนันนั้น แพ้ชนะเด็ดขาดกันไปแล้วในทันใดนั้นเอง ถ้า
โอกาสอำนวย ก็จะมีการพนันรอบต่อไปอีกด้วยความรู้สึกที่
ร้อนแรงกว่า, คุณคล้ายกับว่าเพิ่มผลเป็นเงินเป็นทองที่ตนจะชนะ
และได้มา, แต่ที่แทน เป็นด้วยอำนาจบันดาลของความต้อง

การของปมเชื่อง ที่จะต้องได้รับการกระตุ้น หรือการเร้าที่
 สูงกว่า มิฉะนั้นมันจะตกวบลงไปถึงขนาดที่ทนไม่ได้, ซึ่ง
 บันดาลอยู่ภายใต้; คนจึงถูกสังด้วยผลของการพนัน, ซึ่งแท้คือ
 ฝีมือของปมเชื่องโดยตรง. เมื่อปมเชื่องได้รับการขบกล่อมด้วย
 การไหว หรือฮาเวค ที่สูงถึงขนาดนั้นเสียแล้ว ต่อไปก็เป็นการยาก
 ที่จะเป็นปกติหรือจะทนอยู่ได้ด้วยการขบกล่อมที่ต่ำกว่านั้น, คือไม่
 ทำให้เกิดการไหว ได้เท่านั้น; คนจึงตกหลุมแห่งการพนัน คือ
 ความที่ปมเชื่องมีความเสพติด ด้วยการขบกล่อมที่ความโอชา
 ถึงขนาดนั้นนั่นเอง. ฝัการพนันที่แท้ จึงมิใช่เพื่อผล คือเงิน
 ทองที่จะชนะและได้มาโดยตรง แต่เพื่อผลคือปมเชื่องได้รับ
 “การขบกล่อม” หรือกระตุ้นอย่างรุนแรง ดังที่กล่าวมาแล้ว.
 ถ้าไม่เล่นที่นั่นมันจะตายหมดไปจากโลก
 คือคนเกิดรู้สึกว่าการร่ำรวยด้วยการพนันนั้น เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้
 และพากันควบคุมตัวเองได้ เพราะไม่ถูกมนต์ของฝัแห่งการ
 พนัน กล่าวคือ “การขบกล่อม” ชนิดที่มีเสน่ห์หรือ
 แรงไม่แพ้กามารมณ์ นั้นเลย. เราต้องนึกว่า ๆ กันลืมอีก
 ครบหนึ่งว่า กามารมณ์กับการพนันนั้น ทำฮาเวคอย่างรุนแรง
 ให้แก่ใจได้ไม่แพ้กันและการพนันยังแถมเก่งกว่าตรงที่ทำให้

ได้ติดต่อกันไปยี่สิบขวบ เพราะไม่ต้องพึ่งพาอวัยวะ
บางอย่างที่สมรรถภาพจำกัดตั้งทีกล่าแล้ว การพ่นจึงมีอยู่
ในโลกได้ เพราะสามารถหล่อเลี้ยงปมเชื่องของคนอย่างรุนแรง
ตั้งกล่าแล้วนั่นเอง.

การคบคนชั่วเป็นมิตรนั้น คุณคล้ายกับว่าไม่เป็นความ
ชั่วร้ายแรงจนถึงกับเป็นอาชญากรรมอันใด, แต่ทางศาสนาถือว่า
เป็นอบายมุขด้วย เพราะเหตุว่ามีผลร้ายทางจิตใจไม่แพ้ความช
อย่างอื่น ๆ และเป็นทางมาแห่งความช้อย่างอื่นทุกประการ.
คำว่า คนชั่ว ย่อมหมายถึงผู้มีความประพฤติอันอาจสรุ
ความได้ว่า "ผู้ที่เอาแต่การหล่อเลี้ยงปมเชื่องของตน
เป็นสรณะ!" โดยไม่มีการคำนึงถึงสิ่งใดว่าจะเป็นอย่างไ
เอาแต่ให้ไว้สของการที่ปมเชื่องของตนได้รับการบำรุงรักษา ก็
ประเสริฐแล้ว. การเข้าไปในคงของคนชั่ว ก็คือการเข้าไปใน
คงของสิ่งหรือการ หล่อเลี้ยงปมเชื่อง โดยไม่ต้องสำนึกถึงสิ่ง
ใด. ผู้เข้าไป จึงตกหลุมได้ง่ายเนื่องจากมีทั้งคน และ
สิ่งที่จะคอย หล่อเลี้ยงปมเชื่องของตน อย่างไม่มีขีด
คั่นตนเอง. คนดีที่จะพลัดลงไปได้ ก็เนื่องจากทางหน้าสิ่งที่หล่อ
เลี้ยงปมเชื่องของตนอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมได้ไม่ทันออกทันใจ หรือ

เผด็จศึกเพราะกลัวใจ, ซึ่งทั้งสองอย่างนั้นล้วนแต่ปราศจากความ
อดทน; และพวกคนชั่วทั้งหลายก็ล้วนแต่เตรียมที่จะหน่วงเอาคนดี
ลงไปเป็นพรรคพวก หรือเป็นกำลังของตน และคอยเอาอกเอาใจ
อยู่เสมอทุกโอกาส, คนจึงติดแหล่งของคนชั่วได้ เพราะที่นั่น
เตรียมพร้อมที่จะหลอเลียง ปมเชื่อง ของคน อยู่ทุกขณะ อย่างไม่มี
ขอมขัด. คนชั่วมีเสน่ห์หลอเลียงปมเชื่อง ซึ่งตรงกับ
ความต้องการของสัญชาตญาณอย่างสัตว์ ซึ่งทุก ๆ คนมี
และยากที่จะควบคุม. ความเป็นพาลเกรง จึงมีอยู่ใน
โลกเนื่องจากเสน่ห์ของบีศาจแห่งปมเชื่องข้อนี้.

การเกียจคร้านทำการทำงาน คือการที่เขาแต่ละให้
ปมเชื่องได้รับการหลอเลียง โดยไม่ต้องทำอะไรที่เหน็ดเหนื่อย
เป็นการแลกเปลี่ยน. รสชาติอันนึ่งกว่ายาฝิ่น. เมื่อใครเสพติด
แล้ว อาจเข้มแข็งพอที่จะอดทนต่อความขาดแคลน
ทุกประการ เขาแต่ให้ “ความเชื่อง” ของตนถูกหลอเลียงไว้
ด้วย “การไม่ต้องทำอะไรที่เหน็ดเหนื่อย.” สิ่งที่ไม่เคยทนได้ จะ
กลายเป็นทนได้. ความสยบอยู่ในรสของความที่ “เชื่องอยู่ได้
โดยไม่ต้องทำอะไร” จะรุนแรงขนาดนอนทนตากฝนได้ เพราะ
หลังคาโปร่งหมด หรืออะไรทำนองนั้น. มีข้อที่จะต้องสังเกต

ในเรื่องนี้คนที่ถูกกล่าวหา คนที่ถูกกล่าวหา มีได้เป็นพระ
 อรหันต์ผู้หมดปมเชื่อง หรือหมดความถือตัว หรือ
 ความเห็นแก่ตัวอะไรเลยก็หาไม่ได้ แต่ปมเชื่องนั้น
 ไปเชื่องอยู่ในลักษณะอีกอย่างหนึ่ง ตามความ
 เข้าใจของมันเอง คือไม่ยอมเสียอิสรภาพในการที่ต้องไป
 ทนทำอะไรเพื่อแลกเอาความเชื่องชนิดที่บริสุทธิ์จริงๆ มา. คน
 ขี้เกียจ จึงมีความเชื่อง หรือกำลังใจพอ ที่จะประกอบอาชีพ
 กรรมทุกชนิด และทุกเมื่อ ตามแบบของความเชื่องชนิดนี้.
 และ ความขี้เกียจ ซึ่งเป็นปมเชื่องที่ไป “เบ่งตัวพองอยู่ใน
 ลักษณะอีกอย่างหนึ่ง” นั้นเอง, ก็เป็นอาชญากรรมอยู่ใน
 ตัวเอง เพราะเป็นพิษแห่งการทำลาย ดุจเชื้อโรคที่ซ่อนตัวอยู่
 เงียบๆ เช่นวัณโรคเป็นต้น ชนิดหนึ่ง, และอาจเป็นอาชญา
 กรรมสองซ้อน คือเป็นบ่อเกิดแห่งอาชญากรรมอื่นได้ทั่วไป
 เพราะ “ความติดดิน” อันนั้น.

การตรึงพันแทง ในที่สุดนี้ เราข้ามมาถึงการ
 ตรึงพันแทง ซึ่งเป็นที่สรุปของอาการแห่งอาชญากรรมทั้งหลาย.
 ข้าพเจ้าอยากจะกล่าวเรื่องราว บางอย่างแทรกลงในตอนนี้ สักเล็ก
 น้อย เนื่องจากข้าพเจ้าได้พิจารณาเห็นอย่างชัดเจน จนพอใจที่จะ

กล่าวว่า ปมเชื่องอีกนั่นเอง เป็นมูลเหตุอันแท้จริงของการตี
 รั้นพื้นทาง, ในเมื่อข้าพเจ้าได้ไปเที่ยวดูที่งานชุมนุมชนอันดีก็เห็นว่า
 เป็นที่ ๆ จะต้องมีการประกอบอาชญากรรมตีรั้นพื้นทางเป็นประจำ
 แห่งหนึ่ง. ข้าพเจ้าคิดว่า ควรจะได้นำเรื่องที่ได้เห็นนั้น มาเล่าไว้
 ในที่นี้สักเล็กน้อย เพื่อความเข้าใจได้ชัดเจนและโดยง่าย แก่ท่าน
 ผู้อ่าน. และทั้งเรื่องทเห็นมานี้ยังแสดงเกี่ยวไปถึง ความ
 สำคัญของขนบธรรมเนียม ประเพณีที่วางไว้เหมาะสม ว่า
 สามารถเป็น เครื่อง บำรุงกันภัยอันเกิด จากสัญชาตญาณ แห่ง
 การรักษาปมเชื่อง ของชุมนุมชนตามชนบทที่ยังจัดการศึกษา
 ไม่ทั่วถึงนี้ได้ อย่างดีเลิศเพียงใดด้วย. ในสมัยที่เด็ก
 หนุ่ม ๆ ยังเชื่อฟังคนเฒ่าคนแก่ (คือ สมัย ที่ล่วงมาแล้ว) นั้น
 อำนาจการปราบปมเชื่องของคนหนุ่ม ที่เราได้จากขนบธรรมเนียม
 ประเพณีนั้น ศักดิ์สิทธิ์ยิ่งกว่าอำนาจการปราบปรามของกฎหมาย
 อย่างที่จะนำมาเปรียบเทียบกันได้เลย. แต่ถึงแม้ในสมัยที่การดื่ม
 สุราเป็นโรคระบาด เพราะรัฐบาลเป็นผู้ต้องการเร่งปริมาณ
 การผลิตเสียเองนั้น อำนาจของขนบธรรมเนียมประเพณีที่
 กล่าวนี้ก็ยังคงเป็นเครื่องกำราบพิษสง ของการแสดงออกซึ่ง
 ปมเชื่อง อันมีสุราเป็นเครื่องหนุนส่ง ของคนหนุ่มทั้งหลาย
 การศึกษา และการศึกษาไม่เพียงพอได้ไม่น้อย อยู่แน่นอน.

ชุมนุทก็บอกว่า จะต้องมีการประกอบอาชญากรรมแห่ง
 การตรึงพันแทงเป็นธรรมดา ทว่าน ก็คือรอบอ่าวบ้านดอนใน
 ฤดูออกพรรษา ตามแม่น้ำลำคลองในขณะที่มีการแห่พระทางน้ำ.
 และโดยเฉพาะที่ข้าพเจ้าไปดูมาด้วยตนเอง ก็ที่บริเวณกันอ่าว
 ในเขตของไชยา ตอนที่ห่างไกลการศึกษาว่าตอนอื่นอยู่ตอนหนึ่ง
 ในบั้นเอง. ข้าพเจ้าเคยได้ยินได้ฟังมานานแล้วว่าทุกคราวและ
 ทุกแห่งที่มีการสนุกสนานทางน้ำเช่นนี้ จะต้องมีการทะเลาะวิวาท
 ชกต่อยตีรันพันแทงจนกลายเป็นของธรรมดาไป ถึงกับเกิดเป็น
 คำพังเพยประจำถิ่นนั้นๆ ในคราวเช่นนั้นว่า “ไม่ตีกันก็ร่อย
 ไม่สนุก” เมื่อยังไม่มีโอกาสไปเห็นด้วยตนเอง ก็ได้แต่นึก
 ประหลาดใจอยู่ว่า ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น ทั้งงานเช่นนี้เป็น
 งานของพวกพุทธบริษัท และเกี่ยวกับศาสนาโดยตรง. ครั้น
 ได้ไปดูด้วยตนเองเมื่อไม่นานมานี้ ก็มีอะไรหลายอย่างที่สดุดตา
 สดุดใจ เป็นเรื่องที่น่าศึกษาและแปลกดี. ประชาชนในถิ่นรอบๆ
 อ่าวบ้านดอน โดยเฉพาะที่ไชยา แม้จะเป็นเลือดนักมวยมาแต่
 โบราณกาล ก็ยังรักประเพณีดีเก่าบรรพชนของตน ทั้งด้วย
 อำนาจศรัทธาในทางบุญกุศล และอำนาจ การรักความ สนุกสนาน
 ในทางน้ำ ซึ่งมุ่งการแสดงฝีมือทางเรือใบเรือพายและการตี
 การกิน การเกี่ยวพาราศรีและอื่นๆ. ทั้งที่ในย่านนี้ มิใช่เป็น

ย่านชุมชนหนาแน่น และมีใช้ศูนย์กลางที่ตั้งของจังหวัด หรือ
อำเภอ ก็ยังมีเรือชนิดแจวพายตง ๓-๔ ร้อยลำ, เรือใบ
๒๐-๓๐ ลำ, มีคนไปร่วมด้วยจำนวน ๓-๔ พัน ทั้งเด็กผู้ใหญ่
ชายหญิง, มีคนหนุ่มที่ถือเอาสุราเป็นสวณะนับจำนวนร้อย, มีภิกษุ
สามเณรที่ประจำอยู่บนเรือที่ทรงพระพุทธรูป และที่เขานิมนต์
ไปฉันอาหารตามประเพณีรวมกันหลายสิบลรูป, ทำให้ทะเลตอน
กันอ่าวนั้นดูระยับตาไปหมดด้วยสีสรรต่างๆ กัน และมีเสียงแข็ง
แซ่ซ้องไม่ได้ศัพท์. สังเกตดูแล้ว รู้สึกว่ามีส่วนที่เป็นผลดีในด้าน
ศิลปะ วัฒนธรรม สุขภาพอนามัย และอื่น ๆ อีกหลายอย่าง.
แต่ที่ข้าพเจ้าสนใจจะศึกษา และศึกษามาวินิจฉัยในทันที คือ
เรื่องชกต่อยตรีนพันแทง จนได้ชื่อว่าเป็นของต้องมึประจํา
ต่างหาก. เพราะ ถ้าการชกต่อยตรีนพันแทง มีได้เป็น
ประจำในงานของศาสนาเช่นนั้นแล้ว ทำไมจะมีในงาน
อื่น ๆ อันไม่เกี่ยวกับศาสนา ไม่ได้เล่า. และอะไรเล่า ที่
เป็นมูลเหตุอันแท้จริง ของความชวประเภทนี้ ที่เราจะต้องหา
ทางแก้ไขกันในทางจิตใจ.

การตรีนพันแทงนั้น โดยธรรมชาติเป็นการ
แสดงออกวิธีหนึ่ง หรืออย่างหนึ่ง ของปมเชื่องที่

มีประจำเป็นสัญชาตญาณของสัตว์. ดังที่เราทราบมาจากตอนต้น ๆ ของเรื่องไปแล้ว ว่าถ้าขาดสัญชาตญาณอันนี้เสียแล้ว ชีวิตตามธรรมดาจะก้าวหน้าไปไม่ได้ หรือโลกจะวิวัฒน์ไปไม่ได้. เมื่อปมเชื่องของคนหนุ่ม ๆ ที่การศึกษาไม่เพียงพอเหล่านั้น แสดงออกไปทางอื่นไม่ได้ ก็ต้องแสดงออกมาทางชกต่อยตริ้นพันทางเป็นธรรมดา ในเมื่อโอกาสอำนวย. ยิ่งเมื่อมีอำนาจของสุราเข้าสนับสนุนด้วยแล้ว การแสดงออกของปมเชื่องนั้น ก็จะเลยขอบเขตได้ง่ายยิ่งขึ้นต่อไปอีก. การที่จะระงับการแสดงออกชนิดนี้ของปมเชื่อง ในกรณีอย่างนั้น โดยการบ่อนกัการดื่มสุราเสีย นั้น ยังเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะรัฐบาลเองเป็นผู้ประสงค์จะเร่งปริมาณการผลิตสุราเสียเอง ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น. แต่ถึงแม้จะบ่อนกัการดื่มสุราได้ ก็มิใช่ว่าจะระงับการแสดงออกของ ปมเชื่องโดยวิธีอันผิดทางของคนหนุ่ม ๆ ในเขตที่ยังจัดการศึกษาไม่ทั่วถึงนั้นได้ ก็หาไม่. ทั้งนี้เพราะว่า มูลเหตุอันแท้จริงนั้นอยู่ที่ส่วนลึกของสันดาน คือ อำนาจของความรู้สึกที่ต้องการจะแสดงปมเชื่องของตนออกมา หรือรักษาปมเชื่องของตนไว้ให้ได้ตามความคิดของตนเท่านั้น. แต่

ถ้าหากมีธรรมะหรือมีอะไรก็ตาม ที่อาจจะ
 บันเทาวิชาแห่งการรักษอปมเชื่อง หรือการ
 แสกกออกไปซึ่งปมเชื่องให้เบาบางไป หรือ
 หมกไปไ้ได้แล้ว สุราก็จะพลอยเป็นหมัน
 ไปเอง.

เราจะต้องช่วยกัน หาวิธีควบคุมสัญชาตญาณ
 แห่งการปรารถนาจะแสดงปมเชื่อง ให้อยู่ในอำนาจ
 หรือในขอบเขตที่ควรทำเท่าที่จะทำได้. และเราจะลองวินิจฉัย
 ในตัวอย่างที่เล่ามานี้ดู : คนหนุ่ม ๆ ๒๐ - ๓๐ คน เมาสุรา แล้ว
 ทะเลาะวิวาทกันในวันนั้นเป็นกลุ่มใหญ่ ในระยะห่างขนาดที่จะ
 มองเห็นได้ และได้ยินเสียงไปจากศาลาที่ข้าพเจ้านั่งอยู่.
 ทะเลาะกันตั้งชวโมง ใช้ไม้พายเป็นอาวุธ. แต่แล้วไม่ปรากฏ
 ว่ามีใครตีระแตก มีบ้างเพียงหัวโน. คนไหนอาสาตรวจแรง
 เกินไป ก็มีเพื่อน ๆ หรือญาติ ๆ จับตัวกดลงไปในห้องเรือ
 พาแยกไปส่งบ้าน. ข้าพเจ้าได้เห็นแม่หญิงที่สูงอายุ ทำหน้าที่
 เช่นนี้ โดยจับคนหนุ่มที่ไม่ทราบว่าเป็นลูกหรือหลาน ลากจาก
 ในนาชนบนเรือ กดไว้แน่นกับพื้นเรือ แล้วบังคับคนที่แจว

ให้แจวกลับบ้าน. ข้าพเจ้ายังได้ยืนด้วยตนเอง ที่คนสูงอายุนอน
 อบาทกพูดว่า “ข้างหัวมันเกิด. วิกเฮามีตมาเสี้ยกแล้งกัน.” แล้ว
 มีตกฏกริบเฮามาจริง ๆ หลายเล่ม มาอยู่กับคนแก่ ๆ บนศาลา.
 คนเหล่านี้ นั่งคุยกับข้าพเจ้าด้วยอารมณ์เย็นเป็นปกติอยู่หลายคน
 เล่าเรื่องต่าง ๆ ให้ข้าพเจ้าฟัง ในขณะที่ทางในน้ำวิวาทกันจน
 เรือล่มไปตาม ๆ กัน ที่กลัวกร้องหวีดวาทกันไป. แต่ข้าพเจ้า
 ยังได้ยืนเองได้เห็นเองอีก ที่ผู้หญิงอีกจำนวนหนึ่ง ที่อายุเยาว์ ๆ
 แต่จะมีเหย้าเรือนแล้วหรือยังไม่ทราบ ได้ตบมือและร้องว่า “เฮา,
 ฮ้ายตุต, เฮา ๆ ๆ.” (ประโยค ๆ นี้ เป็นประโยคสำหรับใช้พูดเมื่อสนุกสนาน
 ให้กักคนหรือสัตว์ ประจำถิ่นนี้) อยู่ดังนั้น. ยิ่งเมื่อมีใครกำลังวิ่ง
 ลุยกเข้าไปยังกลุ่มที่กำลังวิวาท เพื่อช่วยสมทบพวกตัว ก็ยัง
 ได้ยืนประโยคนั้น ดังแจวชนมาอีก, พวกที่คอยช่วยบ้องกันไม่ให้
 ทำอันตรายกันได้ถึงเลือดตกยางออก ก็มีอยู่ไม่น้อย. คู่วิวาทเอง
 ก็ยังมีสติ หรือความรู้สึกกับผิดชอบอยู่บ้าง ในการที่จะไม่เป็น
 ผู้ทำลงไปก่อนอย่างรุนแรง. พวกที่เป็นเพื่อนหรือญาติ ก็คอย
 หน่วงเหนี่ยวขัดขวาง ด้วยวิธีต่าง ๆ กระทั่งควยวิธิตนาคให้เขาตา
 คู่วิวาทจนพ่ายหัก. การวิวาทจริง ๆ ที่ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็น
 ตะคร ยุติไปเองในเมื่อเวลาผ่านไปจนเสียงแห่งพุดไม่ได้ยินเลย
 เหนื่อยหอบและหนาวสั่นกันไปทุกคน, และในที่สุดสว่างมา,

ในบางปีที่ปรากฏว่ามีเลือดตกยางออกกันบ้าง ก็เชื่อกันว่ามีส่วนแห่งความพลาดพลั้งในการยิงมือ หรือการขว้างปาจากที่ไกล มากกว่าเจตนาอันแท้จริง. ผลที่แน่นอนก็คือพายว้ารุดหมดปากเรือบิน ของหายจมน้ำเมื่อเรือล่ม, แต่คนไม่เป็นไร!

ในการถามหามูลเหตุ, มีหลายคนที่เชื่อโชคลาง เขาอธิบายแก่ข้าพเจ้าว่า เพราะผีหรือเทวดา เจ้าที่เจ้าทะเลชอบอย่างนั้น จึงเป็นเรื่องที่ต้องมีประจำ ไม่ต้องไปนึกถึงไม่ต้องคิดหาทางแก้ไขช่วยการ. บางคนเป็นเอามากถึงกับเชื่อว่า แม้พระพุทธรูปในเรือที่นำออกแห่ก็ชอบการตรึงพื้นแท่งเช่นนั้น, นพวกหนึ่งฟังดูแล้วขินดี.

แต่ถ้ายกเอาเรื่องของผีสงฆ์ ที่มองไม่เห็นตัวออกไปเสียแล้ว เราจะพบว่าเป็นเพราะ อำนาจแห่งสัญชาตญาณของสัตว์ ในการที่จะหลีกเลี่ยงรักษาปมเชื่องของตัว ด้วยการแสดงออกมาในที่ชุมนุมคนมาก ๆ มากกว่า. เพราะเมื่อสอบถามดูอย่างถถ้วน กระทั่งจากเจ้าตัวที่เป็นคู่ทะเลาะวิวาทเอง ก็ปรากฏว่าคนหนุ่ม ๆ เหล่านั้นห้ามเรื่องราวขุ่นข้องหมองใจอะไรต่อกันมากมาย จนถึงกับจะต้องฆ่า

พินกันไม้ แต่เป็นเพราะต้มสุราเข้าไปบ้างแล้วนึกสนุกคนมอ
 คันปากยังชนเท่านั้นเอง, จริงอยู่ แม้จะมีธรรมเนียมของคนหนุ่มๆ
 เหล่านั้ ทียงรักที่จะอดอ้างตัวเป็นสุภาพบุรุษอยู่เหมือนกัน เมื่อ
 เกิดโกรธกันในฤดูทำนาหรืออื่น ๆ ก็ร้องทำฉากกันไว้ก่อนว่า
 “รอไว้พบกัณฑ์ปากน้าว้นแหพระออกพรรษา.” หรือต้มเลือด
 นั้กมวดยมากกว่านั้ ก็ทำกันได้สูงขึ้นไปอีกว่า “ไว้พบกัณฑ์บนเวท
 มวดยประจำวัดพระธาตุ” ดังนั้เป็นต้น กิต, เรืองกยงเป็นท
 ปรากฏชัดว่า คู่วิวาททำทายนั้หาได้เบ็ดฉากกันจริง ๆ ไม่ กลาย
 เป็นคนอื่น ๆ ที่ไม่ได้เคยทำทายอะไรกันไว้เลย. มีนั้ขยรายที่เบ็ด
 ฉากกันจริง ๆ ดังที่ทากันไว้, แต่ก็มีได้ทำอะไรแก่กันมากกว่าคู่ที่
 ทำเพราะคนองปมเชื่องของตัวเอง. ส่วนมากก็คือคนหนุ่มๆ ทว ๆ ไป
 ทมนัสยชอบแสดง “ความเชื่อง” ตามอำนาจแห่งสัญชาตญาณ
 เท่านั้น. ที่ไม่เมากั้แกล้งทำให้เมา หรือให้เมามากขึ้น เพื่อจะได้
 พุดจาหรือวางท่าที่ “เชื่อง” ได้มาก ๆ. ส่วนมากดื่มมาเมามา
 ด้วยความประสงค์แต่เพียงว่าอย่าให้หน้าตาดู “ซัด” หรือ “จ่อง”
 (ตามภาษาของเขา) เกินไป เมื่อจะพบคู่อาฆาตเข้า, จึงเตรียม
 บำรุงมาจากบ้าน และเติมมาเรื่อย ๆ ตลอดทางทงั้งเรือมา เพื่อ
 ให้มีความเชื่องไว้เผชิญหน้าศัตรู. และก็มีอยู่ไม่น้อย ที่ดื่มเพราะ
 ความสนุกสนาน หรือความครมใจอยู่ภายในของตคนคนเดียว,

บางพวกคิดด้วยเหตุผลของเขาเองว่า เป็นการสมควรแล้วที่คนหนุ่มจะต้องดื่มสุรา ในคราวที่จะหาความสนุกสนาน เพราะเพื่อน ๆ กันทำเช่นนั้น. ทุกคนเคยเล่าเรียน รู้ว่าศีลชาติ เพราะดื่มสุรา แต่เวลานี้ต้องยอมให้ศีลชาติ เพื่อ “ความผ่องแผ้ว” ในวันนี้, คอยรักษาศีลแก่ตัวกันวันอื่น. ปมเชื่องที่เชื่องอยู่เองแล้วในสันดาน เมื่อได้นำมาเข้าสนับสนุน ก็เชื่องจนถึงขนาดเป็นความบ้าชนิดหนึ่ง. บรรยากาศในที่นั้นในวันนั้น จึงเต็มไปด้วยความเชื่องชนิดผิดดัง และผลก็คือ คนหนุ่ม ๆ เหล่านั้น ได้ระบายความเชื่องของตนที่คับอกมานานแล้ว ออกไปจนเป็นทพอใจทุก ๆ คน. นี่คือพิษสงของปมเชื่อง ของหมู่ชนที่การศึกษายังไม่เพียงพอ.

เราจะมองเห็นได้ชัดเจนทีเดียวว่า ในหมู่ชนที่การศึกษายังไม่เพียงพอ นั้น ขนบธรรมเนียมหรือประเพณีเป็นสิ่งที่ย่ำแย่มาก, และ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ก็คือความเชื่อในทางศาสนา. เพราะว่าความมีใจเป็นนักกีฬาที่เหลื่ออยู่บ้างในเวลาที่ทะเลาะวิวาทกันนั้น ก็เป็นผลเนื่องมาจากขนบธรรมเนียมที่ดี ที่อบรมเคยชินกันมาหลายชั่วบรรพบุรุษ ดิคืออยู่ในสันดาน

จนยากที่จะหมดไปได้ง่ายๆ ด้วยการแทรกแซงของอารยะธรรมแผนใหม่ เช่น สุรา เป็นต้น, คนหนุ่ม ๆ เหล่านั้น จึงยังมีความยับยั้งชั่งใจได้มากแม้ในขณะที่เมาสุรา: ยังเคารพคนแก่ ขอมให้คนแก่ทำหน้าที่ เป็นเจ้าหน้าที รับผิดชอบ หรือของ มีคนมาเก็บ ไว้เสีย เป็นต้น. ความเชื่อมั่นในทางศาสนายังมีเหลือถึงกับพยายามจะไม่ให้ประเจิดประเจ้อตหน้าภิกษุสามเณร เท่าที่จะหลีกเลี่ยงได้. มิฉะนั้นแล้ว การตีร้นพันทาง จะเป็นไปรุนแรง โดยไม่มีอะไรเป็นเครื่องยับยั้งเสียเลย. อีกประการหนึ่งน่าสังเกตก็คือว่า ปมเบื้องนั่นเอง มีลักษณะเป็นมิตสองคม คือให้ทำดีก็ได้ ทำชั่วก็ได้ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น. การที่คนเหล่านั้นทำอะไรลงไป ก็เพราะต้องการจะเซื่อง, มีความต้องการเซื่องเป็นทุนอยู่เสมอ จึงยังมีความรู้สึกกลัวความเสื่อมเสียได้อยู่มั่นอ้อย, จึงไม่ซ้ำพ่นกันเหมือนกับคู่อาฆาตบาดหมางอันแท้จริง เพราะตนเองไม่มีความอาฆาตอะไรกันมาก่อน ที่ทำไปนั้นเป็นเพียงกำลังของสัญชาตญาณ ที่ต้องการแสดงความเชื่องลวน ๆ.

ชุมนุมคนมาก ๆ เป็นเวทีขั้วใหม่มนุษย์ให้แสดง ปมเบื้อง อย่างใดอย่างหนึ่งของตนออกมา. เมื่อคนไม่เมายังกล้าไม่พอ คนเมาก็ตะครุบชิงเอาโอกาสไปเสียก่อน เพราะ

อำนาจของสรวาหนนปมเชื่องของเขาให้มันปรืออยู่ตลอดเวลาแล้ว. เมื่อคนเฒ่าไม่มีอะไรที่จะเชื่องในทางที่ดีงามได้ ก็เชื่องไปตามประสาของคนเฒ่า, เพราะถึงแม้คนเฒ่าที่ไม่มีอะไรจะเชื่องก็ต้องการเบี่ยงทางน้อยอยู่เหมือนกันแล้ว. ชุมชนมากมายเลยกลายเป็น ทุระเบิดดอก ของ คนที่เฒ่าปมเชื่องเป็น ธรรมดาไป. ยิ่งเมื่อมเหศตรงข้ามมาปรากฏอยู่ด้วยจำนวนมากแล้ว ความเฒ่าในปมเชื่องนั้นกรุนแรงหนักเข้า จนการชกต่อยตีรันฟันแทงนั้นกลายเป็นของเล็กน้อย ไม่มีความหมายไปเลยทีเดียว. คนเฒ่าบางคน พยายามเก็บซ่อนความเฒ่าของตัวเองอย่างน่าขบขัน เข้ามาหาข้าพเจ้าเพื่อขอโอกาสว่าอะไรให้ข้าพเจ้าฟัง ในเมื่อคนเฒ่านอกนั้นหลบซ่อนไม่ยากให้พบเห็น. นี่ก็เป็นเพราะอำนาจของปมเชื่องอีกทางหนึ่ง คือทางที่อยากจะแสดงความเป็นปราชญ์ แทนการเป็นนักเลงโต, ที่ผลักดันให้เขากลับมาเข้าหน้ากับข้าพเจ้า ซึ่งเมื่อเขาไม่เฒ่าขนาดนั้น เขาไม่กล้าเข้ามาเลย, และทั้งเขารู้สึกว่าความสามารถที่เขาจะแสดงนั้น จะไม่ทำความพอใจให้แก่ข้าพเจ้าได้. ทั้งหมดนี้ แสดงให้เห็นว่า สถานที่หรือโอกาสที่จะแสดงความเชื่องอะไรๆออกมาได้นั้น เป็นเสน่ห์อย่างยิ่งแก่มนุษย์ผู้ที่กำลังเฒ่าปมเชื่องของ

ตน. เสนอหนนนเองเป็นต้นต่อ หรือทางมาแห่งการชกต่อย
 ตรันประเภทนี้ ซึ่งทวไปทุกหัวระแหง.

ยังมีที่แปลกออกไปอีก โดยได้ยินว่าคนเฒ่าคนเฒ่าด้วยกัน
 ชนมาคอยหาโอกาสที่จะพบข้าพเจ้าอยู่นานแล้ว ตั้งแต่ข้าพเจ้ายัง
 มาไม่ถึงที่นั่น. เขาเซไปถูกลำรบกวนกับข้าพเจ้า ทำให้เจ้าของบันดาล
 โทษะทำอันตรายเอาเสียคราวหนึ่งแล้ว โดยเห็นเป็นการรุดล่า
 หรือลอบคมกันเกินไป และไม่ยอมให้อภัยว่าเป็นคนเฒ่า. นึกเหมือน
 กัน ก็เป็นผลแห่งการทะเลาะเถียงกันจะแสดงปมเชื่องของตัว จน
 เป็นมูลเหตุแห่งความกาหล. ถึงแม้เจ้าของลำรบกวนหรือเจ้าภาพผู้จ
 การก็เป็นอย่างเดียวกัน มีปมเชื่องเนื่องด้วยการกศล ตั้ง
 ใจจะทำให้ดีที่สุด จึงบันดาลโทษะได้ง่ายด้วยปมเชื่องอันนเอง.
 แม้จะมีเจตนาเป็นกศล แต่ถาเป็นเรื่องของปมเชื่องแล้ว ยัง
 ศรัทธามากก็ยังมีบันดาลโทษะแรงมาก เพราะมิได้อิงอาศัย
 บัญญาซึ่งมีธรรมชาติรับปมเชื่อง แต่อาศัยความต้องการ
 อันแรงกล้าของปมเชื่องเสียเอง. ทายกทั้งหลาย ควรจะสำนึก
 ถึงความจริงข้อนี้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ จึงจะสามารถทำให้
 การกศลของตนเป็นไปด้วยดี คือเป็นกศลชนิดแท้จริง ที่สามารถ
 ชุบเกลាប់มเชื่องให้เบาบางลงไปจนหมดสิ้น ซึ่งเป็นความมุ่งหมาย
 ของพุทธศาสนา.

สรุปความเฉพาะข้อนี้ว่า ชุมชนชนยิ่งมากยิ่งยกการแสดง
ออกของปมเชื่องของคนเรา มากจนกระทั่งแสดงสิ่งที่ไม่สมควร
แสดงออกมา เพราะไม่มีอะไรที่คิดว่ามันจะแสดง. และ
ข้อนี้เอง เป็นมูลเหตุแห่งการขกต้อยตีรันฟันแทงประเภท
ธรรมดา. นอกจากอำนาจกฎหมายแล้ว ขนบธรรมเนียม
ประเพณีที่ตึงามตงเดิม รวมกันเข้ากับความรู้สึกผิดชอบชั่วดี
เหลืออยู่ในใจบ้าง เพราะการอบรมดีมาเท่านั้น ที่จะป้องกัน
อันตรายอันเกิดจากการเราปมเชื่องประเภทนี้ได้ และมีผลดีกว่า
อำนาจกฎหมาย ซึ่งปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ถูกกลุ่มมั่วทำร้ายอย่าง
รุนแรงอยู่บ่อย ๆ เพราะการเข้าจับกุมนั้นเป็นการเข้าปะทะกับ
ความบ้าคลั่งของปมเชื่องอย่างจังหนากันเกินไป.

เราจะต้องหาทางฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณี
ที่ดี เช่นการเคารพคนเฒ่าคนแก่กันใหม่และมีการอบรมใน
ด้านศาสนาให้ถูกทาง ให้คนเฒ่าคนแก่เป็นคนเฒ่า
คนแก่ที่ถูกต้องกันด้วย. การให้การศึกษานิกที่
ขาดเกลาความเห็นแก่ตัว อันลึกลงไปเสียถึง
แกวยเคก เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในกรณี.

การศึกษาที่มีหลักเกณฑ์ความมุ่งหมายอย่างนั้น เป็นการทำให้รู้จักควบคุมปมเชื่องของตัว หรือรู้จักใช้ปมเชื่องในวิถีทางอันถูกต้อง และเป็นการศึกษาที่เป็นมรรคาอันแท้จริงของศีลธรรมทั้งหลายทุกชนิด ทำให้มีศีลธรรมทุกชนิดได้โดยไม่ยากเลย. ถ้าการศึกษาของโลก มีหลักสูตรเช่นว่านี้เป็นส่วนสำคัญ จะสามารถสร้าง มนุษย์ชนิดที่จะอยู่กันเป็นผาสูกอย่างมนุษย์แท้ในอนาคตได้ โดยไม่ต้องสงสัย. การศึกษาของโลกในสมัยปัจจุบัน มีแต่จะส่งเสริมปมเชื่องให้เติบโตไปโดยไม่รู้ตัว ทั้งแก่นักเรียนและครูผู้สอนเอง. การศึกษานิดนั้น แม้จะนำความเจริญทางวัตถุมาให้เท่าใดก็ตามแต่จะยังนำมาซึ่ง “การตีสันพื้นแท่งระหว่างชาติ” มากขึ้นเพียงนั้น.

“การตีสันพื้นแท่งระหว่างชาติ” หรือมหาสงครามโลก มีอะไรๆ เป็นอย่างเดียวกันกับการตีสันพื้นแท่งระหว่างบุคคล ดังที่กล่าวมาแล้วทุกประการ, กล่าวคือถ้ามิใช่เพราะสัญชาตญาณแห่งการกอบโกยโดยตรง เพื่อเอาไปหล่อเลี้ยงปมเชื่องทุก ๆ ทางของตนโดยตรงแล้ว ก็ต้องเป็นเพราะความต้อง

การแสดงออกมาซึ่งปมเชื่องของตนอย่างรุนแรงนั่นเอง. แม้การ
 ตีรันทนแห่งระหว่างชาติอื่นมีเกียรติ ที่เรียกกันว่า
 เพื่อรักษาความยุติธรรม หรือสันติภาพของโลก
 ก็ตามก็ยังหาพ้นไปจาก อังมืออันเหนียวหนึ่ก
 ของปีศาจแห่งปมเชื่องอันเรณลบน ไม่เลย แม้
 แต่หน้อยเดียว.

โมกขพลาราม

สิงหาคม ๒๔๕๓

คึกษาพุทธธรรม

ภิกขุ บัญญานันทมุนี

๑. ศาสนาสองแบบ

ทุกชาติทุกภาษาในโลก แม้เขาจะเป็นคน ที่ยังไม่เจริญในรูปที่ เราเข้าใจกัน เขาก็มี หลักศาสนา เป็นสิ่งรักษาใจ คนป่าในดงที่บที่ยังมีความเป็นอยู่อย่าง ป่าเถื่อน ก็ยังมีระเบียบบางอย่างที่ทุกคนจะต้องนับถือ ถ้า ใครไม่ทำตามก็ถูกลงโทษจากหมู่อย่างรุนแรง ผลของการ ทำผิดระเบียบก็คือการถูกลงโทษอย่างหนัก แต่บางคน หาได้กลัวต่อการถูกลงโทษไม่ เขาจึงยังทำการฝ่าฝืน กฎเกณฑ์อยู่บ้าง จะต้องหาวิธีที่จะให้คนมีความกลัวมาก กว่านี้ วิธีนี้เป็นทางสร้างระบบใหม่ในทางใจเป็นระบบที่ เกิดจากความกลัวเป็นมูลฐาน ในขั้นแรก ชาวโลกกลัวแต่

ปรากฏการณ์ของธรรมชาติ ซึ่งเขาขาดความรู้ในเรื่องนั้นๆ เมื่อเห็นอะไรแปลกๆ ก็เกิดความสะดุ้งหวาดเสียว พระพุทธองค์ตรัสว่า “เมื่อคนลุ่มนมากลภภัยคุกคามแล้ว เขาย่อมถวิลเอาต้นไม้ ป่าใหญ่ แม่น้ำ ภูเขา ว่าเป็นที่พึ่งของเขา การเข้าไปพึ่งสิ่งดังกล่าว หาใช่ที่พึ่งอันประเสริฐไม่” ที่พึ่งเหล่านี้ทำให้คนเบาใจเพียงนิดหน่อยเท่านั้น เขาจึงเข้าไปกราบไหว้วิงวอนกัน

ต่อมาชาวโลกได้มีความก้าวหน้าในทางความคิดบ้าง จึงเข้าใจว่าต้นไม้ ป่าใหญ่ แม่น้ำ ภูเขา มีอะไรๆ สิ่งสถิตอยู่ ในชั้นต้นก็เรียกกันว่าผี ชาวโลกจึงกลัวผี ไหว้ผี บูชาผี เพื่อไม่ให้ผีมาทำอันตรายแก่ตน จะได้ภรรยาคคนและช่วยคนให้พ้นภัยอันตราย เมื่อให้เวลานานเข้า ก็เบื่อหน่าย อดอยากแสวงหาสิ่งที่สูงกว่าผี จึงได้เกิดมีการนับถือเทวดาหลายองค์ ซึ่งเขาเข้าใจว่า อยู่ในสวรรค์บ้าง ในที่ทั่วๆ ไปบ้าง และเข้าใจว่าเทวดาก็มีมนุษย์มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน เทวดาอาจจะมาหาคนก็ได้ ชาวกรีกในสมัยโบราณก็เชื่ออย่างนี้ ผู้หญิงอาจมีเทวดาเป็นผัวก็ยังได้ ในสมัย

ต่อมา เกิดมีชนบางพวกเห็นว่า การนบถเทวดาหลายองค์
 เป็นการยุ่ง เพราะบางคราวนบถเทวดาของตน ก็มากเกินไป
 นบถเทวดาของตน องค์เก่าถูกปลดจากตำแหน่งไป ทำให้ผู้
 นบถเกิดชกแย้งกัน แยกหมู่แตกเหล่ากันได้ง่าย ควรจะมี
 การบูชาเทวดาแต่เพียงองค์เดียวจึงจะดี จึงได้เกิดมลฑลชลธ
 พระผู้เป็นเจ้าอันยิ่งใหญ่ (god) โดยถือว่าเป็นผู้สร้างสรรพ
 สิ่งทั้งปวงรวมทั้งมนุษย์ด้วย เหตุการณ์ทั้งหลายในโลก ล้วน
 เกิดมาจากความประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าทั้งนั้น คนทั้งปวง
 ก็เอาชีวิตของตนไปฝากไว้กับพระผู้เป็นเจ้า ทำการอันนอบนขอ
 ร้องทูลวิงวอนต่าง ๆ เพื่อให้พระผู้เป็นเจ้าโปรดตน ภายหลังจะ
 ไปได้ไปอยู่ร่วมกับพระผู้เป็นเจ้าในสวรรค์ ความเชื่อแบบนี้มีอยู่
 ในหมู่คนที่ยังไม่มีความรู้ความก้าวหน้า ในทางธรรมปฏิบัติทั่วไป
 ผู้มาสอนศาสนาส่วนมากขาดความไว้วางใจในตนเอง เกรงว่า
 พุทธออกไปแล้วจะไม่มีใครเชื่อ จึงได้อ้างเทวโองการบอกกับ
 สาวกว่า พระผู้เป็นเจ้าได้มายอกฉัน ได้สั่งให้ฉันพูดอย่างนี้
 ท่านทั้งหลายควรเชื่อฟังและทำตามเถิด ถ้าไม่ทำตามก็จะถูก
 ลงโทษจากเบื้องบน คนส่วนมากกลัวอยู่แล้วก็เชื่อ และ

ทำคาม และเป็นเหตุให้คนประพาศติที่มีศีลธรรมกันอยู่ได้
ศาสนาฮินดูในอินเดีย ศาสนาอิสลามของชาวอาหรับในทะเล
ทราย ศาสนาคริสต์ของพวกยิวในปาเลสไตน์ ล้วนแต่มี
พระผู้เช่นเจ้าเป็นผู้นำทางนั้น ศาสนาประเภทนี้ควรเรียกว่าเป็น
พวก “เทวนิยม”

ในประเทศอินเดีย ก่อนที่พระโคตมพุทธ
จะเกิดขึ้นมาสอนโลก ได้มีนักคิดในทางศาสนา ปรัชญา
เกิดขึ้นอย่างมากมาย และมีการถกเถียงกันอยู่เสมอ ต่างคน
ต่างอ้างว่าของตนก็มีประโยชน์ ของคนอื่นเหลวไหลไม่เป็น
สาระ ต่างก็มีความคิดความเห็นแปลก ๆ ตามทัศนะของตน
มีคนหนึ่งที่เด่นอยู่สองพวก คือพวกหนึ่งเป็นพวกชอบแสวงสุขใน
ทางเนื้อหนัง ได้บัญญัติความสุขในทางนี้ว่า เป็นยอด
ของความปรารถนา ได้มีการกิน ดื่ม ขำเรอกันอย่างเต็มที่
เขาก็บอกว่า กิน ดื่ม สนุก กันเสียให้พอ ใครจะรู้ว่า
ตายกันในวันในพรุ่ง พวกนี้เป็นพวกสุขในแบบของกามสุข
เขาไม่มีอะไรพิเศษไปจากสามัญชน ก็เลิศจึงหนายู่ที่ตนเอง
อีกพวกหนึ่งเห็นว่า การกระทำเช่นนั้นเป็นทางตั้งวิญญาณ

ลงสู่ทถา เป็นการผูกมัดคนให้ซึ่งอยู่ในกองทุกข์ ไม่มีทาง
 ที่จะเขาแดงพระผู้เป็นเจ้าได้เลย เขาจึงทำในแบบที่ตรงกันข้าม
 กับพวกก่อน ไม่คิดแสวงสุขในทางกามคุณ แต่ไปทรมานตน
 ด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อทำให้ร่างกายชุ่มฉอม เพื่อให้คลายความ
 กำหนดยึดมั่นในทางกาม พวกนี้จึงมีแบบแห่งการทรมานตนใน
 รูปแปลก ๆ และมีมากในประเทศอินเดีย เจ้าชายสิทธัตถะ
 เมื่อออกบวชใหม่ๆ ก็ได้ไปทดลองทรมานพระกายมาแล้ว
 แต่เห็นว่ามิใช่ทางพ้นทุกข์ จึงได้เลิกเสีย ทรงค้นหาทาง
 ปฏิบัติในแนวอื่น ๆ ต่อไป ก็ได้พบความจริงอันเป็นทางพ้นทุกข์
 ได้เกิดขาด ไม่มีความทุกข์มารบกวนใจต่อไปอีกเลย ความ
 จริงที่ทรงค้นพบนี้ เป็นความจริงที่ไม่เคย มีใครค้นพบ และ
 ประกาศมาก่อน จึงเป็นศาสนาในแนวใหม่ที่เกิดขึ้นในโลก
 เป็นศาสนาที่ไม่เกี่ยวข้องกับเทวดาหรือพระผู้เป็นเจ้า เป็นศาสนา
 ที่เกิดโดยมนุษย์ เพื่อมนุษย์อย่างแท้จริง เป็นศาสนาของ
 บุคคลผู้กล้าหาญในการพบความจริงแก่ชาวโลก และกล้า
 คิดค้น ความเชื่อ แบบ เหลวไหล ที่มีมาก่อน ได้อย่าง ภาคภูมิใจ
 เราเรียกคำสอนนี้ว่า พุทธธรรม หรือ พุทธศาสนา เป็นศาสนา

ประเภทธรรมเนียม หรือ สัจนิยมก็ได้ เป็นศาสนาเดียวในโลก
ที่เทวดาทิ้งหลายไม่มีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้อง ถ้าเข้ามาก็คงมาใน
ฐานะเป็นสถานศิษย์ของพระองค์เท่านั้น พระองค์จึงได้พระนาม
ว่า “เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”

๒. พระพุทธศาสนา

ชาวตะวันตกส่วนมากได้รับการอบรม
ใหม่ความเชื่อมาตั้งแต่เล็กแต่น้อยว่า โลกนั้นผู้สร้าง ทุกอย่าง
เกิดมาจากความประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า พระผู้เป็นเจ้า
เป็นเจ้าของสวรรค์ ใครอยากไปสวรรค์ก็ต้องทำตามพระ-
ประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า เขาจึงมีความเชื่อในเรื่องนี้
อย่างแน่นแฟ้นในสมัยก่อน ครั้นเมื่อวิทยาศาสตร์เจริญ
มากขึ้น ความรู้ในแนวใหม่ได้พิสูจน์อะไรบางอย่างให้เห็น
ความเชื่อถ้อยในองค์พระเป็นเจ้าค่อยเสื่อมไป เดียวกันที่
ไม่เชื่อในเรื่องพระเป็นเจ้ามีเป็นจำนวนมาก สำหรับผู้ที่ยัง
ฝังหวัดอยู่ในความเชื่อแบบนั้น เมื่อมาศึกษาพุทธศาสนาเขา
ก็มักท้าว พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ขาดพระผู้เป็นเจ้า ยัง

ถ้าใครมาบอกว่า เขาไม่นับถือในพระผู้เป็นเจ้า ก็ถูกเหมา
 เอาว่าเป็นพวกมิชฌาคติปฏิไปเลยทีเดียว ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
 ทอบว่า เพราะเขานึกว่าคนไม่เชื่อพระผู้เป็นเจ้าก็คือคนขาด
 ศีลธรรม ขาดหลักปรัชญาใจ พระพุทธศาสนาจึงถูกชาว
 ตะวันตกเหมาเอาว่า มีใช้ศาสนาในที่นี้ของเขา พวก
 ขอมริบว่า ถ้าหากคำว่าศาสนาหมายถึงพิธีการบูชาอันวน
 ต่อพระผู้เป็นเจ้าแล้ว พุทธศาสนาก็มีใช้ศาสนาในรูปนี้
 แต่ถ้ามองว่าศาสนา หมายถึงการศึกษา การกระทำจริง
 ในข้อธรรมปฏิบัติ และบังเกิดผลเป็นความสะอาด สว่าง
 สงบในทางใจแล้ว ก็กล่าวได้อย่างเต็มปากว่า พุทธธรรม
 คือ ศาสนา ในที่นี้ของชาวพุทธนั้น ศาสนาหมายถึง
 การครองชีวิตที่ชอบธรรมนั่นเอง ผู้ใดดำเนินชีวิตชอบ
 ก็เรียกว่า เป็นคนมีศาสนาประจำใจแล้ว ชาวตะวันตก
 หรือชาวตะวันออก บางพวกก็ยังฝังใจเชื่อในเรื่อง พระผู้เป็นเจ้า
 มักเข้าใจผิดว่า คนไม่มีความเชื่อในเรื่องพระเจ้าก็เสียทงน
 ยังเป็นความเข้าใจที่เขวอยู่สักหน่อย ชาวพุทธที่เชื่อคำสอนของ
 พระผู้เป็นเจ้าก็ พวกที่นับถือศาสนาเช่นของมหาเวระหรือ

นิคณฐนาฏบุครกัคิ เป็นพวกไม่มีพระเจ้าแบบที่ชาวตะวันตก
เข้าใจ เขาก็เป็นคนที่มีความสงบในทางใจได้เป็นอย่างดี
ความค้อยู่ที่การประพฤติชอบตามทางของศีลธรรมเท่านั้น หาก
ได้เกี่ยวโยงไปถึงเทวดาฟ้าดินอะไรไม่ แต่เกี่ยวโยงอยู่กับการ
กระทำของตนที่ถูกต้องตามกฎหมายเกณฑ์ของการดำรงชีพในทางที่
ชอบธรรมเท่านั้น พระพุทธศาสนาออกกฎหมายแห่งการดำรง
ชีวิตชอบ ผู้ใดดำเนินตาม ก็ย่อมได้ความสุข ความเจริญ
สมหมาย

ผู้ค้นพบแนวดำรงชีวิตชอบแนว
คือพระโคตมพุทธะ ท่านเป็นเจ้าของแห่งศากยวงศ์ ท่าน
มีความสุขสมบูรณ์พร้อมทุกประการ แต่มิได้ติดอยู่ในความ
สุขแบบชาวบ้าน เพราะทรงเห็นว่าจะทำประโยชน์แก่ชาว
โลกได้น้อย จึงตัดสินพระทัยสละความสุขแบบชาวโลก
ออกบำเพ็ญปฏิบัติตน เป็นนักบวช ตามแบบ ที่มีอยู่ในประเทศ
อินเดียในสมัยนั้น ท่านเป็นนักบวชที่ไม่เหลวไหล ทรง
ศึกษา ทรงทดลองตามแบบที่เขาได้เคยประพฤติกันมา
ไม่ทรงเชื่อง่ายเกินไป ทรงเชื่อสิ่งที่ทราบได้ด้วยใจของ

พระองค์เอง ได้ใช้ชีวิตทดลองอยู่หลายปี ถึงจุดหมาย
 ที่ต้องประสงค์ คือความพ้นจากความทุกข์อย่างเด็ดขาด
 ไม่ต้องรับทุกข์ร้อนที่ชาวโลกได้รับต่อไป แม้ร่างกายของ
 พระองค์จะคลุกคลีอยู่กับชาวโลก มีการเสวยอาหาร ทำงานที่
 เป็นประโยชน์แก่สังคมโลกทั่วไป ใจของพระองค์พ้นจากระคับ
 ของโลก นั่นคือความทุกข์ไม่ท่วมทับใจของพระองค์อีกต่อไป
 แล้ว เราจึงเรียกพระองค์ว่า พุทธะ แปลว่าผู้พ้นจากทุกข์
 ไปแล้ว ผู้พ้นจากความหวั่นไหวอำนาจกิเลสไปแล้ว เมื่อ
 พ้นทุกข์ด้วยพระองค์แล้วก็ยังช่วยคนอื่นให้พ้นทุกข์ต่อไปอีก
 คำสอนของ พระองค์ จึงเป็น ประทีปนำชาวโลก อยู่ตลอดเวลา
 ผู้ใดใคร่จะเดินทางที่ไม่หลง ไม่ลำบาก ไปถึงปลายทางได้
 สัมหมาย โปรดมาทำการศึกษปฏิบัติตามแนวทางของ
 พระพุทธเจ้าผู้บังเกิด.

อันการตรัสรู้ความจริงของพระพุท

องค์นั้น โปรดทำความเข้าใจกันให้ลึกซึ้งหน่อย ในศาสนาอื่นๆ
 ทั่วไป เช่น ฮินดูที่นับถือพระเวทย์เป็นหลัก ไบเบิลเป็น
 หลักของศาสนาคริสต์ โภระอานเป็นหลักของศาสนาอิสลาม

ผู้สอนกล่าวอ้างว่าพระผู้เป็นเจ้าของเจ้ามาบอกแก่คนทั้งนั้น คนเป็นผล
 แทนองค์พระผู้เป็นเจ้าของเจ้า คำสอนทั้งมวลมิใช่เป็นของตนเอง แต่
 ในทางพระพุทธศาสนานั้น พระสมณโคดมไม่มีความเชื่อใน
 พระผู้เป็นเจ้าของเจ้าเป็นมูลฐานมาก่อน พระองค์ทรงทศสอยก้วย
 ตนเองตลอดเวลา หาใครขอให้พระผู้เป็นเจ้าของเจ้ามาบอกอะไร ๆ แก่
 พระองค์ไม่ ทรงคิดค้นทบทวน หาเหตุผลในสิ่งที่ต้องการจะ
 อยู่เสมอ และความรู้ที่ทรงต้องการนั้น ได้แก่อะไรเล่า ได้แก่
 ความจริงที่จะทำให้พ้นจากความทุกข์ ต้องการไปให้พ้นจาก
 ความแก่ ความเจ็บ ความตาย อันเป็นเรื่องที่ทุกชีวิตของ
 ประสพ พระองค์จึงค้นหามากในเรื่องนี้ การคิดค้นของพระองค์
 เหมือนกับการค้นคว้าของนักวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ที่มีห้อง
 ทดลองและใช้ชีวิตอยู่ในห้องทดลองตลอดเวลา คิดไป ผสมไป
 วางสูตรไว้เป็นหลัก ผลที่สรุปก็พบความจริงที่เขาต้องการจะเข้า
 ถึง เราเรียกว่าเขาค้นพบสิ่งนั้น ๆ แต่สิ่งที่เขาค้นหาคนนั้นเป็น
 แต่เรื่องของวัตถุหรือรูปธรรมอย่างเดียว หากได้มีความสนใจ
 ในเรื่องนามธรรมอันเป็นแนวทาง ของความพ้นทุกข์ ที่แท้จริงไม่
 ชาวโลกจึงได้รับแต่ความยุ่งยากอยู่ตลอดเวลา ส่วนองค์

พระพุทธเจ้าท่านมีห้องทดลองที่ยาววาหนาคืบเกยวแทนัน ทรง
 ครุสัทขภิกษาในภายหลังว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ในกายอัน
 ยาววาหนาคืบหนึ่งนแหละ เราบัญญัติว่าเป็นโลกที่มีพร้อม
 ทุกอย่าง ความทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และ
 ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ มีอยู่พร้อมแล้ว พวกเธอจง
 ใช้ร่างกายกับใจเนนห้องทดลองค้นคว้า ความจริงเอาเถิด”
 การค้นหาความจริงของพระพุทธองค์จึงพบได้ในกายนี้ด้วยความ
 เพียร ด้วยความยากเย็น ความตั้งใจจริง ไม่ท้อถอย ผลที่สุด
 ก็ได้พบความจริงอันประจักษ์ด้วยเหตุผลสมบูรณพร้อม ความ
 จริงที่คนพบนทำให้หายหลง หายยึดถือในสิ่งต่างๆ ก่อไป
 ใจของ พระองค์ หลุดพ้น จากเครื่อง ผูกพัน ด้วย ประการ ทั้งปวง
 จึงได้นำมาว่า สัมมาสัมพุทธะผู้รู้ชัดชอบด้วยพระองค์เอง

การตรัสรู้ นั้น หมายถึงการที่จิตเขาจรู
 ญเข้าถึง การที่ระจะเข้าใจได้ ก็ต้องหักใจให้มิกำลังโดยการ
 ทำสมาธิภาวนา ใจที่เป็นสมาธิ นั้น มีกำลังพอที่จะใช้ได้
 เหมือนการรวมน้ำไว้ในก่อกว แล้วปล่อยให้เข้าท่อหมนกำลัง
 ไฟฟ้า น้ำที่ไหลผ่านท่อหมนไม่เกิดกำลังฉุนใด ใจก็ฉุนนั้น

การรวมกำลังเป็นสิ่งจำเป็นก่อน เมื่อเกิดกำลังแล้วก็ใช้กำลัง
 เพ่งพินิจในสิ่งที่ดีของการเจริญ คิดไปทดลองไปนาน ๆ เข้าก็พบ
 ความจริงได้ ความรู้เกิดจากการกระทำของผู้กระทำเอง หากมี
 ใครมาคอยขัดขวางให้รู้ไม่ ในทางพระพุทธศาสนาจึงไม่มีการ
 คดใจจากพระผู้เป็นเจ้า มีแต่การศึกษาให้รู้ ให้เข้าใจและเห็น
 แจ่มกระจ่างเท่านั้น การรู้การเข้าใจในพระพุทธศาสนาจึงขึ้นอยู่กับ
 กับการไว้วางใจตนเอง ยิ่งกับตนเองทำงานอย่างสม่ำเสมอเพื่อ
 ให้ถึงจุดหมายที่ตั้งไว้ ก็จุดหมายในทางพุทธศาสนานับอยู่ที่
 ความพ้นทุกข์อย่างเด็ดขาดนั่นเอง และความพ้นทุกข์ทั้งหมด
 ขึ้นอยู่กับการทำของท่านเป็นส่วนใหญ่ ไม่มีใครจะมาทำให้
 ใครเป็นอะไรได้ ถ้าเขาไม่ทำเอง

ในคำสอนของพระพุทธองค์ มีใ้กล่าว
 ถึงเรื่องอื่นไม่จำเป็นแก่ชีวิต มีใ้กล่าวถึงเรื่องที่จะมองเห็น
 ภัยใจตนเองไม่ได้ พระองค์มุ่งแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าเป็น
 เรื่องสำคัญ ถ้าจะพูดบ้าง ก็เพียงแต่จงใจฟังให้มุ่งไปสู่
 จุดหมายเท่านั้น กับคนธรรมดาสามัญที่ทำการศึกษานับ
 ทรงสอนเรื่องศีลธรรมของตน ๆ ไปก่อน เมื่อเขาเข้าใจแล้ว

จึงขยิบการสอนเขาสำเนาแท้ของพระองค์ เนอแทนนคือความจริงแท้ที่ทรงค้นพบ เคยบอกกับภิกษุย่อย ๆ ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราสอนแก่พวกเธอเพียงประการเดียวเท่านั้น คือความทุกข์และความดับทุกข์เสียได้” การดับทุกข์ได้เป็นจุดที่ของการ เป็นกิจที่ควรจะทำจนกระทั่ง เคยทรงเปรียบเทียบกับไว้อ่อนหนึ่งว่า “ชายคนหนึ่งถูกยิงด้วยศรอาชญาพิษ ล้มลงด้วยความปวดร้าว ร้องครางก้องไป มีหมอผู้ชำนาญการผ่าตัดมาสู่สถานนั้น และปลอบโยนว่า อย่าเป็นทุกข์ไปเลย เราเป็นหมอชำนาญการผ่าตัด จะทำการผ่าตัดเอาลูกศรออกจากตัวท่าน ชายคนนั้นกลับขบถว่าไม่เอา ๆ เราจะยอมให้ท่านทำเช่นนั้นไม่ได้ถ้าหากเรายังไม่ได้ทราบว่าใครเป็นคนยิงยิงที่ตรงไหน ครรทำด้วยอะไร ใช้ยาพิษชนิดใด ทำไมเขาจึงมาถึงฉัน ชายคนนั้นคงตายเปล่า เพราะมัวไปคิดขบถหาที่ไม่เขาเรื่อง กิจที่ควรทำก่อนก็คือ กำลังปวดด้วยพิษร้าย จึงรีบให้เขาผ่าตัดเอาลูกศรออกไปเถิด นี่เป็นกิจที่ชอบ

ชาวโลกทั่วไปมักสงสัยในเรื่องที่ไม่

จำเป็น ไปคิดกันว่าโลกนี้มาจากไหน ใครสร้างโลก เสีย

เวลาเปล่า ๆ จงหันมาใช้ปัญญาของตนในทางที่ถูก และ
 คิดถึงเรื่องความทุกข์อื่นเป็นเรื่องเฉพาะหน้ากันดีกว่า พระ
 พุทธศาสนาจึงเป็นวิถีทางแก่ทุกข์เฉพาะหน้าโดยแท้ ท่านมี
 ความทุกข์อยู่บ้างหรือเปล่า ท่านมีความประสงค์จะพ้นจาก
 ความทุกข์หรือไม่ ถ้าท่านมีความทุกข์และใคร่พ้นทุกข์
 วิถีทางใดทำให้ท่านพ้นทุกข์ได้ ท่านจะลงมือทำอะไรแล้ว
 จงเดินตามทางนั้นเถิด ทางนั้นเปิดกว้างสำหรับทุกคน ไม่
 จำกัดชาติ ศาสนา และผิวพรรณอะไรทั้งนั้น ทางนั้นเป็น
 ทางสายกลาง เป็นทางสากลที่ทุกคนอาจเดินให้ถึงปลายทาง
 ได้ อย่ามัวคิดโน่นคิดนี่อยู่เลย จงปล่อยสิ่งที่ท่านจับไว้เสีย
 แล้วเดินไปตามทางที่พระพุทธองค์ชี้ไว้เถิด ผลจักเป็น
 อย่างไร ไม่ต้องบอกท่านก็รู้ได้ด้วยตัวของท่านเอง

๓. ความเชื่อในพระพุทธศาสนา

ในเรื่องเกี่ยวกับศาสนา ดูเหมือนว่า
 ความเชื่อเป็นสิ่งจำเป็น ในบางศาสนาสอนหนักในเรื่องเกี่ยว
 กับความเชื่อ เพราะมุ่งหวังให้เกิดความภักดีต่อศาสนาเป็น

ส่วนใหญ่ เมื่อมีความภักดีแล้ว การปฏิบัติชอบตามศาสนา ก็จักเกิดมกขณ แต่ความเชื่อที่ฝังหัวมากเกินไปนั้น จะดีก็เฉพาะในขั้นของการปฏิบัติทางศีลธรรมเท่านั้น ในแง่ของความพ้นทุกข์ ไม่ต้องการความเชื่อทั้งมกาย ไม่ต้องการความเชื่อที่ขาดหลักเกณฑ์จนทำให้ผู้เชื่อไม่ลืมหูลืมตา นักศาสนาบางพวกเชื่อมากเกินไป และสำคัญว่าของตนเท่านั้น ถูกต้อง ของผู้อื่นผิดหมดกลายเป็นคนมทิฏฐิจัด จนกลายเป็นทิฏฐุปาทาน หรือการยึดมั่นในความเห็นของตน ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของใคร ๆ ทั้งนั้น ในบางครั้งผู้นำศาสนาใช้กิเลสของตน นำศาสนิกผู้มกมายทั้งหลายไปกระทำความชั่วเช่นทำสงครามกันก็มี ดังที่ปรากฏอยู่ในประวัติศาสตร์ของโลกแล้ว บางคนเชื่อมกมายจนกระทั่งชีวิตของตนก็ยอมถวายแก่พระที่ตนเชื่อได้ โดยสำคัญผิดคิดเสียว่าการกระทำในรูปนั้นจักนำตนไปสู่สวรรค์ได้ แต่ไม่เคยคิดเลยว่าสวรรค์นั้นอยู่ที่ไหน ถ้าเราศึกษาเรื่องความเชื่อของคนทั่วไปแล้วก็จะเห็นว่า มีส่วนของความหลงเจืออยู่ในความเชื่อมิใช่น้อย

พระพุทธศาสนามีส่วนทำให้คนหลง
ผิดหรือมกยบ้างหรือไม่ อยากจะกล่าวด้วยความภูมิใจว่า
พุทธศาสนาเป็นคำสอนที่ทำให้คนให้ตนจากความหลง จึง
ไม่มีข้อธรรมะบทใดที่ทำให้คนให้หลงผิดเลยแม้แต่น้อย ขอ
ได้โปรดอย่าไปดูความเป็นอยู่ และการกระทำ ของคนที่เรียก
ตนเองว่าเป็นชาวพุทธ แต่มิได้มีการปฏิบัติตนตรงตาม
คำสอนของพระพุทธองค์เลย เรามาพูดถึงหลักการของ
พระบรมศาสดาที่แท้จริงกันเถิด จะได้พบความจริงว่า
ความเชื่อในทางพุทธศาสนานั้น เป็นไปในรูปใด

ในหมวดธรรมะที่ท่านเรียงไว้เพื่อการ
ศึกษา จะเห็นได้ว่าในหมวดใดมีศรัทธาความเชื่อ ในหมวด
นั้นจะต้องมีบัญญัติกำกับข้อยด้วยเสมอ เพราะศรัทธาที่ขาด
บัญญัติ มกยมกย บัญญัติที่ขาดศรัทธาคนมักฟังชาน กลาย
เป็นคนไม่มกย เขาเขยริ่มากยากนานนเอง ศรัทธาที่
บัญญัติจึงควยคู่กันไปเสมอ

ในกาลามสูตรมีเรื่องเล่าว่าพวกชาวบ้าน
กาลามะได้พยกขันนักสอนศาสนาหลายพวก ทุกท่านที่ผ่านมาก

มักสอนว่า ท่านจงปฏิบัติอย่างนี้ ท่านจะได้รับความสุขสม
ปรารถนาและยืนยันว่าคำสอนของคนถูกต้องเสมอไป ก่อมา
อาจารย์คนอื่นมาหาพวกนั้น ก็สอนอีกว่า คำสอนเช่นนั้นไม่
ถูกต้องนั้น อย่างนี้จะถูก ขอให้ท่านเข้าใจเสียใหม่เถิด
คนอื่นมากำกันอีก จนคนเหล่านั้นสงสัยใจ ไม่รู้ว่าจะเชื่อ
ของใครดี เพราะต่างคนต่างก็บอกว่าถูกต้องด้วยกันทั้งนั้น เขาอยู่ใน
ในสภาพรวนเร คราวหนึ่ง พระพุทธองค์เสด็จผ่านมาทางนั้น
พวกชาวกาลามะก็มาหา และเล่าให้ฟัง เมื่อทรงทราบแล้ว
แทนที่จะบอกว่า ของพระองค์นี้แหละถูกต้องยิ่งเที่ยงตรงจงมาเชื่อ
พระองค์เถิด พระองค์กลับซักถามพวกเขาว่า ถูกแล้วที่ท่านทั้ง
ยี่สิบจะพึงสงสัยในคำนั้น ๆ ความสงสัยเป็นความดี ความไม่
ปลงใจเชื่อได้ง่ายๆ เป็นความถูกต้อง ขอให้ท่านทั้งหลายอย่าได้เชื่อ
โดยอาการทั้งนั้นเลย ครั้นซักถามถึงการไม่ควรเชื่อ ๑๐ อย่าง
คือ—

๑. อย่าเชื่อโดยบอกเล่าต่อกันมา
๒. อย่าเชื่อโดยทำตามๆ กันมา
๓. อย่าเชื่อโดยข่าวเล่าลือ

๔. อย่าเชื่อโดยอ้างว่ามีอยู่ในคัมภีร์
๕. อย่าเชื่อโดยการเกาเอาเอง
๖. อย่าเชื่อโดยการคาดคะเน
๗. อย่าเชื่อโดยการตรึกตรองเอาตามอาการ
๘. อย่าเชื่อ โดยการ คิดว่า เข่ากันไ้ ภัยความ คึก ของ
ตนเอง
๙. อย่าเชื่อโดยถือว่าผู้สอนพอจะเชื่อได้
๑๐. อย่าเชื่อโดยถือว่าผู้สอนเป็นครูของเรา

ถ้าหากเรา มา ศึกษา ถึงอาการที่ห้ามมิให้
เชื่อทั้งสิบประการนี้แล้ว ก็เห็นว่าพระพุทธองค์โดยองค์
ใครให้เชื่อพระองค์ พระองค์เป็นอาจารย์ที่ไม่ต้องการศิษย์ ที่
มกราบ ไม่ต้องการให้เขามาเป็นพวกเดียวกับพระองค์ โดย
สักแต่ว่าเชื่อตามเรื่อยไป หากต้องการให้ผู้ฟังรับเห็นจริง
ในสิ่งที่ควรจะรู้เห็นด้วยตนเอง ท่านั้น เพราะการปฏิบัติตนเพื่อ
ความพ้นทุกข์ในทางพุทธศาสนาขึ้นอยู่กับกระทำที่ไว้วางใจ
ตนเองอย่างแท้จริง มิใช่พ้นทุกข์โดยถือว่าครูของเราจะพา
เราไป ทางเดินมอญ ผู้บอกทางมอญ ถ้าผู้เดินทางไม่เดินก็จะถึง

ทุกหมายปลายทางได้อย่างไรเล่า พระพุทธองค์เคยตรัสบอกว่า
 “ตถาคตเป็นแต่เพียงผู้บอกทางให้เท่านั้น ส่วนการเดินทาง
 ทางเป็นหน้าที่ของเธอเอง” พุทธศาสนายังไม่ต้องการ
 ความเชื่อประเภทมงาย แต่ต้องการให้มีปัญญา
 ควบคู่ไปกับความเชื่อด้วย

ขอให้พิจารณาให้ดี ถ้าหากเราเชื่อสิ่ง
 ที่เขาบอกเล่ากันมา สิ่งที่เขาทำตามกันมา สิ่งที่เขาเล่าลือ
 กันมาจากโน้นจากนี้ เราก็กลายเป็นคนคนชั่วไป ถูกเขา
 หลอกเอาได้ง่ายที่สุด ถ้าเราเชื่ออะไรโดยอ้างว่า มีอยู่ใน
 คัมภีร์ที่ใครบสยๆกันมานาน ก็ถูกต้มได้ง่ายเช่นเดียวกัน เพราะ
 คัมภีร์นั้นเกิดจากการคิดการเขียนของคน ใครมีความคิดอย่าง
 ใด ก็เขียนลงไปตามความคิดของตนถูกบ้าง ผิดบ้าง ให้คนข้าง
 ใต้โดยอ้าง คนเชื่อง่ายก็กลายเป็นท่อนหินหนึ่งก้อนไป ปัญญา
 ของตนไม่มี ชาวพุทธเราใช้คัมภีร์เป็นแนวประกอบความคิดใน
 ทางปฏิบัติเท่านั้น หากได้หลงมว่าถูกเสมอไปไม่ การไม่เชื่อ
 ว่าทุกสิ่งในคัมภีร์ถูกต้องเสมอไปนั้น ไม่เป็นน่ายในทางพุทธ

ผู้อ่านผู้ฟัง เมื่อมาถึงตอนนักคงสงสัยว่า

ในฐานะของชาวพุทธควรจะเชื่ออย่างไรกัน ครึ่งหนึ่งพระ

ศาสนาทรงแสดงธรรมแก่พระสาวกผู้เป็นสาวกผู้ใกล้ชิดและ

ทำงานประกาศสั่งธรรมไว้ที่เทวสถานพระพุทธรูป เมื่อทรง

แสดงธรรมจบแล้ว ครั้นตามว่า สาวกผู้เชื่อตามคำทูลสอน

หรือไม่ ได้รับคำตอบว่า ยังไม่เชื่อก่อนพระเจ้าข้า ครั้นชม

เชยว่า ก็แล้ว ผู้มีปัญญาย่อมไม่เชื่ออะไรง่ายเกินไปในฐานะ

ของชาวพุทธนั้น ต้องรับฟังความคิดความเห็นของผู้อื่นเสมอ

แต่เรื่องเชื่อเอาไว้ทีหลัง ในครั้งพุทธกาลพระบรมศาสดา เคย

ไปสนทนากับครูอาจารย์อื่น ๆ เสมอ บางอาจารย์มีความคิดเห็น

เข้ากันได้กับพระองค์ ทรงรับรองความคิดเห็นเช่นนั้น บางครู

ก็เข้ากันไม่ได้ ไม่ทรงรับรอง พระองค์ไม่ได้คิดหมิ่นบุคคลอื่น

ว่าผิดเสมอไป พระองค์ไม่ทรงทะเลาะกับใคร ๆ ที่มีความเห็น

ไม่ตรงกัน ถือว่าต่างคนต่างเห็น แต่ถาพยกกับพระองค์ก็ทรง

แนะนำตามฐานะของผู้นำทาง เขาจะรับเชื่อหรือไม่เป็นเรื่อง

ของเขาเอง พระองค์จึงเป็นครูที่ไม่มีสิทธิ์คอยปองร้าย ไปไหน

ก็สะดวกได้รับการต้อนรับจากคนทุกชนเหล่า เรื่องนี้ควรเป็นคว

อย่างของเราได้ประการหนึ่ง ทรงตกเคื่อนภิกษุว่า อย่า
ไปเห็นด้วยหรือคักคานความเห็นใดๆ แต่รับฟังความเห็นนั้นๆ
นำมาเทียบเคียงกับสิ่งที่ตนได้เรียนแล้ว ได้เห็นแล้ว ก็จะเป็น
ทางช่วยให้ฉลาดขึ้นได้ทางหนึ่ง

พระบรมศาสดาทรงเห็นอนาคต เกี่ยวกับ
ความเชื่อนัก จึงไต่ถามหลักเกณฑ์ไว้ให้คักคินว่า อะไรเป็น
พหุศาสนา อะไรไม่ใช่พหุศาสนา หลักสำหรับคักคิน
มีดังนี้ คือ คักคินและการปฏิบัติรูปใดที่เป็นไปเพื่อ :-

๑. ความกำหนดภัยขมใจ
๒. ความประจบทุกข์
๓. สะสมกองกิเลส
๔. ความอยากมาก ๆ
๕. ความไม่ยินดีด้วยของตามมีตามได้
[ไม่สันโดษ]
๖. ความคลุกคลีเป็นหมู่เป็นคณะ
๗. ความเกียจคร้าน
๘. ความเลียงยาก

ผู้มีใจธรรม มีใจวินัย มีใจการปฏิบัติตามคำสอนของ
 พระพุทธองค์ ถ้าทุกคนในเรื่องเสรีภาพของความเป็นกษัตริย์แล้ว
 พุทธศาสนาให้เสรีภาพไว้มากทีเดียว คำว่าสุเจ้าของเข
 ถ้าหากสุเจ้าไม่เชื่อ สุเจ้าจะตกนรก หรืออะไรทำนองนั้น
 ไม่ได้มีในคำสอนของพระพุทธองค์เลย เวลาพระพุทธองค์
 จะสอนใคร ก็เตือนก่อนว่า จงทำในใจให้ดี จงคิดให้
 รอบคอบ เราจะกล่าวสอนท่าน ณ บัดนี้แล้ว การที่บอกว่าจะ
 ทำในใจให้ดีนั้น หมายถึงเตรียมเครื่องรับให้ดี ให้รับได้
 เหนืออุบายทางความ พังให้ซึกเงินแจ่มแจ้ง คำว่าจงคิดให้
 รอบคอบนั้น หมายถึงให้พัง ให้คิดว่าอะไรเป็นอะไร มีใจ
 สึกแต่ว่าพังพอผ่านพ้นไปเท่านั้น จงพังและจำเพื่อนำไปคิด
 ทบทวนต่อไป สิ่งที่ได้รับมาจากการพังเป็นเพียงความรู้ ถ้า
 นำไปคิดให้เห็นเหตุผลก็เกิดความเข้าใจ นำสิ่งเข้าใจนั้นมา
 ปฏิบัติ ก็เกิดความเห็นแจ้งด้วยใจตนเอง เห็นแจ้งหรือประสพ
 การณนแหลละ เป็นเรื่องที่ของการในวงการของพุทธศาสนา
 เป็นการทำให้หุคาสว่างอย่างแท้จริง ความมงมมายจึงไม่มีเลย
 ชาวพุทธผู้มีความเชื่อตรงตามความจริง ย่อมเป็นคนบูชา

เสรีภาพ บ่อมเป็นคณมน้ำใจกว้างขวาง ไม่มีการถือเขาถือเรา
 ไม่ดื้อนิกายโน้นนิกายนี้ แต่ถือเอาความถูกต้องเป็นส่วนใหญ่
 ใครทำผิดก็พลอยชินก็ด้วย ใครทำผิดก็พลอยสงสาร ใครจะ
 ช่วยเขาให้พ้นจากความผิดนั้น ๆ ก็ตัวอย่างในข้อนี้เห็นได้ง่าย
 จากเมืองไทยในอดีตกและสมัยปัจจุบัน

พระราชผู้ครองประเทศไทย เป็นชาว
 พุทธที่เคร่งครัดในธรรมะ หลายพระองค์ได้ช่วยให้ชาติไทย
 ก้าวหน้า และต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ โดยอาศัยธรรมเป็น
 ทพง นักสอนศาสนาชาวต่างประเทศเข้าไปสอนศาสนาใน
 ประเทศอื่น บ่อมถูกเกลียดกันทุกวัดทาง บางที่ถูกรื้อทำลาย
 จนลงท้ายก็มี แต่เหตุการณ์เช่นนี้ไม่ได้เคยปรากฏในเมืองไทย
 ชาวไทยมีใจกว้างขวาง เอื้ออารีต่อทุกชาติทุกศาสนา ไซ้แต่
 เท่านั้น พระราชยังทรงประทานที่ดินและเงินทองให้สร้าง
 โบสถ์ สร้างโรงเรียนอีก นั้นเพราะความเป็นผู้มีใจกว้างขวาง
 ความหลักธรรมนั่นเอง ชาวตะวันตกหลายประเทศมักเกลียดกัน
 คนศาสนาอื่น รวมทั้งคำสอนในศาสนานั้น ๆ บางแห่งถึงกับ
 ห้ามนำหนังสือต่างศาสนาเข้าเมือง เขาก็กลายเป็นคนใจ

ค้ำแคบไป ชาวพุทธไม่กระทำอย่างนั้น การอ่านการเวียนคำ
สอนในศาสนาอื่น ๆ ก็ไม่เป็นการผิดการเสียหายอะไร ชาวพุทธ
จึงสามารถคบคนใดที่จักจำพวก ที่เห็นว่ามีไค้เป็นภัยแก่ตนเอง

เคยอ่านประวัติของนักวิทยาศาสตร์บาง
คนที่มีความคิดขัดแย้งกับทางศาสนา ถูกพระในศาสนา
ลงโทษคว่ำบาตร บางคนถูกทรมานจนถึงตายก็มี เขาถูก
ลงโทษเพราะพูดความจริงบางประการ อันขัดต่อความไม่
จริงบางประการเท่านั้น ถ้าหากคนเหล่านั้น มาแสดงความ
คิดเห็น และการกระทำ ในหมู่ชาวพุทธหรือพุทธศาสนา
เข้าไปถึงบ้านของคนเหล่านั้น เขาจะมีเสรีภาพในทางความ
คิดเห็นเป็นอย่างดี เขาอาจคิดไค้สะดวก และปลอดภัยกว่า
เป็นไหน ๆ ข้าพเจ้าจึงกล่าวว่าพระพุทธรศาสนาให้เสรีภาพ
ในทางความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ไม่มีศาสนาใดจะให้เท่า.

๔. พุทธศาสนาสอนให้เชื่อการกระทำของตนเอง

ชาวไทยมีคำกล่าวข่อยคำหนึ่งว่า พรหม
ลิขิต อันหมายถึงการบันดาลของพระเป็นเจ้า ชาวฮินดู

ทำไ้ได้อย่างมากเพียงบอกทางให้เท่านั้น ครุทั้งหมคมายบอกทาง
ให้แก่ชาวโลก ทุกคนรู้ทางแล้ว ต้องเกิดความทางนั้นผลจึง
ขึ้นอยู่กับการกระทำของคนโดยเฉพาะ

จริงอยู่ชาวพุทธมีหลักความเชื่ออยู่ในวง
พระรัตนตรัย ในเวลาที่ระลึกถึงตนเป็นชาวพุทธ ก็ต้องประกาศ
ว่า ตนเชื่อถงพระพุทธ - พระธรรม - พระสงฆ์ ว่าเป็นทง
พระรัตนตรัยจึงเป็นหลักของการกระทำ ในแง่ของการปฏิบัติตน
เราถือเอาพระพุทธเจ้าเป็นผู้นำทางของเรา พระองค์เดินทางใด
เราเดินทางนั้น เก็บตามรอยของพระองค์ไป รอยที่เรากเดินตาม
หมายถึงพระธรรมนั่นเอง และการลงมือเดินให้ดี ให้ตรง
ให้เป็นธรรม ให้พ้นจากความทุกข์ตามแบบของพระพุทธองค์
หมายถึงสงฆ์ เพราะพระสงฆ์เป็นแบบอย่างของการปฏิบัติ ถ้า
เขียนให้ชัดกว่าหลักไตร่คังนี้:-

- ผู้นำทาง = พระพุทธเจ้า
- ทางเดิน = พระธรรม
- การเดินทาง = พระสงฆ์

การกล่าววาทาประกาศตนถึงพระพุทธเจ้า
 นั้น เป็นการกล่าวขอกให้ตนรู้ ให้คนอื่นรู้ว่าตนเป็นชาวพุทธ
 เท่านั้น ยังหาได้เป็นกนอย่างแท้จริงไม่ การเป็นชาวพุทธแท้
 นั้น ขึ้นอยู่กับการกระทำของคน ตามทางที่ทรงชี้ไว้ให้ก็จะไป
 ถึงจุดหมาย คือความเป็นพุทธะ หรือพุทธภาวะ (Buddhahood)
 อันเป็นตำแหน่งที่ทุกคนอาจเข้าได้ถึงไม่ว่าเขาจะเป็นอะไร จะ
 เรียกตนเองว่าอย่างไร ถ้าเขาเดินตามทางก็จะให้ถึงกึ่งถึงจุด
 นั้นได้แท้ ขอทำรพยาให้ชักคองนี้:-

พระพุทธเจ้า = ความบริสุทธิ์

พระธรรม = ทางให้ถึงความบริสุทธิ์

พระสงฆ์ = คือ การเดินทางให้ถึงนั่นเอง

พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
 เป็นที่พึ่งของชาวพุทธในรูปแบบ ชาวพุทธไม่มีการอัน
 วอนให้ พระพุทธ - พระธรรม - พระสงฆ์ มาช่วยตนให้
 พ้นภัย แต่ตนต้องทำตนให้พ้นภัย โดยการปฏิบัติชอบ
 ของตนเอง ความพ้นทุกข์ของชาวพุทธ จึงขึ้นอยู่กับ
 การกระทำของตนโดยแท้ ชาวพุทธจึงมีความเชื่อมั่น

ในเรื่องนี้ เขาจึงกลายเป็นคนคิดพึ่งตนเอง คิดช่วยตัวเอง แก้ไขตนเอง ดัดแปลงการงานของตนเองให้ดีขึ้น
 งานขึ้น ถ้าหากเขามีความทุกข์ ความเดือดร้อน เขา
 จะไม่เที่ยวไปแก้ทุกข์จากสิ่งภายนอก ไม่ไปทำพิธีตอง
 อะไร อันเป็นวิธีของพวกเด็กๆ ที่ขาดปัญญา แต่เขา
 จะหมุนความคิดเข้าหาตนเองโดยการเข้าไปนั่งที่สงบ นึก
 ถึงความหลุดพ้นของพระพุทธเจ้า นึกถึงความบริสุทธิ์
 ของพระองค์ นึกถึงความกรุณาที่ทรงประทานแผนที่
 สำหรับให้ชาวโลกได้เดินทาง จิตใจก็จักเกิดปีติปราโมทย์
 ในความดีงามของพระบรมศาสดา ความสงบจะเกิดขึ้น
 เมื่อใจสงบแล้ว ก็ใช้กำลังใจคิดค้นแก้ปัญหาของชีวิตอัน
 บังยากให้แตกหัก โดยการหาเหตุผลให้เข้าใจว่า อะไร
 เป็นอะไร ความทุกข์ที่ตนได้รับมาจากความผิดพลาด
 ครั้งไหน คราวใด ทำไมตนจึงได้ทำความผิดพลาดถึง
 ขนาดนั้น และจะแก้ความผิดพลาดได้โดยวิธีใดเล่า
 เหตุการณ์จึงจะปกติคงเดิม การพิจารณาให้เห็นความจริง
 ของชีวิตนี้ เป็นวิธีการของบุคคลผู้เชื่อมั่นในเรื่องกรรม

คือการกระทำของตนเอง คนที่มีความเชื่อมั่นในเรื่อง
กรรม บ่อมไม่ก้าวพลาดไปทำอะไรอันเป็นเหตุให้เกิด
ทุกข์ คนผู้เชื่อมั่นในกรรมของตน บ่อมไม่ติดฤกษ์ยาม
โชคชะตาฟ้าดินอะไรทั้งหมด แต่จะถือว่าเวลาคร่ำขม
อยู่กับการกระทำ ใครทำดีตอนเช้า เวลาเช้าก็ดีสำหรับ
เขา ใครทำชั่วตอนเช้าก็ชั่วสำหรับเขา เวลามิได้อยู่
เหนือการกระทำ แต่การกระทำอยู่เหนือเวลานาที ถ้ามี
เหตุการณ์ผิดพลาดขึ้นในวิถชีวิต เขาผู้เชอกรรมก็จัก
ไม่เที่ยวซัดไปหา คนโน้นคนนั้นว่าเป็นผู้ก่อเรื่องต่างๆ แก่
ตน แต่จักเชื่อมั่นเป็นเรื่องของตนเอง ฉนั้นเองแหละ
เป็นผู้ผิดพลาด ฉนั้นจึงต้องได้รับโทษจากการกระทำของ
ฉนั้น ถ้าไม่ปรารถนาความทุกข์แบบนนั้นอก ก็แก้ที่การ
กระทำ เมื่อเหตุถูกแก้ ผลก็พลอยถูกแก้ไปด้วย

ในเรื่องเกี่ยวกับกรรมในทางพุทธ

ศาสนานี้ เราสามารถนำมาแก้ไขปัญหาชีวิตได้มากที่สุด
พ่อค้า ข้าราชการ นายธนาคาร ตลอดจนนักการเมือง
และกรรมกรผู้อาศัยแรงงานหากิน ถ้ามีความเชื่อมั่นใน

กรรมที่คนทำว่าก่อให้เกิดผลแก่ตนอย่างไรแล้ว การ
แก้ไขปัญหาคำต่างๆ ก็ยอมเป็นไปในทางที่ชอบได้ ภาษิต
ของไทยมีอยู่ว่า ผิดเป็นครู ถูกก็เป็นครู ข้อนตรงกับ
หลักพระพุทธศาสนาว่า การกระทำของตนในอดีต เป็น
บทเรียนแก่ชีวิตของตนแท้

ในด้าน การปรับปรุงอะไรต่างๆ เช่น
การปรับปรุงเศรษฐกิจ การปรับปรุงสังคม ถ้าหากผู้มี
หน้าที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงได้ ทำการปรับปรุงตนเอง
เสียก่อนแล้ว การปรับปรุงก็จะสะดวกและดีขึ้น เพราะ
คนที่ได้รับการปรับปรุงตนเองให้ดีแล้ว ย่อมไม่มีความ
เห็นแก่ตน อันบุคคลผู้ไม่เห็นแก่ตน นั้นแหละสามารถ
มองอะไรได้ชัดเจนตามที่มันเป็นจริง และมองเห็นความ
บกพร่องของตนได้ โดยเฉพาะผู้ที่หมั่นหมั่นทำตนก่อน ถ้าใช้
หลักกรรมของตนสร้างตน เป็นแนวทางชีวิตแล้ว เรื่อง
ก็คงเรียบรอยขนเป็นแน่

บุคคลผู้เชื่อในกรรม ย่อมไม่ปิด
ความผิดของตนไปให้ผู้อื่น เขาเป็นคนกล้าที่จะยอมรับ

ว่า ตนเองแหละได้ทำอะไรผิดพลาดลงไป คนอื่นหาได้
 ได้มาเกี่ยวข้องกับความผิดพลาดนั้นไม่ เขาจะรับความผิด
 โดยซนตา และปรับปรุงความผิดของตนให้เป็นความถูกต้อง
 ในระยะต่อมา ถ้าหากมีความผิดเกิดขึ้นเขาจะไม่ทำผิด
 ปิดความผิด เพราะเห็นว่า การเอาหน้าสกปรกมาชำระสิ่ง
 สกปรกนั้นไม่มีทางจะทำให้สะอาดได้เลย การเก็บความ
 ผิดไว้ หรือ ทำผิดปิด ความผิดนั้น เป็น ความเสียหายใหญ่
 เขาจึงกล้าแก้ความผิดด้วยการทำให้ถูกต้องในกาลต่อมา

ในทัศนะของผู้เชื่อเรื่องกรรมของตน
 เขาจะไม่เห็นอะไรดีวิเศษไปกว่านั้น ในสมองของเขาจึง
 ไม่มีสิ่งที่เรียกว่า ศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์อันอาจดลบันดาลให้
 คนเป็นอย่างโน้นอย่างนี้ ทุกสิ่งจักเกิดจากการดลบันดาล
 ของตนเอง เขาจะไม่รอคอยใคร ในเมื่อโอกาสที่จะได้
 ทำงานมาถึง ตามหลักที่พระพุทธองค์ตรัสว่า "ประโยชน์
 เป็นฤกษ์ของประโยชน์ ดวงดาวในท้องฟ้าจะทำอะไร
 ใครได้" ความเชื่อแบบนี้ ทำให้คนเป็นอิสระที่สุด
 ในการปฏิบัติงาน ทำคนให้ก้าวหน้าไปตามแนวทาง

ของตนได้อย่างมั่นคง หลักกรรมที่สรุปว่า:-

หว่านพืชชนิดใด ได้ผลชนิดนั้น

ทำดีย่อมได้ผลดี ทำชั่วย่อมได้ผลชั่ว

เป็นหลักที่มความหมายกว้าง และช่วยคนที่เชื่อถูก
ให้ก้าวหน้าไปได้มาก

แรงงานของกรรมที่บุคคลกระทำแล้ว

ย่อมส่งผลตามกำลังของกรรมที่ทำกัน ทำน้อยผลก็น้อย

ทำมากผลก็มาก ทำบ้างหยุดบ้าง ผลก็ลุ่ม ๆ ดอน ๆ

ถ้าทำสม่ำเสมอ ผลก็คงสม่ำเสมอ ถ้าทำหลายคน

ผลก็เกิดมาก ถ้าทำกันทั้งประเทศ ผลก็ยิ่งใหญ่ไพศาล

กรรมจึงสร้างโลกก็ได้ ทำลายโลกก็ได้ ในสมัยนี้

ชาวโลกกำลังสะสมอาวุธสำหรับทำสงครามต่อไป ใน

วันหนึ่งข้างหน้า อาวุธนั้นแหละจะตกเป็นภัยแก่ผู้สะสมไว้

โลกจะแหลกละเอียดด้วยไฟระเบิด ประเทศใด ชาติใด

ได้สร้างกรรมอย่างใดไว้บาปก็ตามสนองเสมอ พุตกัน

ตามความจริง ชาวตะวันตกได้ก่อกรรมทำเข็ญให้กับ

โลกมาก เพราะไม่เชื่อหลักนี้ บาปตามสนองหลายครั้ง
แล้ว ชาวตะวันออกก็เหมือนกัน ใครเดินทางผิด ย่อม
เป็นอันตราย ใครเดินทางถูกย่อมปลอดภัยเสมอ ขอ
ให้พิจารณาเถิด ท่านก็จะเห็นจริง

การกระทำของมนุษย์ อาจก่อให้เกิด
ฝนแล้ง ข้าวแพง โรคระบาดเต็มเมืองก็ได้ ฟ้าใหญ่
หลายแห่งถูกทำลายด้วยน้ำมือของมนุษย์ ฝนไม่ตก
ชาวโลกอดน้ำไปตาม ๆ กัน นักวิทยาศาสตร์ทดลอง
ปริมาณบ่อย ๆ ทำให้ดินฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลง โรค
อหิวาต์ ระบาด ในเมืองไทย ก็เพราะกรรม ของ มนุษย์ ที่ชอบ
ทำเมืองให้สกปรก ช่วยกันทำการเพาะแมลงวันบ่อย ๆ
เมื่อเกิดโรคแล้วก็ช่วยกันทำให้ระบาดต่อไปอีก ล้วนแต่
เป็นผลกรรมของมนุษย์ทั้งนั้น มิใช่อะไรที่ไหน การ
ปรับปรุงทุกอย่าง จึงขึ้นอยู่กับ การ ปรับปรุงคน ให้ เชื่อ ในทาง
ที่ถูกที่ชอบ ความเชื่อที่ถูกมีว่า การกระทำก่อให้เกิด
ผลเสมอ ถ้าระวังการกระทำ ก็เป็นอันได้ระวังผลอยู่แล้ว
อยากได้อะไรเป็นอย่างไร ก็จงทำเพื่อสิ่งนั้นเถิด

ในตอนก่อนได้กล่าวมาแล้วว่า การกระทำก่อให้เกิดผลแก่ผู้กระทำเสมอ ใครไม่ทำอะไร คนนั้นก็ย่อมไม่ได้อะไร พระผู้มีพระภาคเคยตรัสเตือนอนาถปิณฑิกเศรษฐีว่า “ดูก่อนคฤหบดี ถ้าหากทุกสิ่งทุกอย่างพึ่งสำเร็จด้วยการอ่อนน้อมแล้ว โลกนี้จักไม่มีคนจนเลย แต่ความจริง การอ่อนน้อม การกระทำพิธีกรรมต่างๆ ไม่ก่อให้เกิดผลอะไรแก่ใคร โลกจึงยังมีคนจนอยู่เสมอ” คำของพระองค์ท่านนี้ ได้แสดงให้เห็นว่า การกระทำเท่านั้นจะก่อให้เกิดสิ่งที่เราหวัง เพียงแต่หวังไม่พอ ต้องทำตามทศนทวงศวข และการกระทำนั้นต้องถูกต้องตามธรรม ความหวังของคนจึงจะสำเร็จ

บางท่านที่มาศึกษาพุทธศาสนา อาจเข้าใจผิดบางประการ เช่นเข้าใจว่าพุทธศาสนาสอนให้คนอ่อนแอ ให้คนเกียจคร้านนอนงอมืองอตัว ให้คนไม่ก้าวหน้า ความเข้าใจนี้ยังผิดพลาดจากความเป็นจริงอยู่มาก การสอนธรรมะของพระพุทธองค์นั้น ท่านทำเช่นเดียวกับหมอรักษาโรค และให้ยาเหมาะแก่คนป่วยเสมอ สำหรับนักบวชที่เข็ญโรค

ออกไปอยู่ป่าแล้ว ท่านก็ชี้ทางให้ไปนิพพานเลย เพราะเขา
เห็น โลกนี้ไม่มีอะไรน่าเอา น่าอยู่ น่าเป็น แต่คนทั่วไปโดย
เฉพาะชาวบ้านบางคน ซึ่งยังจะพอใจจะอยู่ในโลก ก็ทรงสอน
ว่าควรจะอยู่ในโลกอย่างไร คำสอนเกี่ยวกับชีวิตของผู้ครอง
เรือนโดยเฉพาะมีมากมายหลายตอน เช่นว่าผู้ครองเรือนควร
มีธรรม ๔ ประการก่อน คือ—

๑. สัจจะ = มีความซื่อสัตย์ต่อกัน
๒. ขันติ = มีความอดทน
๓. ทมะ = มีความรู้จักข่มใจ (บังคับตนเอง)
๔. จาคะ = รู้จักเสียสละสิ่งไม่ติดออกจากใจ

ถ้าจะตั้งปัญหาถามว่า ชาวโลกต้องการอะไร ก็ตอบว่าต้อง
การความสุข ความสุขแบบชาวโลกจะมีได้ก็ต้องมี เครื่อง
อำนวยความสะดวก สิ่งนั้นคือทรัพย์สินนเอง พระพุทธองค์ตรัสว่า
คนมีทรัพย์ย่อมได้ความสุข ๔ ประการ คือ—

๑. เป็นสุข เพราะมี
๒. เป็นสุข เพราะใช้
๓. เป็นสุข เพราะได้ทำงานที่ปราศจากโทษ

๔. เป็นสุข เพราะไม่ต้องตกเป็นหนี้สินใคร

ทรัพย์ไม่เคยมาหาใคร แต่ใคร ๆ ก็จะไปหาทรัพย์ ก็ทรัพย์นั้น มีอยู่ที่ใดเล่า ? ขอบอกว่า ทรัพย์นั้นไม่มีไกล ใครปัญญาไว หาได้ไม่นาน ทั่วแคว้นแดนดิน มีสินทุกสถาน ผู้ใดใจ คร้าน บ่อพานพบเลย พระองค์จึงสอนให้ทำงาน จึงจะทรง คนได้ คือ:—

๑. ขยันในการประกอบกิจ อันเป็นหน้าที่ของตน

๒. รู้จักรักษาทรัพย์ที่คนหามาได้แล้วโดย

ก. รู้จักเก็บ

ข. รู้จักใช้

ค. รู้จักทำให้เกิดคอกออกนอกผลต่อไป

๓. คบคนดีไว้เป็นสหาย

๔. ทำการงานที่ปราศจากโทษ

ใครคำนึงตามหลักนี้ บ่อมั่งคนได้โดยแท้ แต่มีบาง ประการคอยทำลายความก้าวหน้าของคน พระพุทธองค์ทรง เห็นว่าเป็นทางเสื่อม จึงบอกไว้ว่า อย่าเดินไปจกกลุ่มม เรียกว่า ขยายมุข คือปากทางของความล่มจม คือ:—

๑. เป็นนักคณิต
๒. เป็นนักเที่ยวในสถานอันไม่ควรเที่ยว
๓. เป็นนักเลงเล่นการพนัน
๔. เป็นคนเกียจคร้านในการงาน

ใครเดินตามทางนักเสื่อมแน่ ๆ ใครไม่เดินก็เจริญแน่ ๆ
 ท่านชอบทางไหน คนเราด้วยกันในโลกต้องมีการคบหา
 สماعกันบ้าง เพราะคนเป็นสัตว์เมือง การคบเพื่อนต้อง
 เลือก เพราะถ้าคบเพื่อนชั่วตัวก็เกิดครอน ถ้าคบเพื่อนค
 ติก็เจริญ การคบกับคนชั่วเป็นทางเสื่อมประการหนึ่งเหมือน
 กัน พระพุทธองค์ตรัสว่า ถ้าพอลงเทศภายนอกอื่นจะทำคน
 ให้คให้เสียกันแล้ว ไม่มีอะไรจะยิ่งไปกว่าการสมาคม
 พระพุทธองค์จึงสอนให้รู้จักเลือกคนเป็นเพื่อน ภาษิตไทย
 มีว่า คบคนต้องดูหน้า ชอผ้าต้องดูเนื้อ สมมุติว่าเรา
 คบเพื่อนค ก็ต้องรู้จักรักษาน้ำใจของเพื่อน คนเราถ้าอยู่
 แขนงให้เขารักก็สบายใจ ถ้าอยู่ให้เขาเกลียดก็เกิดครอน
 ขยายที่จะทำให้เขารัก พระองค์แสดงไว้ ๔ ประการ คือ—

๑. รู้จักแบ่งปันในเวลาสมควรแบ่งปัน

๒. พุทจากันควยถอยคำท้อฮวน
๓. ประพดกิตนให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนเสมอ
๔. ทำตนเสมอ ไม่ถ้อชนั้วรณะ แยกพวกแยกเหล่า

ใครประพดกิตนอย่างนี้ มีเสน่ห์ในตัว ไปที่ไหนก็มีคนรัก คนชม ชรรนะยอมช่วยคนไคอย่างนี้ นี่เป็นข้อปฏิบัติสำหรับ ความก้าวหน้าของตน ของครอบครัว คนจะร้หลักเหล่านั้ ก็ตาม ไม่ร้ก็ตาม ถ้าหากไคปฏิบัติชอบตามหลักนี้ เขา ย่อมไครับผลตามกฎของกรรมว่าทำดีไคไคทำชั่วไคชั่วเสมอ

นอกจากนี้ยังมีแนวท้ทรงสอนไว้

ให้ปฏิบัติอีกมากอย่าง ตามฐานะ ตามหน้าที่ของแต่ละบุคคล เช่นพ่อแม่ควรมีหน้าที่ต่อลูกอย่างไร ลูกควรมี หน้าที่ต่อพ่อแม่อย่างไร ครูต่อศิษย์ และศิษย์ต่อครุควร ปฏิบัติตนต่อกันอย่างไร แม้ที่สุตกรรมกรควรทำตนต่อนาย จ้าง และนายจ้างควรจะทำตนต่อกรรมกรอย่างไร ทรงสอน ให้ทุกคนถ้อยทีถ้อยอาศัยต่อกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน เพื่อให้เกิดความรักสามัคคี มีความร้สึกต่อกันฉันญาต้อัน

ได้ แต่บางครั้งก็ช่วยไม่ได้ ทำไม่จึงเป็นเช่นนั้นเล่า
 ปัญหาจะตอบกันแต่เพียงผิวเผินไม่ได้ แต่ต้องคิดถึง
 เหตุผลของชีวิต คิดถึงสิ่งประกอบ อันให้ความสะดวก
 แก่ชีวิต แล้วถามถึงเหตุผลของความทุกข์ว่ามาจากอะไร
 ในทางพุทธศาสนาถือว่า สิ่งทั้งหลายเกิดจากเหตุ ถ้าไม่มี
 เหตุ ผลระปรากฎเกิดขึ้นไม่ได้ เหตุนั้นมาจากไหนเล่า ได้
 กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่า เหตุเกิดจากการกระทำของ
 คนเอง การแก้ไขเหตุก็ต้องแก้ที่การกระทำ อันผิดพลาดคน

ครึ่งหนึ่ง มีชายหนุ่มคนหนึ่งได้ไป
 เฝ้าพระพุทธเจ้า และถามว่า อะไรเป็นภัยใหญ่ของสัตว์โลก
 ครัสตอบว่า ทุกข์เป็นภัยใหญ่ของสัตว์โลก ชอนเป็นความจริง
 เพราะคนและสัตว์ล้วนมีความกลัวต่อความทุกข์ด้วยกันทั้งนั้น
 ไม่มีใครต้องการความทุกข์กันเลย แต่ทั้งที่ไม่ต้องการ ความ
 ทุกข์ก็เกิดขึ้นได้เสมอ ชอนเป็นเพราะอะไรเล่า โดยทางธรรม
 ก็ตอบได้ว่า เพราะฉันไม่เข้าใจถึงความเย็นไปของชีวิต เขา
 คำนึงชีวิตผิดพลาดจึงใคร่ขผลเป็นความทุกข์อย่างนั้น มีทาง
 จะชองกันใครหรือไม่ ชอนบอกว่ามีทางทำได้ โดยการศึกษา

พุทธศาสนาให้เข้าใจและนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน พระพุทธองค์ช่วยให้พ้นจากทุกข์ได้หรือ โดยล้าพังพุทธศาสนาช่วยไม่ได้ เหมือนยาแก้โรค ตามล้าพังของยาระช่วยคนป่วยให้หายโรคไม่ได้ คนป่วยต้องกินยาตามขนาดที่แพทย์สั่ง ความป่วยเจ็บก็หาย ความทุกข์เป็นโรคทางใจ ที่เกิดแก่คนผู้ได้กระทำความผิดพลาดในการดำเนินชีวิต พุทธธรรมเป็นยาสำหรับแก้โรคถ้าคนป่วยไม่กินยา โรคก็หายไม่ได้ หน้าที่ของเราผู้รู้สึกตัวว่าป่วยทางใจ ก็ต้องหายาคือธรรมะมารับประทานเข้าไปโดยการปฏิบัติชอบตามธรรม ความทุกข์ก็พอบรรเทาเบาบางไปได้

ชาวโลกเราทั่วไปในสมัยนี้ มีความสนใจในด้านวัตถุมากเกินไป การประคิษฐ์สร้างวัตถุต่าง ๆ นั้น ก็มีความมุ่งหมาย เพื่อแก้ ความทุกข์ เป็น ส่วนใหญ่ แต่ก็ยังแก้ไม่ได้ เพราะเรองของวัตถุแก้ได้แต่ภายนอกเท่านั้น เนื้อแท้ของความทุกข์อยู่ที่ใจ ถ้าไม่แก้ที่ใจก็เหมือนไม่ได้ถูกแก้ ตัวอย่างเช่นคนเกิดความทุกข์ แล้วไปแก้ทุกข์ โดยการกุหนังไป কেনว่า— ไปชายทะเล ไปกินเหล้าเพื่อแก้กลุ้ม อารมณ์แก้

ในขณะที่กำลังเพลิดเพลินอยู่กับสิ่งนั้น อันเป็นวิธีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์เพียงนิคหน้อยเท่านั้น ครั้นกลับมาจากความสนุกเหล่านั้น ใจก็มาสู่สภาพความทุกข์เขยเคิม บางทีอาจหนักกว่าเคิมไปเสียอีก การกระทำเช่นนั้น จึงมิใช่ทางแก้ทุกข์อย่างแท้จริง เพราะมูลฐานของความทุกข์ยังคงมีอยู่อย่างพร้อมมูล

ชายคนหนึ่งเป็นคนชอบดื่มเหล้า เขามักอาชัพับรถรับจ้าง เมื่อเขาเมาจัดและขับรถไปนอกถนน รถเสียหายไปเล็กน้อย พอถึงวันอาทิตย์เขาไปวัดและทำการสารภาพผิดกับพระ ขอให้พระรอนำมนต์ให้เขาค่อยจากนั้นมาอีกไม่เท่าใดเขาลืมเหตุการณ์นั้นเสียแล้ว เขาได้ไปดื่มเหล้ากับเพื่อนอีก และนำรถของเขาไปชนกับรถอีกคันหนึ่ง เขาก็ต้องถูกจับไปโรงพัก และถูกลงโทษตามกฎหมาย ทำไมเขาจึงมีสภาพเช่นนั้นแล้ว ตอบว่าเพราะเขาไม่ได้คิดเหตุของความทุกข์ตนเอง ครายใดที่เหตุยังไม่ได้ถูกตัด ผลคือความทุกข์ยังคงมีอยู่เรื่อยไป

เวลาที่มีความทุกข์เกิดขึ้น ควรจะแก้
 อย่างเป็นจริงจะดีเท่า ในพระพุทธศาสนาได้สอนเรื่องไว้มาก
 หรือกล่าวได้ว่า พุทธศาสนาทงแห่ง คืออธิบายระงับความทุกข์
 นั้นเอง เมื่อพระองค์ทรงประกาศธรรมครั้งแรกก็ทรงประกาศ
 ถึงความจริง ๔ ประการคือ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความ
 ดับทุกข์ได้ แนวทางที่จะให้ถึงความดับทุกข์ อันเป็นความ
 จริงที่คนพบด้วยปรีชาญาณของพระองค์ ความทุกข์หมายถึง
 อะไร หมายถึงความไม่สบายทางกายและใจ เป็นภาวะอัน
 สุกสันจะทนทานได้ ทุกข์นั้นเกิดจากอะไร? เกิดจากเหตุ
 คือการดำเนินชีวิตผิดจากทางที่มุ่งแสวงสุขจึงพึงเกิด อันเกิด
 มาจากความอยากมี อยากเป็น และความไม่อยากมี ไม่
 อยากเป็น และยังช่วยให้ทำผิดออกนอกทาง เพื่อให้สมอยาก
 เช่นอยากมีเงินแต่ไม่ทำงาน ไม่เก็บหอมรอมริบ ไปลักของ
 เขามาทำตนก็เกิดทุกข์ อยากมีชื่อเสียงแต่ทำความชวจน
 หนังสือพิมพ์ลงข่าวก็ฉาวโฉ่ไปหมด ตนเองก็ต้องเที่ยวหลบ
 หนีไม่เป็นอันกินอันนอน นี่เป็นตัวอย่างของสิ่งที่ทำให้เกิดทุกข์
 ทุกข์ดับได้ด้วยการศึกษาถึงสาเหตุของมันให้พบ

และคิดเหตุแห่งเสีย วิชาที่คิดเหตุให้หมดคน
 ด้ของคงตนไว้ในทางที่ถูก ถึงนี้คือ มีความเห็นชอบ
 มีความคิดในทางที่ชอบ มีการพุดจาในทางที่ชอบ มีการ
 ทำงานในทางที่ชอบธรรม มีการเลี้ยงชีวิตในทางที่ชอบ
 มีความเพียรชอบ มีความระลึกรู้จักคิดในทางที่ชอบ
 และมีความตั้งใจไว้ชอบเป็นที่สุด นี้คือทางก้าวที่ทุกข
 ในทางพุทธศาสนา

อันการปฏิบัติตนเพื่อให้พ้นทุกข์นั้น
 ผู้กระทำได้เรียนรู้อยู่เสมอว่า ทุกข์อยู่ที่ตน เหตุก็อยู่ที่
 ตน การดับทุกข์ก็เป็นหน้าที่ของตนจึงต้องทำ และ
 ตนจึงต้องดำเนินตามวิถีทาง อันอาจทำให้พ้นทุกข์เสมอ
 อย่ำได้ มีความคิด ที่จะนำ สิ่งใด ภายนอก มาช่วย แก้ทุกข์
 เป็นอันขาด จงหาเหตุจากตนเสมอไป ผิดพลาดอะไร
 หนักกว่าตนได้ทำผิด แล้วหาทางแก้ไขเสียเถิด
 ความทุกข์ก็จะเบาไปจากตัวท่านได้ง่าย

ความผิดพลาดของคนเราทั่วไป
 มีอยู่ประการหนึ่งก็คือจะไม่ยอมรับว่าตนกระทำ

ความผิด มีอะไรบกพร่องขึ้นในตัวก็มีก้มองไม่ค่อยเห็น เพราะปกติของคนเราไม่เห็นความผิดของตัวเอง กว้างพบความทุกข์มากขึ้นทุกที ๆ ในคำสอนทางพุทธศาสนาจึงสอน ให้พิจารณาตนเองอยู่เสมอ ให้เตือนตนเองอยู่เสมอ และปรับปรุงแก้ไขอยู่ตลอดเวลา ถ้าหากผู้ใดมีปกติพิจารณาตนเอง เตือนตนเอง และปรับปรุงแก้ไขตนเองเสมอ ๆ แล้วชีวิตของเขาจะก้าวหน้าไปสู่ความสงบโดยแท้ ขอให้ท่านลองนำวิธีการนี้ไปแก้ไขปรับปรุงชีวิตของท่านดูเถิดเพื่อให้จำง่าย และปฏิบัติสะดวก ขอวางหลักไว้ง่าย ๆ ดังนี้ :-

๑. เมื่อมีความทุกข์เกิดขึ้น จงนึกว่าต้องมีเหตุ
๒. เหตุของความทุกข์ อยู่ที่ตัวของเราเอง มิใช่ที่อื่น
๓. สิ่งภายนอกจะเป็นวัตถุก็ตาม คนก็ตาม มิใช่ตัวการสำคัญ ตัวการสำคัญอยู่ที่ตัวเราเองโดยแท้
๔. จงค้นหาเหตุของความทุกข์ในตนของตนเอง
๕. ในการจะค้นหานั้น ต้องทำใจให้สงบด้วยการเข้าสู่ที่สวप्มนต์ภาวนา เพื่อความสงบใจ

๖. การสวดมนต์ภาวนา ในพุทธศาสนา มิใช่
การอ่อนวอนให้ใครๆ มาช่วยตน แต่ต้องการ
ความสงบใจเท่านั้น
๗. เมื่อสงบใจแล้ว จงยกเอาปัญหาความทุกข์ขึ้นมา
พิจารณาให้แตกด้วยความสุขุมรอบคอบ จนเห็น
ชัดว่า อะไร เป็นเหตุของความทุกข์อันนี้
๘. เมื่อพบเหตุแล้ว จงแข็งใจตัดเหตุทิ้งเสียให้ได้
ทำตนเป็นคนอ่อนแอ ยอมพ่ายแพ้แก่ธรรมชาติ
ฝ่ายต่ำเป็นอันขาด

ถ้าหากท่านปฏิบัติได้อย่างนี้ ท่านมีหวังพ้น
ทุกข์ได้แน่ๆ.

หน้าว่าง

พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัส

เรื่อง

ตายแล้วเกิดจริงหรือ?

ทุกวันนี้ ผู้ที่พระพุทธรูปศาสนาหลายท่าน ได้พยายาม
พูดและเขียนให้ฟังและผู้อ่านเข้าใจว่า คำสอนเรื่องตาย
เกิด เป็นคำสอนในศาสนาพราหมณ์ ไม่ใช่คำสอนใน
ศาสนาพุทธ พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสเรื่องตายเกิดไว้เลย
พุทธเจ้าตรัสเฉพาะเรื่องทุกข์กับความดับทุกข์เท่านั้น.

การพูดและเขียนเช่นนั้น ข้าพเจ้าเข้าใจดีว่า ผู้เขียนและ
ผู้พูดมีเจตนาดีต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง แต่ถ้าพิจารณาถึง
ผลได้และผลเสียโดยรวมครบแล้ว จะพบว่า การพูดและเขียน
เช่นนั้น เป็นเจตนาดีที่มผลร้ายเป็นอย่างมาก ตรงกับคำพังเพย
ที่ว่า “คิดแต่ทางดี ไม่ได้คิดถึงทางเสีย” เพราะการปฏิเสธว่า
พระพุทธเจ้าไม่ได้ตรัสเรื่องตายเกิด ด้วยมุ่งจะยกย่องว่าศาสนา

พุทธสอนสูงกว่าศาสนาอื่นกิด ด้วยเกรงว่านักวิทยาศาสตร์ จะคัดค้านกิด หรือ ด้วยกลัวคนจะเข้าใจผิดคิดว่าศาสนา พุทธเหมือนศาสนาพราหมณ์กิด เป็นเจตนาตีพิมพ์ผลเสียถึง ๕ ประการ คือ ๑ เป็นการประจานตัวเองให้เขารู้ว่าตัวเองมี ความเห็นผิด ๒ ทำให้ผู้รู้พุทธศาสนาตำหนิได้ว่า “รู้ไม่จริงแล้วยังเที่ยวอวดรู้” ๓ ทำให้ผู้มีความรู้พุทธศาสนา น้อยหลงผิดคิดว่าตายแล้วสูญมากขึ้น ๔ เป็นการทำลายคำ สอนของพระพุทธเจ้า ส่วนสังสารวัฏฏ์ (การเวียนตายเวียน เกิด) โดยตรง ๕ เป็นการดูหมิ่นพระบัญญัติของพระพุทธเจ้า ชาติ ๆ ผลเสีย ๕ ประการนี้มีโทษหนักมาก โดยเฉพาะข้อ ที่ ๔ และข้อที่ ๕ มีโทษหนักมากที่สุด ชาวพุทธต้องระวังให้ดี.

ที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงผลเสียเช่นนี้ ก็เพราะ ความจริง พระพุทธเจ้า ตรัสเรื่อง ตายเกิด ไว้มากมาย ทั่วไปในพระไตร ปิฎก การหีบขบยกเอามาพูดและเขียนว่าพระพุทธเจ้าตรัสสอน เฉพาะ เรื่องทุกข์ กับ ความดับทุกข์ ซึ่งเป็น คำสอนสูงสุดมาก กล่าว อย่างเดียว จึงเป็นคำกล่าวที่ไม่สมบูรณ์ เหมือนการชี้ให้ คนตเฉพาะยอดพระเจดีย์ แล้วบอกว่า เจดีย์นั้นแต่ยอดไม่มีฐาน รองรับทงต้นฉะนั้น.

เรื่องตายเกิดนี้ ถ้าท่านเป็นนักศึกษาที่มีใจเป็นธรรม ถึงเหตุผลเป็นหลักในการศึกษา ไม่ถือเอาอารมณ์ของตัวเองเป็นใหญ่แล้ว จะพบว่า คำสอนเรื่องตายเกิดอันเป็นคำสอนเบื้องต้นชนิดที่เป็นฐานและส่วนกลางของพระเจดีย์ มีสอนเหมือนกันทุกศาสนา จะต่างกันบ้างตรงที่แต่ละศาสนาอธิบายการตายเกิดแตกต่างกันเท่านั้น การที่พุทธศาสนารับรองการตายเกิดเหมือนกันหมดนั้นย่อมเป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า เรื่องตายเกิดต้องเป็นเรื่องมีจริงแน่ มิฉะนั้นแล้ว ศาสดาที่สำคัญของทุกศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม และพราหมณ์) จะรับรองเรื่องนี้ไว้เพื่ออะไร? เรากล้าจะประมาณว่า พระพุทธเจ้า พระเยซู มะหะหมัด และนักปราชญ์ในศาสนาพราหมณ์ โทกเทียหรือ? หรือใครคิดว่าพระพุทธเจ้าโง่กว่าตัวเองบ้าง? หรือถ้าจะคิดว่า คำสอนเรื่องตายเกิด นรก สวรรค์ สอนไว้เพื่อไม่ให้คนทำความชั่ว และปลอบใจให้คนกระทำความดีแล้ว ทำไมจึงต้องสอนให้มนุษย์ทำความดีเป็นพิเศษ เพื่อบรรลุนิพพาน (พุทธ) นิรวาน (พราหมณ์) และแดนสุขาวดี (คริสต์) อันเป็นสถานที่ไม่ต้องเกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตายด้วยเล่า? เพราะวิธีจะทำให้คนอยู่บนโลกด้วยความสุขนั้น สอนธรรมะชั้นศีลธรรมก็พอแล้ว.

ถ้าท่านเป็นคนช่างคิดหาความจริงในมุกกลับของคำสอนอันสูงสุด คือ นิพพาน หรือ นิรวาน แล้ว จะพบว่า เรื่องตายเกิดเป็นของมีจริงแน่ เพราะพระพุทธเจ้าตรัสยืนยันไว้เด็ดขาดว่า ผู้บรรลุนิพพานแล้ว จะไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย อีกต่อไป การยืนยันว่าผู้บรรลุนิพพาน ไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย อีกต่อไปนี้ ย่อมยอมรับอยู่ในตัวแล้วว่า ผู้ยังไม่บรรลุนิพพาน (เพราะยังไม่หมดกิเลส) ต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ต่อไปอีกนั่นเอง ถ้าหากว่ามนุษย์ที่มีกิเลส ตายแล้วสูญ คาสดาต่าง ๆ รวมทั้งพวกเราผู้เป็นสาวกด้วย จะแสวงหานิพพานอันจะไม่ต้องเกิด แก่ เจ็บ ตาย ต่อไปทำไมกัน ขอท่านที่ขอใช้ปัญญาลองคิดหาเหตุผลเปรียบเทียบมุกกลับตถุเกิด จะพบความจริงเรื่องตายเกิดอย่างมีเหตุผลทีเดียว.

เพื่อให้ท่านมั่นใจว่า คนมีกิเลสตายแล้วเกิดอีก และพระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องตายเกิดไว้จริง ข้าพเจ้าจะยกพุทธภาษิตที่พระองค์ตรัสไว้ มาเสนอให้ท่านอ่านต่อไป ณ บัดนี้

๑. **ดูก่อนวัจฉะ** เราบัญญัติ **ความเกิดขึ้น** และ **ตายไป** เฉพาะสัตว์ที่มีอุปาทาน (ความยึดมั่นว่ามีตัวตนที่แท้จริง) เท่านั้น หาได้บัญญัติแก่สัตว์ที่หมดอุปาทานไม่ **ดูก่อนวัจฉะ** ไฟมีเชื้อจึงลุกโพลงได้ ไฟไม่มีเชื้อจะลุก

โพลงไม่ได้ แม้นันใด เราก็บัญญัติความเกิดและความตาย เฉพาะสัตว์ที่มีอุปาทานเท่านั้น หาได้บัญญัติแก่สัตว์ที่หมดอุปาทานไม่ ฉะนั้นเหมือนกันแล (สุดตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สพายตนวรรค กุตหลสูตร)

หมายเหตุ คำสอนในพระพุทธศาสนา มี ๒ ชั้นคือ คำสอนชั้นโลกีย์กับคำสอนชั้นโลกุตระ คำสอนชั้นโลกีย์สอนตามความจริงที่มนุษย์สมมุติขึ้น คำสอนชั้นโลกุตระสอนตามความจริงแท้ พระพุทธเจ้าสอนว่า ทุกสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นของผสม เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็เปลี่ยนแปลงแตกดับไปตามเหตุปัจจัย ถ้าสิ่งใดมีเหตุปัจจัย สิ่งนั้นย่อมหมุนไปตามเหตุปัจจัย สิ่งใดหมดเหตุปัจจัยสิ่งนั้นก็หยุดหมุน เรื่องตายเกิดเป็นความจริงชั้นสมมุติ เป็นการเปลี่ยนแปลงของคนที่มีกิเลสเป็นเหตุปัจจัย อุปาทาน เป็นชื่อกิเลสชนิดหนึ่งในบรรดากิเลสทั้งหมด ซึ่งมีอวิชชาเป็นหัวหน้าใหญ่ คำว่าตายและเกิดเป็นคำสมมุติเรียกการเปลี่ยนแปลงของนามและรูปหรือใจ และ กาย ของคนที่มีกิเลสเท่านั้น ถ้าผู้ใดหมดกิเลสบรรลุนิพพานแล้ว เมื่อสิ้นชีวิตลง ท่านไม่ใช้ศัพท์ว่าตาย แต่ใช้ศัพท์ว่า นิพพาน ดับขันธ หรือ ปรีณิพพาน โดยเฉพาะ.

๒. ภิกษุทั้งหลาย เมื่อเราเป็นผู้มีความเกิด แก่ เจ็บ ตาย โสก และเศร้าหมอง อยู่เป็นธรรมดา ย่อมรู้จัก ความ

เกิด แก่ เจ็บตาย โศก และเศร้าหมองนั้น เมื่อรู้แล้วจึงได้
 แสวงหานิพพาน อันไม่เกิด ไม่แก่ ไม่เจ็บ ไม่ตาย ไม่โศก
 ไม่เศร้าหมอง บัดนี้เราได้บรรลุนิพพาน อันไม่เกิด ไม่แก่
 ไม่เจ็บ ไม่ตาย ไม่โศก ไม่เศร้าหมองนั้นแล้ว ปัญญา (ความ
 รู้แจ้ง) ได้เกิดแก่เราแล้ว ความหลุดพ้นของเราไม่กลับกำเริบ
 อีกแล้ว การเกิดครั้งนเช่นครั้งสุดท้าย การเกิดใหม่มิได้
 มีอีกดังนี้ (สุตตันตปิฎก ปาสาดีสูตม มัชฌิมนิกาย)

หมายเหตุ พุทธภาษิตนี้เป็นเครื่องชี้ชัดว่า ผู้มีกิเลสตาย
 แล้วต้องเกิดอีกตามกรรมที่ตัวกระทำไว้ พระองค์แสวงหานิพพาน
 เพราะกลัวเวียนตายเวียนเกิดเป็นทุกข์อยู่ในสังสารวัฏฏ์ เมื่อ
 บรรลุนิพพาน เพราะกิเลสหมด การเกิดใหม่ย่อมไม่มี ขอให้
 พิจารณาพุทธภาษิตนี้ให้ดี จะเห็นว่าตรงกับความเห็นที่ข้าพเจ้า
 กล่าวไว้ในตอนต้น.

๓. ภิกษุทั้งหลาย เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดซึ่งปัจจุ-
 สมุปบาท (ธรรมที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้น) หมุ่สัตว์เหล่านั้น
 จึงได้มีความยุ่งยากเกิดขึ้น เหมือนกลุ่มด้ายที่ยัง ขอดกันเป็น
 ปม หรือเหมือนหนูปล้อ งหนูปมุงกระตาย ที่พันกันยุ่งเหยิง
 ฉะนั้น ผู้ไม่รู้แจ้งแทงตลอดในปัจจุสมุปบาทน จะ
 ต้องเวียนตายเวียนเกิดอยู่เรื่อยไป ไม่พ้นอบาย ทุกคติ

วินิบาต นรก ไปได้เลย (สุดต้นปฏิก ที่มณีกาย มหาวรรค มหานิทานสูตร)

หมายเหตุ ปฏิจักษ์สมุปาทแปลว่า “ธรรมที่อาศัยกันและกันเกิดขึ้น” เป็นธรรมะที่ลึกซึ้งเข้าใจยากที่สุด พระพุทธเจ้าตรัสรู้เรื่องนั้นแล้วจึงยืนยันว่าเป็นพระพุทธเจ้า หัวข้อธรรมในปฏิจักษ์สมุปาทมีดังนี้ อวิชชา (ความไม่รู้จริง) สังขาร (ความคิดปรุงแต่ง) วิญญาณ (ความรู้แจ้ง) นามรูป (กายกับใจ) สฬายตนะ (ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ) ผัสสะ (การกระทบกัน) เวทนา (ความสุข ทุกข์ เฉย ๆ) ตัณหา (ความอยาก) อุปาทาน (ความยึดมั่น) กรรม (การกระทำ) ชาติ (ความเกิด) ชรา (แก่) มรณะ (ตาย) หัวข้อธรรมทั้งหมดนี้ อวิชชาสำคัญกว่าเพื่อน ถ้าอวิชชาไม่สิ้นก็เกิดตาม ถ้าอวิชชาหมดสิ้นก็ไม่เกิดต่อไปตาม ถ้าอวิชชาหัวหน่าก็เกิดยังมีอยู่ตราบได้ การตายแล้วเกิดอีกย่อมมีอยู่ตราบนั่น หมดอวิชชาแล้วตายแล้วไม่ต้องเกิดอีก อมายทุกติ วินิบาต นรก เป็นข้อสถานที่ไปเกิดชั่วคราว

๔. ภาณูทั้งหลาย เพราะไม่รู้แจ้งแทงตลอดซึ่งอริยสัจ ๔ ประการ เราและพวกเธอทั้งหลาย จึงต้องท่องเที่ยวไปในสังสารวัฏฏ์ (เวียนเกิดเวียนตายไม่รู้จักจบสิ้น) ตลอดกาลนานถึงเพียงนี้ ภาณูทั้งหลาย อริยสัจ ๔ คืออะไร

เล่า? อริยสัจจ์ ๔ ประการคือ ๑ ทุกข์ ๒ เหตุให้เกิดทุกข์ ๓ ความดับสนิทแห่งทุกข์ ๔ ทางดำเนินไปสู่ความดับสนิทแห่งทุกข์ ภิกษุทั้งหลายขณที่เราและเธอทั้งหลาย ได้รู้แจ้งแทงตลอดซึ่งอริยสัจจ์ ๔ ประการนั้นแล้ว ค้นหา (ความอยาก) ที่จะนำไปสู่ภพใหม่ (เกิดใหม่) ดั้นแล้ว มลเหตุแห่งทุกข์เราตัดขาดแล้ว ภพใหม่ (เกิดใหม่) จะไม่มีอีกต่อไป (สุดตันตปีฎก สังยุตตนิกาย มหาวรรค วัชชีสูตร)

หมายเหตุ สังสารวัฏฏ์ เป็นชื่อเรียกการเวียนตายเวียนเกิดของสัตว์หมกเล็ดเป็นเหตุบังจัญ การเห็นแจ้งอริยสัจจ์ เป็นการเห็นด้วยญาณที่ตระหนักรู้เกิดจากจิตที่สงบนิ่ง ไม่ได้เห็นด้วยตาเนื้อ.

๕. ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ทำให้บริบูรณ์ในศีล สมาธิ ปัญญาพอประมาณ แม้จะต้องอาบตึเล็กน้อยบ้างก็ไม่เป็นไร เพราะอาบตึเล็กน้อยไม่อุปสรรคต่อการบรรลุมรรคผล อาจปลง (ทำคืน) เสียได้ออนึ่งสักขาบทเหล่าใดเป็นเงื่อนไขแห่งพรหมจรรย์ เธอปฏิบัติได้มั่นคง สมาทานศึกษาอยู่ในสักขาบทเหล่านั้น ภิกษุนั้นเพราะความสิ้นไปซึ่งสังโยชน์ ๓ ประการ เป็น

พระโศดาบัน (ผู้ถึงกระแสนิพพาน) เป็นผู้อันไม่ตกต่ำเป็น
ธรรมดา เป็นผู้เที่ยงแท้ต่อการตรัสรูปร่างหน้า ผู้เป็นพระ
โศดาบัน แล้ว จะตาย แล้วเกิด อีกอย่างมาก ๗ ชาติเท่านั้น
กนิพพาน.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดปฏิบัติได้ตามที่กล่าวมาแล้ว
ละสังโยชน์ได้ ๓ ประการ และทำราคะ โทสะ โมหะ
ให้เบาบางลงได้ด้วย เป็นพระสกทาคา ผู้เป็นพระสกทาคาน
จะตายแล้วเกิดอีกอย่างมาก ๓ ชาติเท่านั้นกนิพพาน.

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดปฏิบัติได้ตามที่กล่าวมาแล้ว
ละสังโยชน์เบื้องต้น ๕ ประการเสียได้ เป็นพระอนาคามี ผู้
เป็นพระอนาคามิน จะตายแล้วเกิดอีกอย่างมาก ๑ ชาติเท่านั้น
กนิพพาน. (สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ตักกนิบาต เศษสูตร)

หมายเหตุ สังโยชน์ แปลว่า กิเลสเครื่องผูกใจสัตว์
ให้ติดอยู่ในภพ (การเกิดการตาย) มีทั้งหมด ๑๐ ประการ คือ
๑. สักกายทิษฐิ (ความเห็นว่าร่างกายเป็นตัวตนของตนจริงๆ)
๒. วิจิกิจฉา (ความสงสัยลังเลต่างๆ ไม่นั่นนั่นลงไปได้)
๓. สีลัพพตปรามาส (การถือศีลอย่างผิด ๆ) ๔. กามราคะ
(ความยินดีในกาม) ๕. ปฏิฆะ (ความหงุดหงิดใจ) ๖. รูป-
ราคะ (ความยินดีในความสงบที่มีรูปเป็นอารมณ์) ๗. อรูปราคะ

(ความยินดีในความสงบที่สิ่งไม่มีรูปเป็นอารมณ์) ๘. มานะ (ความสำคัญตนต่าง ๆ) ๙. อุทธัจจะ (ความตื่นตื่นฟุ้งซ่าน) ๑๐. อวิชชา (ความหลงผิด) จาก ๑ - ๕ เป็นสังโยชน์เบื้องต่ำ ๖ - ๑๐ เป็นสังโยชน์เบื้องสูง

พระโสดา สกิทกกา อนาคา ทั้งสามนี้เป็นพระอริยบุคคล ในทางพระพุทธศาสนา เราสวดมนต์สรรเสริญพระคุณกันอยู่ ทุกวัน แม้กระนั้นท่านก็ยังตายแล้วเกิดอีก เมื่อพระอริยบุคคล ตามประเภทยังต้องเกิดอีกเช่นนั้น ปุถุชนอย่างพวกเราจะไม่เกิด อย่างไม่ได้ พุทธภาษิตตรัสการตายเกิดของพระอริยบุคคลนี้ ย่อมเป็นเครื่องยืนยันได้เป็นอย่างดีว่า คนมักิเลสตายแล้วต้อง เกิดอีกแน่นอน.

หลักฐานตายเกิดจากพระไตรปิฎก ที่ถือว่าเป็นพุทธภาษิต ซึ่งข้าพเจ้านำมาเสนอท่านนี้ เป็นเรื่อง ๑ ในร้อย ที่พระองค์ตรัส ไว้เท่านั้น หลักฐานสำคัญอื่น ๆ มีอีกมากมาย ถ้าจะนำมาเขียน ไว้ในหนังสือทั้งหมดคงเป็นหนังสือเล่มใหญ่มาก และก็ไม่ใช่ความ ประสงค์ของเรื่องนี้ด้วย ที่ยกมานั้นเป็นเพียงเป็นเครื่องยืนยันว่า พระพุทธเจ้าตรัสเรื่องตายเกิดไว้จริงเท่านั้น.

จากพุทธภาษิต ๕ ข้อนี้ ท่านจะเห็นได้ชัดเจนว่า เรื่องคนมักิเลสตายแล้วต้องเกิดอีก และพระพุทธเจ้าตรัสรับรองเรื่องนี้ไว้

เด็ดขาด ฉะนั้นจึงเป็นอันเชื่อได้ว่า เรื่องตายเกิดพระพุทธรูปเจ้าตรัส
รับรองไว้แน่ เมื่อรับความจริงเรื่องนั้นแล้ว ผู้ปฏิบัติเชื่อว่า พระ
พุทธรูปเจ้าไม่ได้ตรัสเรื่องตายเกิดจึงเป็นฝ่ายผิด เป็นบุคคลที่
ได้ชื่อว่า ทำลายคำสอนของพระพุทธรูปเจ้า และดูหมิ่นพระ
บัญญัติของพระพุทธรูปเจ้าชัดๆ ขออย่าได้เชื่อถ้อออกเป็นอันขาด

ในที่สุดนี้ ข้าพเจ้าขอเสนอคำสอนสั้นๆ ของพระพุทธรูปเจ้า
ให้ท่านจำไว้เป็นหลักพิจารณาว่า “สิ่งใดมีเหตุมีปัจจัย สิ่งนั้น
ย่อมหมุนไปตามเหตุตามปัจจัย สิ่งใดหมดเหตุหมดปัจจัย
ก็หยุดหมุน ชีวิตใดมีกิเลสเป็นเหตุเป็นปัจจัย ชีวิตนั้นย่อม
หมุน (เวียนตายเวียนเกิดซ้ำๆ ซากๆ ไม่รู้จักจบสิ้น) ไป
ตามกิเลสที่เป็นเหตุเป็นปัจจัย ชีวิตใดหมดกิเลสเป็นเหตุ
เป็นปัจจัย ชีวิตนั้นก็หยุดหมุน (ไม่ต้องเกิดอีก เพราะ
บรรลุนิพพาน)

ขอผู้ใดมีความจริงจากกฎนี้ไว้ให้มั่น แล้วทำความ
เข้าใจให้แจ่มแจ้งด้วยตนเองเถิด บุญญาอันสูงส่งจะ
เกิดแก่ท่านสมความปรารถนา.

ภิกขุ ฐัมมานันทะ
วัดชลประทานรังสฤษฎ์
นนทบุรี

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ทหารอากาศ

บางซื่อ พระนคร โทร. 46493

เรืออากาศเอก สุนทร เกรียงไกรแก้ว ผู้พิมพ์โฆษณา

พ.ศ. 2505

